

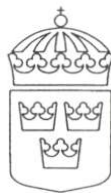
Riksdagens protokoll

1992/93:92

Torsdagen den 15 april

Kl. 12.00 – 13.48

14.55 – 18.01, 19.00 – 22.54

Protokoll
1992/93:92

1 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1992/93:So44–So61 till socialutskottet

1992/93:Sk32–Sk38 till skatteutskottet

1992/93:N53 till näringsutskottet

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1992/93:KU29

Justitieutskottets betänkanden 1992/93:JuU23 och JuU24

Näringsutskottets betänkanden 1992/93:NU25–NU27

3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 14 april

Företogs till avgörande utrikesutskottets betänkanden 1992/93:UU16 och UU21, skatteutskottets betänkanden 1992/93:SkU25 och SkU33, finansutskottets betänkanden 1992/93:FiU15, FiU16, FiU17, FiU18 och FiU19 samt trafikutskottets betänkande 1992/93:TU24 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot 91).

Utrikesutskottets betänkande UU16

Mom. 3–5 och 9 (utformningen av Östeuropapolitiken i övrigt, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 130 för reservation 1 av Pierre Schori m.fl.

Mom. 16 och 21 (medelsfördelning mellan myndigheter i övrigt, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 131 för reservation 2 av Pierre Schori m.fl.

Mom. 19 (överföring av vissa medel från BITS)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 25 för reservation 3 av Lars Moquist. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 25 och 26 (utökade möjligheter till export i övrigt, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 131 för reservation 4 av Pierre Schori m.fl.

Mom. 27 (u-krediter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Lars Moquist – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (valutagarantifond)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Lars Moquist – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (infrastruktur i kustnära områden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Lars Moquist – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (bistånd till bostadsbyggande)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 22 för reservation 8 av Lars Moquist.

Mom. 37 (medel avseende bostäder till återvändande rysk militär)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 25 för meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 43 (bemyndigande)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 22 för reservation 9 av Lars Moquist i motsvarande del.

Mom. 44 (G 1 Samarbete med länderna i Central- och Östeuropa)

Först biträdde reservation 9 av Lars Moquist i motsvarande del med 31 röster mot 15 för meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del. 252 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 274 röster mot 23 för reservation 9 av Lars Moquist i motsvarande del.

Mom. 46 och 48 (statsgaranti för exportkreditgivning samt avsättning för förlustrisker)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 22 för reservation 10 av Lars Moquist.

Utrikesutskottets betänkande UU21

Utskottets hemställan bifölles.

Skatteutskottets betänkande SkU25

Mom. 1 (charterskatten)

Utskottets hemställan bifölles med 168 röster mot 129 för reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (förpackningsskatten)

Utskottets hemställan bifölles med 168 röster mot 131 för reservation 2 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 4 och 5 (skatten på alkoholdrycker, m.m.)

Först biträdde reservation 3 av Peter Kling med 27 röster mot 14 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del. 257 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölles utskottets hemställan med 278 röster mot 22 för reservation 3 av Peter Kling.

Mom. 7 (färjetrafiken på Bornholm)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Peter Kling – bifölles med acklamation.

Mom. 8 (Öresundsfärjorna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Peter Kling – bifölles med acklamation.

Mom. 9 och 10 (taxfreeförsäljning på Gotlandsfärjorna samt Gotland som frizon)

Utskottets hemställan bifölles med 271 röster mot 24 för reservation 6 av Peter Kling. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 15 (reklamskatten)

Utskottets hemställan bifölles med 167 röster mot 131 för reservation 7 av Lars Hedfors m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 16 (reklamskatt för efternamnsuppgift)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Peter Kling – bifölles med acklamation.

Mom. 17 (inbetalning av reklamskatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Peter Kling – bifölles med acklamation.

Mom. 18 (hundskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Peter Kling – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (handels gödsel och bekämpningsmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 128 för reservation 11 av Lars Hedfors m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU33

Mom. 1 (byggstimulanser och reparationsavdrag)

Först biträdades reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. med 135 röster mot 23 för reservation 2 av Peter Kling. 138 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 169 röster mot 129 för reservation 1 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 3 (momsbefrielse för vissa stiftelser)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 22 för reservation 4 av Peter Kling.

Mom. 6 (värderingsfrågor)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 22 för reservation 5 av Peter Kling.

Mom. 7 (fastighetsskatten)

Först biträdades reservation 6 av Lars Hedfors m.fl. med 118 röster mot 9 för det av Lars Bäckström under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del. 171 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 152 röster mot 129 för reservation 6 av Lars Hedfors m.fl. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (realisationsvinst på bostäder)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 21 för reservation 8 av Peter Kling.

Mom. 12 (stämpelskatten)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 8 för det av Lars Bäckström under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

Prot. 1992/93:92

15 april 1993

Finansutskottets betänkande FiU15

Utskottets hemställan bifölles.

Finansutskottets betänkande FiU16

Utskottets hemställan bifölles.

Finansutskottets betänkande FiU17

Utskottets hemställan bifölles.

Finansutskottets betänkande FiU18

Utskottets hemställan bifölles.

Finansutskottets betänkande FiU19

Mom. 8 (styrning av statliga verk och bolag)

Utskottets hemställan bifölles med 166 röster mot 130 för reservation 1 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 11 (avveckling av statlig verksamhet)

Utskottets hemställan bifölles med 273 röster mot 21 för reservation 2 av Bo G Jenevall.

Mom. 12 (kvalitet i offentlig förvaltning)

Utskottets hemställan bifölles med 274 röster mot 21 för reservation 3 av Bo G Jenevall.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

Trafikutskottets betänkande TU24

Mom. 2 (marknadsanpassning och bolagisering av Vägverkets produktionsverksamhet m.m.)

Utskottets hemställan bifölles med 165 röster mot 128 för reservationen av Sven-Gösta Signell m.fl.

Mom. 5 (medelsanvisning för Försvarsuppgifter)

Utskottets hemställan bifölles med 278 röster mot 9 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

4 § Socialpolitik – inriktning och anslag

Föredrogs
socialutskottets betänkande
1992/93:SoU15 Socialpolitik – inriktning och anslag (prop. 1992/93:100 del-
vis).

Anf. 1 BO HOLMBERG (s):

Herr talman! I dag skall riksdagen diskutera och besluta om flera viktiga välfärdsfrågor som ligger på socialutskottets bord. Vi tycker därför att det är angeläget att anordna en principdebatt i god demokratisk ordning, där vi lyfter fram våra idéer och skiljelinjer vad beträffar den framtida social- och sjukvårdspolitiken.

Jag vill börja med att betona nödvändigheten av att ha folk i arbete och att visa solidaritet så att alla människor kan få möjlighet att leva upp till visionen om det goda livet. Det är en socialdemokratisk linje. Jag tror, herr talman, att det är den sortens visioner som nu behövs i svensk politik för att få ned arbetslösheten och garantera pengar till viktig välfärd.

Jag minns en konferens som hölls för några år sedan, kanske i slutet av 70-talet. Där diskuterade ett antal ekonomer vid vilken arbetslöshetssiffra vi inte längre skulle kunna ha en välfärdsstat. Då var det en teoretisk diskussion. I dag är det en realitet som vi står inför i Sverige. Nu ser vi alla sambandet mellan en fungerande ekonomi och att klara viktig, generell välfärdspolitik för folk.

Det råder i dag mycket stor oro inom hela socialdemokratin för den ekonomiska krisen. Jag tror att det beror på att vi av erfarenhet vet att det är de svaga grupperna som kläms åt när det blir stora problem i ett lands ekonomi och när det blir arbetslöshet. Som av någon konstig naturlag är det de utsatta som åker dit och som blir förlorare.

Vi känner också oro därför att erfarenheten talar för att det blir motsättningar. Spänningarna ökar i samhället. Vi vet inte vad som kan lura bakom knutarna i ett sådant tillstånd.

Det är därför vi socialdemokrater i våra motioner betonar och lyfter fram vikten av människovärde och demokrati. De begreppen är så centrala för vår välfärdspolitik. Vi hävdar betydelsen av en social- och sjukvårdspolitik som hämtar sitt mandat i människornas vardag, behov och önskemål.

Det finns en starkt uttalad solidaritetstanke ute i befolkningen i dag. Jag känner tecken på en mycket stark förändring när jag är ute och talar. Inte bara i våra väljargrupper utan t.ex. också långt upp i medelklassen funderar man över om vi i Sverige kommer att drabbas av olyckan att den generella välfärden kommer att raseras.

Det finns en uppenbar risk för att vi politiker diskuterar i riksdagen och i medierna utan att tillräckligt veta hur folk tänker. Det finns risk för att budgetunderskottet kan få sällskap med ett demokratiskt underskott i Sverige.

Tidsandan är sådan, att ekonomin tenderar att utvecklas till livets måttstock – både i stort och smått. Lindbeckkommissionens rapport innehåller ju tankar om att välfärdsstaten innebär en inbyggd hjälplöshet hos befolk-

ningen. Den behöver därför bantas ordentligt. Det behöver bli mycket, mycket sämre för folk innan det kommer att uppstå något mycket bättre.

Till min förvåning och glädje läste jag i söndags en artikel av Hans Samuelsson i Svenska Dagbladet. Han är vice VD i Svensk Industriförening, och han skriver så här: "Assar Lindbeck-kommissionens recept för att åter få fart på Sverige lider av en mycket allvarlig brist: Programmet saknar visioner. Frågan om *varför* åtgärderna bör genomföras förutsätts på något sätt underförstådd. Den strategi som framträder verkar bygga på samma ideologi som t ex Margaret Thatcher uttryckte: Ju mindre staten lägger sig i näringslivet och marknaden, desto bättre. Räcker det som strategi? I Storbritannien börjar allt fler tvivla på detta."

Samuelsson skriver vidare att Time Magazine konstaterar att "— lander verkar vara på väg mot en social och ekonomisk kollaps. I Clintons USA talar ingen längre om utbudsekonomin som mirakelmedicin. Allt fler ekonomer och samhällsdebattörer i USA och Europa ställer sig nu i stället frågan: Är det verkligen så att statliga initiativ för att påverka konjunkturen, näringslivets villkor och samhällets utveckling endast skall inskränka sig till att undanröja hinder för marknadsmekanismerna? Jag tycker att det nu finns anledning att vi också i Sverige ställer oss den frågan mot bakgrund av regeringens hittillsvarande näringspolitik och Assar Lindbecks 113 teser."

Det här är en röst från industrin. Artikeln slutar med en bekännelse om att svensk industri går på följden, och att vi behöver lägga om till en statlig näringspolitik där också staten är med och tar ett ansvar.

Till detta har kommit de allvarliga felbedömningar som gjorts i våra banker, vilka har kört bankväsendet ordentligt i diket. När detta började uppstå i Sverige trädde regeringen Bildt till. Den trädde till med ett ideologiskt program som uteslöt ödmjukhet och förpassade socialdemokratien till historien. Med den kaxigheten kördes statens ekonomi också i diket. Där är vi nu.

Frågan är då om man gör en riktig analys om man betraktar den offentliga sektorn som det stora hotet och problemet. Bristerna och felen bakåt finns ju i banker och i den ekonomiska politik och näringspolitik som skall förse oss med pengar.

Jag läste i Kommunaktuellt ett uttalande av nationalekonomen Sören Wibe. Han säger så här: "För inte ens om man körde en ineffektiv offentlig sektor i 20 år, så skulle den komma upp i de förluster som bankerna gjorde på två år."

Den ekonomisyn som lett till att bankerna och statens ekonomi ligger i diket skall tydligen också in och styra välfärdspolitiken – in i de mjuka sektorerna såsom vård och omsorg. Nyliberala ekonomer och affärsmän marscherar vidare. De tänker i takt, och de vill tydligen inte inse vilka misstag som gjordes. De säger att felet i grunden är att den offentliga sektorn är tärande. Jag har sett att en historiker har jämfört 90-talets nyliberala ekonomer med 1700-talets fysiokrater, som såg all statlig inblandning som ett stort hot.

Så har vi det nu, med dåliga förutsättningar för välfärd och en tidsanda där ekonomin skall vara måttstock i stort och i smått. Så här ser det ut i halvtid för regeringen Bildt. Frågan är nu hur de politiska partierna kommer att förhålla sig till den generella välfärden och till välfärdssamhället. Hur stora

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

kommer motsättningarna att bli i svensk politik på den här punkten? Jag återkommer till den frågan.

Först ett allvarligt principspörsmål för socialpolitiken och sjukvården, nämligen det växande gapet mellan nationella välfärds mål och kommunernas och landstingens möjligheter att förverkliga målen i människornas vardag. I den budgetproposition som vi nu skall behandla finns det mycket fint uppställda mål för socialpolitiken, mycket fina skrivningar om barn, om familj, om gamla och om handikappade. Socialdemokraterna kan ställa sig bakom alla dessa skrivningar, som vi tycker är bra.

Regeringen höjer t.o.m. ambitionerna inom barnomsorgen och skriver om "en utvidgad lagreglering av kommunernas ansvar". Man säger att ut-satta gruppers hälsa bör förbättras. Vidare anför man att landstingen måste skärpa sig och sätta upp delmål för att ta sig an återstående problem. Det är bra formuleringar, som Socialdemokraterna ställer sig bakom.

Men samtidigt bedriver regeringen en politik som innebär ekonomiska nedskärningar gentemot kommuner och landsting. Betydande summor dras in för att täcka ett budgetunderskott som inte kommunerna och landstingen har orsakat, utan som vållats av regering och rikspolitik. Skattestopp råder och skall helst förlängas, säger finansministern – detta trots att landet är i ett tillstånd av depression.

När har det tidigare hänt att svensk ekonomi, inkl. banker och näringsliv, har legat i diket, samtidigt som man skall dra in folk inom den offentliga sektorn och köra ut dem i arbetslöshet?

Kommunförbundet har nyligen tagit fram en rapport där man för åren 1992–1994 har räknat ihop hur mycket pengar som kommer att dras in genom det krympande skatteunderlaget och vilka statsbidragskonsekvenser det får. Den totala summan för denna period blir 27 miljarder kronor, vilket betyder att 50 000 personer måste avskedas.

Landstingsförbundet gör den bedömningen att 30 000 personer måste sägas upp 1993–1995. AMS prognos är litet dystrare – man spår att 80 000 jobb måste bort från kommunsektorn 1993–1994.

Frågan är då: Kommer den fina välfärds politik som det råder enighet om i socialutskottet att kunna förverkligas när de ekonomiska realiteterna ser ut på detta sätt i kommuner och landsting? Jag tror att vi kommer att få en växande klyfta mellan de nationella mål som vi lägger fast och deras möjligheter att realiseras i kommuner och landsting.

Jag har sett att SKTF låtit genomföra en intervju med 100 av landets kommunstyrelseordförande. Man hade där ställt frågan vad som kommer att hända ute i kommunerna år 1993. 7 av 10 kommer att skära i barnomsorgen, 8 av 10 i grundskolan, 5 av 10 i äldreomsorgen och 9 av 10 i tekniska verksamheter. Endast 2 % av kommunstyrelseordförandena trodde på att man skulle kunna genomföra ett sänkt skattetryck. Majoriteten av dem menade att de måste få mera resurser för att klara välfärden.

Kan det vara rimligt att riksdagen skall leva i en värld för sig och här i dag anta fina nationella välfärds mål samtidigt som verkligheten är en annan? Nej, herr talman, jag tycker att det börjar bli så att ord och handling inte längre går ihop för regeringen. När socialutskottet var ute och tittade på hur det står till med narkomanvården här i Stockholm sade oroat folk bland per-

sonalen att det visserligen står i socialtjänstlagen att man skall ge vård efter behov, men att man när pengarna är slut inte kan följa denna föreskrift i socialtjänstlagen. Kan det vara på det sättet, här i Stockholm och på flera andra ställen?

Regeringen skriver jättefint om primärvården. Vad som händer här i Stockholm är att den håller på att rustas ned ordentligt. Jag ställer frågan om de nationella mål som Bo Könberg så fint skriver fram kommer att realiseras i Stockholms läns landsting. Riksdagen har beslutat om en Ädelreform. I Sigtuna och Helsingborgs kommuner pågår försöksverksamhet inom ramen för den. I Sigtuna skall, om jag minns rätt, 55 anställda nu ersättas med 2 1/2 husläkare. Fullföljs därmed intentionerna i riksdagens beslut? Tanken var den att den medicinska och den sociala dimensionen skulle utvärderas. Kan riksdagens intentioner fullföljas?

Socialdemokraterna har varit oroliga för hur det skall gå med avgifterna när kommuner och landsting nu får ta ut avgifter. Vi har förordat ett högkostnadsskydd för att värna om de svaga grupperna. Kommunförbundet uppskattar avgiftshöjningarna till 6 % år 1993. Stockholms läns landsting kommer nu att höja avgifterna stort på sjukhemmen i Stockholm. Vi hade en diskussion i socialutskottet om detta.

Enligt Dagens Nyheter sänks nu det som pensionärerna får kvar från 2 800 kr till 1 500 kr. På detta skall pensionären klara hyra och mat och skall dessutom hjälpa den hemmavarande maken. Hur skall detta gå till?

Vi har ställt frågor om rättssäkerheten. Vi bejakar försöksverksamhet, men vi har frågat oss vad som händer med offentlighetsprincipen när man lägger ut verksamheter på entreprenad. Vi har en jättestor diskussion om detta när det gäller EG, och alla är överens om att Sverige skall värna offentlighetsprincipen, men den gäller inte när man för över verksamheter till bostad. Det är också viktigt för den enskilde att kunna överklaga ett beslut, och det är inte klart vad som händer med sekretessbestämmelserna.

Det är mot den bakgrunden som vi i en motion från Socialdemokraterna har anfört att vi gärna ser att man tillsätter en parlamentarisk utredning för att undersöka hur det är med överensstämmelsen mellan de nationella målen och möjligheterna att förverkliga dem ute i kommuner och landsting. Vill man ha samförstånd med socialdemokratin i sådana här viktiga sociala och välfärdsrättsliga frågor, skall man noga lyssna på vårt krav på den punkten.

En annan viktig principfråga, herr talman, som gäller socialpolitiken men också demokratin är om kommunerna i fortsättningen skall vara självstyrelseorgan eller skall utvecklas till någon form av affärsverk. Det som nu börjar prövas ute i kommuner är ekonomernas marknadstänkande och konsulternas teknikspråk. Jag blev för en tid sedan inbjuden till en konferens, och jag måste få berätta om inledningen och spelöppningen vid den konferensen.

Ordföranden började med att hälsa välkommen och talade sedan om att Sverige är i kris. Han redovisade också ett antal siffror som belyste krisen. Sedan satt man djupt nedsjunken i fåtöljen. Han fortsatte med att säga att det stora problemet är att kommuner är monopol – i hans vokabulär var kommunen inte något självstyrelseorgan. Ett annat stort problem var att vi ser oss som medborgare. Nu skulle vi omvandlas till kunder. Hans recept

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

var ytterligare att barnomsorg skulle bli affärsområde 1 och äldreomsorgen affärsområde 2.

Språket skvallrar om vår hållning till humanism och människornas lika värde. Den konsult som förordar att människornas behov skall analyseras som "en bärande affärsidé" och som talar om att det finns "köpkraft i behovet" avslöjar att han inte skiljer mellan mänskliga behov och kommersiell efterfrågan.

Sådan var spelöppningen på den konferensen. Den speglar litet grand av tidsandan i språkbruk och sätt att förhålla sig till människorna.

Till min glädje läste jag att en av statssekreterarna i Finansdepartementet själv ställde sig följande fråga i Kommunaktuellt: Skall kommunerna inte längre vara självstyrelseorgan, som styrs av politiker på medborgarnas mandat? Den frågan ställde han efter att ha återgett synsätt av ungefär den typ som jag här har talat om. Men han citerade också en kommundirektör som sagt att det nya statsbidragssystemet med en påse pengar gör att det inte är lönsamt för kommunerna att bygga ut barnomsorg.

Kommundirektören rekommenderar därför föräldrarna att flytta till en annan kommun eller att vara hemma. Kommunen fungerar alltså ungefär som ett affärsverk, i stället för att fungera efter tanken att ge medborgarna en basal välfärd med en vision om det goda livet. Det är, herr talman, en annan princip som Socialdemokraterna vill ta upp.

Det har startat ett utmärkt förnyelsearbete i den offentliga sektorn, med köp-sälj-system, entreprenadsystem och olika system med resultatenheter, etc. Jag tror att det nu är dags att göra en utvärdering. Jag tror att det är dags att stanna upp och fråga vad som är bra och vad som är dåligt. Det bör då göras utifrån demokratins utgångspunkt.

Jag har studerat några kommuner som har de här köp-sälj-systemen, och jag har kunnat notera att politikerna så att säga mer och mer sätter sig ned och lutar sig bakåt. De kan mindre och mindre och deras beslutskraft blir mindre och mindre. Samma sak händer i de lokala politiska partierna. Man passiviseras i organisationer där politiken i ett aktivt folkstyre skall hämta sin kraft.

Det behövs också ställningstagande till det lika människovärdet – inte bara i högtidstal utan också i praktiskt ansvarstagande – från oss som sysslar med politik, både lokalt och centralt.

I Erwing Bischofbergers nya bok "Människovärde vid livets gränser" uppmärksammas den här situationen. Han säger sammanfattningsvis: Då återstår rimligtvis frågan varför värdegemenskapen i samhället, trots en klar samstämmighet, är hotad och för närvarande håller på att krympa. Under skenet av en officiell humanitär attityd kan dölja sig helt andra inte sällan krassa egenintressen.

Folk varnar alltså, folk ser. I socialdemokratins vision om det goda livet skall alla medborgare omfattas – oavsett kön, ålder, börd, hudfärg och handikapp. Det är därför vår demokratisyn är intimt förknippad med begreppet lika människovärde. Avskiljer man demokratibegreppet från begreppet lika människovärde tror vi att det finns risk för att det hela blir ett tomt skal, en form som inte ger det tillvaratagande av humanistiska värden som vi vill. Det är med denna demokratisyn som vi vill möta och bygga för framtiden. Det

handlar om ett människovärde som ger människor möjlighet att jobba, utbildas sig, ha hälsa, ha social trygghet och utvecklas kulturellt.

Jag vill avsluta med frågan om hur stora skiljelinjerna kommer att bli när det gäller välfärdspolitiken i Sverige. Det har ju trots allt gått att hålla ihop när det har gällt synen på en generell välfärdspolitik. Det finns också en stark solidaritetstanke bland befolkningen.

Folkpartiets båda ministrar på det här området har förtjänstfullt argumenterat för den generella välfärden. Det har socialdemokratin tyckt vara bra. Men vad som nu sker är att den generella välfärdspolitikens förverkligande hotas, och jag har tidigare varit inne på det ämnet i samband med att kommuner och landsting inte ges tillräckligt med ekonomiska resurser.

Det är också fråga om det hela håller med tanke på de inbyggda motsättningar som finns i regeringen. När man skriver en regeringsförklaring ser man inte motsättningarna, men när det blir halvtid av mandatperioden ser man spänningarna. Frågan är vad som nu kommer att hända. Regeringen Bildt har ju öppet börjat förhandla med Ny demokrati om ekonomin.

Kommer det att bli så, att regeringen också på socialpolitikens och sjukvårdspolitikens område kommer att gå in i förhandlingar med Ny demokrati? Det är väl inte uteslutet? Om det blir så har vi fått en klar högervändning och är på väg att bygga in motsättningar i synen på den generella välfärdspolitiken.

Det första testet på detta kommer nu i och med husläkarförslaget. Om regeringen gör upp med Ny demokrati drar politiken åt höger. Det andra testet kommer i samband med Hälso- och sjukvårdsutredningen år 2000, där tre olika modeller skall presenteras. Kommer man att gå ifrån grundprinciperna i den svenska sjukvårdsmodellen – mot marknadslösningar och bort från folkstyrelseinflytande?

Herr talman! Det är risk för att två huvudvägar utkristalliseras när det gäller att forma de sociala och kulturella villkoren i Sverige. Den ena vägen är demokrativägen, den andra är marknadsvägen. Hur regeringens marknadsväg i de mjuka välfärdssektorerna kommer att se ut vet man i dag inte riktigt. Men man diskuterar det snäva ekonomitänkandet som ligger i tidsandan när det gäller att förvandla kommunerna från folkstyrelseorgan till affärsverk.

Civildepartementet har tagits ifrån uppgifterna att värna om den kommunala självstyrelsen. Det har lagts över på Näringsdepartementet att forma en proposition om obligatorisk upphandlingskontroll. Det är oroande. Man hejar på köp-sälj-system, check-, peng- och entreprenörssystem. Helsingborgs kommun och Stockholms läns landsting tävlar i att snabbt i grunden förändra välfärdssystemen.

Regeringen funderar på att försäkringsstyra och privatisera sjukvården. Men blir man överens? Regeringen funderar t.o.m. över att införa en grundtrygghet i vården med tilläggsförsäkringar för annan vård. Man kommer att hamna i mycket känsliga prioriteringsfrågor om man ger sig in i detta. Vad kommer att hända?

Jag skulle vilja höra från regeringspartiernas representanter, herrarna Svensson och Könberg, om det finns en fortsättningsvis enhetlig uppslutning kring den generella välfärdspolitiken, eller om den här mandatperioden i

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

riksdagen kommer att markera ett trendbrott i dessa grundläggande avseenden.

Socialdemokratin kommer att förordna demokrativägen. På den vägens vägmärken står medborgarinflytande, rättssäkerhet och offentlighetsprincipen. Vi ser staden, kommunen och regionen som möjligheter för människorna att decentralisera och forma sin framtid. Vi kommer att förändra vår politik så, att de regionala och lokala skillnader som finns skall få blomma ut mer än de hittills har kunnat göra. Socialutskottet har under sina senaste resor sett att det föreligger större regionala och lokala skillnader i Sverige än vad som hittills uppmärksammats.

Socialdemokraterna vill också utveckla en ändamålsenlig trygghetspolitik. Vi har kunnat se i ny statistik från Hälso- och sjukvårdsutredningen att Sveriges hälso- och sjukvård inte är dyrare än andra länders. Den är inte heller för dyr. Socialdemokraterna vill säkerställa detta genom skattefinansiering och avgiftsfinansiering – en säker finansiering för att garantera alla människor en lika hälso- och sjukvård. Det kommer att vara vårt alternativ. Vi kommer inte att vara med på galejan när det gäller att skicka i A- och B-lag i hälso- och sjukvården.

Herr talman! Jag vill tala något om reservation 11. Tre handikapporganisationer får i dag bidrag till sina rekreationsanläggningar, dvs. DHR, SRF och RBU. Dessa organisationer har besökt socialutskottet. Det finns inga klara principer hur pengarna skall fördelas och hur anslagen skall delas ut. Handikapputredningen lade i sitt slutbetänkande fram förslag om principer, och det brådskar med att fastställa dessa principer. Annars är det risk för att viktig rehabilitering för de handikappade går snett på grund av att handläggningen inte klaras av. Behovet är alltså stort att regeringen skyndsamt tar itu med detta. Socialdemokraterna föreslår ett tillkännagivande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 5, 11, 12 och 13.

Anf. 2 LEIF BERGDAHL (nyd):

Herr talman! Ärade riksdagsledamöter! Jag vill börja med att bemöta Bo Holmberg när det gäller riskerna med Ny demokrati och att Ny demokrati eventuellt förhandlar med regeringen. Det finns en bok som heter Vinter i välfärdslandet. Den handlar om nedgången för Grekland och Uruguay – två stora demokratier som bröts sönder av överkonsumtion och av för stort statligt ingripande. Jag rekommenderar alla här i kammaren att läsa denna bok.

Jag kom själv i kontakt med Uruguay 1980, då jag arbetade i USA. Jag träffade en advokat från Uruguay på ett party, och vi satt och pratade i två timmar. Han berättade om detta fantastiska land, en välfärdsstat utan like i Sydamerika, som hade pensioner och kvinnlig rösträtt – manlig rösträtt infördes lika tidigt som i Sverige. Man låg före Sverige i vissa sociala frågor. Detta land bröts sönder på grund av att man delade ut för mycket pengar till folk utan att de presterade någonting.

Jag kan verkligen rekommendera den här boken.

Livskraftiga nya idéer genomgår enligt Schopenhauer tre stadier. Det första stadiet är att idéerna blir utskrattade och stämplade som tokiga. Det andra stadiet är att idéerna, när de trots allt vinner terräng, utmålas som farliga och bekämpas med alla medel. Det tredje stadiet är att idéerna, när de

trots motståndet till slut segrar, betraktas som självklart riktiga – i likhet med varje tids härsande idéer.

Mitt parti Ny demokrati kom med en mängd nya idéer, om flyktingpolitiken, u-hjälpen, socialpolitiken och inte minst sjukvårdspolitiken. Det är det sistnämnda som jag närmare skall beröra.

Om man tittar på Schopenhauers tre stadier, finner man att Ny demokrati definitivt har lämnat stadium 1. Jag uppskattar att vi nu befinner oss i övergången mellan stadierna 2 och 3. När vi t.ex. i valrörelsen ville spara 196 miljarder på sex år, blev vi både utskrattade och stämplade som mindre vetande. Jag skall inte nämna vilka framträdande politiker som gjorde det.

Man kan jämföra med spareffekten av krisuppgörelserna, som var ca 20 miljarder. Det var dubbelt så mycket som vi föreslog när vi blev stämplade som galna. Så fort ändras inställningen till saker och ting.

Vad beträffar sjukvården har vi motionerat om att det bör ske en övergång från planhushållning till marknadshushållning. Ett ersättningssystem baserat på prestationer skapar förutsättningar att bygga upp ekonomiskt bärkraftiga enheter.

Jag skall nu övergå till att tala om min käpphäst – den öppna polikliniska vården i Sverige.

Fram till den 1 januari 1970 arbetade provinsialläkarna med prestationsersättning. Detta system innebar att läkaren hade en relativt låg fast grundlön och var tvungen att arbeta ihop resten av inkomsten. Han fick betalt dels beroende på antalet patienter, dels beroende på de åtgärder han utförde.

Det var ett billigt och bra system – kanske inte för provinsialläkarna, som ibland arbetade ihjäl sig, men för samhället. Då var det bara en bråkdel provinsialläkare som arbetade inom den öppna vården jämfört med i dag.

På den tiden gjordes hembesök. Doktorn åkte ut på eftermiddagen och kvällen och gjorde hembesök, och det var ganska trevligt och avkopplande. Hembesöken upphörde när ersättningen för dem togs bort den 1 januari 1970.

Det antal patienter som provinsialläkaren – som nu heter distriktsläkare – behandlade minskade från ungefär 30 per dag till knappt 10.

Detta kostade ofantligt mycket.

Det är ingen brist på distriktsläkare i dag, men de arbetar för litet. Det är ingen som vill tala om det. Läkarförbundet tycker att det skulle vara penibelt att säga till distriktsläkarna att de borde arbeta dubbelt så mycket som de gör i dag. Det kan inget förbund säga till sina medlemmar. Politikerna tycker också att det är penibelt, eftersom det var de som avskaffade systemet, som var billigare och effektivare.

Många distriktsläkare har gått ifrån det system som inte ger någon prestationsersättning och öppnat eget. Det är mycket populärt, särskilt i Norrbotten, t.ex. i Luleå. Man har fri etablering i det inre stödområdet, och 40 nya privatpraktiker har kommit dit de senaste två åren.

Vad har hänt med distriktsläkarna? Jo, plötsligt har de börjat arbeta. Antalet behandlade patienter per dag har fördubblats. Enligt Riksförsäkringsverkets statistik har en privatpraktiserande allmänläkare 20 patienter per dag. Några gör också hembesök, då specialistläkartaxan ger ett visst arvode för hembesök.

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Hur kunde det bli på detta tokiga sätt? Jag måste gå tillbaka till slutet av 60-talet och den stämning som rådde i Sverige då. Trots mycket kraftiga protester från läkarkåren genomdrev socialminister Aspling den s.k. sjuknorsreformen. Läkarkåren mjukades först upp med en landsomfattande granskning av samtliga läkares polikliniska inkomster. Det var en samordnad aktion.

Jag vet litet om hur det gick till, då jag i januari 1968 råkade träffa en kollega vars far var verksam på mycket hög nivå i samhället. Han sade till mig: Jag varnar alla läkare för att det nu kommer att göras en omfattande kontroll, och ni får vara noga med att uppge era inkomster till skattemyndigheterna. Det här är redan beslutat. Aspling skall klämma åt distriktsläkarna. Han skall socialisera alltihop.

Ett år senare infördes mycket riktigt denna skattekontroll, och ytterligare ett år senare kom förbudet mot de extra polikliniska inkomsterna, dvs. sjuknorsreformen.

1969 var ett speciellt år i Sverige. Det var då första gången som en socialdemokratisk delegation besökte Fidel Castro på Cuba. Det var en revolutionär anda i samhället. Det var de mörka åren i Sverige. Fidel Castro och Che Guevara var stora hjältar för många – de kanske är hjältar än i dag. Det fanns t.o.m. ledamöter här i kammaren som hyllade dem och som betecknade Fidel Castro som en av världens stora. Jag vill inte nämna något namn, men alla vet vem det är.

Det rådde ett socialistiskt förvirringstillstånd i landet. Planekonomin måste införas – kosta vad det kosta ville. Man skulle socialisera någonting. När man inte vågade sig på att socialisera bankerna eller läkemedelsindustrin, gav man sig på sjukvården. Det låg egentligen inte någon ideologi bakom, därför att tandläkarna fick fortsätta med sin prestationsersättning. Man ville komma åt läkarna, och man skulle statuera exempel.

Jag har avsiktligt gått in på den här frågan i detalj, för att alla skall förstå hur galna föreställningarna var. Om man tyckte att det var så bra att folk arbetade utan prestationsersättning, varför fortsatte man inte och socialiserade optikerna, urmakarna, skomakarna och alla andra småföretagare?

Nu till något helt annat! Men det kanske inte är något annat? Jag skall ta upp en fråga som jag har motionerat om och som egentligen är opolitisk – det handlar om akutsjukvården. Även här har avskaffandet av prestationsersättningen fått starkt negativa konsekvenser. Den läkare som tar hand om oss när vi blir sjuka är i regel den som är minst kompetent, som har de sämsta förutsättningarna att handlägga sjukfallet på bästa sätt. Så är det på Sveriges sjukhus.

I Norrbottens län finns det inte ett enda ställe där en specialist är tillgänglig i det första ledet, utan på samtliga ställen är det en AT-läkare som har jour som tar hand om patienten, dvs. på kvällstid.

En undersökning som Socialstyrelsen gjorde i Norrbottens län och Västerbottens län 1988–1990 visade att 27 % av de akut sjuka dog i onödan. Man gick igenom journaler och obduktionsprotokoll från samtliga dödsfall. Fyra oberoende experter fick bedöma handlingarna och säga om personerna kunde ha räddats till livet om man hade gjort på rätt sätt. Experterna var fullständigt eniga om att man hade handlat helt felaktigt i 27 % av fallen.

Före 1970 var det tvärtom. Då slogs mina kolleger om att få arbeta på akutmottagningarna, där de tjänade pengar. Som ung kirurg fick jag gå dit bara på natten, och på dagtid var det de mest kvalificerade kirurgerna som arbetade där. I och med att prestationsersättningen avskaffades svängde det givetvis.

Man kan inte frigöra sig från marknadsekonomi i sjukvården, om någon nu tror det. Den slår igenom på alla områden i samhället.

Vi måste göra om lönesättningen för läkarna för att få dessa experter, överläkarna och professorerna, att arbeta på nätterna. I Sverige är det så makalöst galet att en professor icke får ett öre om han mot förmodan skulle göra en mycket svår operation på nattetid – det händer ibland att man ber professorn om hjälp. Han får inte ens jourkompensation eller övertid ersättning för detta. Han förväntas inte arbeta på nätterna.

Hur ser dessa professorers kontakt med patienterna ut? Största delen av tiden går ju åt till administration. Jag har arbetat i både Schweiz och USA. Där är det precis tvärtom. Professorerna arbetar med patienter och är väldigt måna om det. I USA t.ex. utför professorerna de flesta operationerna. Detta måste alltså göras om: man måste få de mest kunniga läkarna att ta hand om de svåraste fallen. Jag hoppas att mina kolleger i socialutskottet välvilligt ser på min motion i det här ämnet. Den är egentligen inte politisk, utan den är baserad på artiklar i Läkartidningen under det senaste året.

Det är vidare viktigt för akutsjukvården att det anordnas speciella centrum. Man måste koncentrera handläggandet. Det handlar om s.k. traumacentrum. Detta har man gjort i USA och England, med mycket gott resultat. För det krävs ett bra transportväsen. I ett sådant land som Sverige måste man ha helikoptrar. Nu har vi äntligen börjat köpa in dessa helikoptrar. I ungefär 20 år har man hållit på att diskutera detta. Ärendet var uppe hos Riksdagens revisorer, där jag ingår, för ungefär ett år sedan. Nu är man som sagt i det stadiet att man köper dessa helikoptrar. Det ger ju förutsättningar för en koncentrerad sjukhusverksamhet. På detta sätt vinner man mycket i kvalitet. Att man skaffar sådana här traumacentrum betalar sig mer än väl, även om man ser det krasst ekonomiskt, genom att man får ett mindre antal invalider osv.

Jag skall nu komma in på ett annat område. Det handlar om vårdgarantin. Utan tvivel har införandet av vårdgarantin medfört avsevärda förbättringar. Hösten 1991 tog jag upp detta med vårdgaranti och coronarkirurgi, som var ett stort problem på den tiden. Jag föreslog att det skulle vara en maximal väntetid på tre månader. Den skulle innefatta både utrednings- och operationsköen. Sjukvårdsministern skall ha mycket tack för att han då lyssnade på mig. Han såg till att det i alla fall blev två köer. Det var tydligen inte möjligt att genomföra en enda kö med tre månaders väntetid, utan det blev två köer. Det tar i dag sex månader, tre plus tre, från det att man behöver hjälp till dess att man blir opererad.

Uppre i Norrbotten, där jag är verksam, har detta verkligen inneburit stora fördelar. Man ser nu att patienter som förut aldrig hade möjlighet att i tid komma till doktorn nu kommer dit i relativt god tid. Men jag skulle vilja se denna väntetid förkortad till tre månader.

Tyvärr drabbades en del kategorier negativt av denna omdisponering av

resurserna. Patienter med coronarsjukdomar prioriterades. Patienter som hade förträngningar i hjärtklaffen – aorta-steno's – drabbades illa. Detta är en mycket vanliga sjukdom bland äldre patienter. Den var vanlig även tidigare, men dessa patienter dog då utan att man visste vad som var fel på dem. Genom nya metoder med ultraljudsundersökningar, som görs över hela landet, hittar man mängder med patienter med aorta-steno's. De är ofta gamla människor. Man kan operera patienter som är ända upp till 87 år med gott resultat. Dessa patienter är ju betydligt mer utsatta för plötslig död än coronarpatienter. Om man skulle göra något, borde man få denna vårdgaranti att omfatta alla operabla hjärtsjukdomar. Det kostar säkert inte mycket. Jag hoppas att sjukvårdsministern gör samma sak med detta som han gjorde med coronarkirurgin.

Jag kan lugna Bo Holmberg med att jag kommer från en miljö där jag har sett mer elände än de flesta andra i den här kammaren har gjort. Jag växte upp i Tornedalen på 40-talet. Turberkolosen härjade, och folk dog som flugor i vissa familjer. Dålig nutritionsstatus osv. gick i släkten. Jag kommer därför aldrig att medverka till att skrota välfärden i Sverige. Men jag har fått med mig ett annat arv från Tornedalen, nämligen att man så länge man stod på benen skulle arbeta. Någon åttatimmarsdag fanns inte. Man arbetade, sedan gick man och lade sig. På söndagen arbetade man inte. Då vilade man. Man kan inte förtidspensionera och ge stora folkgrupper arbetsskadeförsäkringar, som Socialdemokraterna har gjort. Man måste återgå till den gamla arbetsmoralen. Jag tror inte att det är så svårt. Den finns ju kvar i stora befolkningsgrupper. Det tar visserligen tid för folk att lära om. Man har ju vant sig vid bidrag. Men jag tror att man måste kombinera detta med att folk skall arbeta mycket mer.

Sammanfattningsvis: Det är inte någon brist på läkare i Sverige. Jag tror tvärtom att det finns ett överskott på läkare i dag. Det finns inte för få sjukhus i Sverige. Det finns inte för litet av övrig personal. Det enda som det råder brist på är sunt förnuft.

Jag yrkar bifall till reservationerna nr 2, 4, 6, 7 och 8.

Anf. 3 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Föregående talare, Leif Bergdahl, uppehöll sig en hel del kring situationen på Cuba, Che Guevaras roll i världshistorien och den egna situationen på kirurgavdelningen på 70-talet.

Det var i och för sig intressanta utläggningar, men jag måste tillstå att jag hade svårt att riktigt se sambanden med det betänkande som vi i dag behandlar. Det handlar om socialpolitiken. Visst kan man göra historiska utblickar även när det gäller detta. Jag tror att det är viktigt att man har med den historiska tillbakablicken. Men jag skulle gärna vilja ha en ytterligare förklaring från Leif Bergdahl till hur Che Guevara kom in i sammanhanget.

Alla vet vilken ekonomisk situation som landet i dag befinner sig i. Vi vet att det krävs stora förändringar för att minska budgetunderskottet och förändra Sveriges ekonomi. Det som Vänsterpartiet tycker är viktigt är frågan om hur ett välfärdssystem i grunden ändå skall kunna bevaras och om hur förändringar kan göras utan att de människor som har det svårast i vårt samhälle drabbas.

Det som hävdas i betänkandet och i regeringens olika budgetförslag är ju att regeringens ekonomiska politik syftar till ökat välbefinnande. Jag har flera invändningar mot detta. Jag har hittills inte kunnat se att regeringens politik leder till ökat välbefinnande. För en hel del grupper i landet leder den inte ens till bevarat välbefinnande.

Vänsterpartiets ställer sig frågan hur vi skall göra dessa förändringar utan att de som har det svårast i samhället drabbas och hur vi skall dela de bördor som minskade inkomster och högre avgifter för med sig och få de av oss i samhället som tjänar mest att faktiskt betala detta. Något besked framkommer inte alls, vare sig i detta betänkande eller i de regeringsdeklarationer, propositioner eller andra förslag som kommer från regeringen.

I betänkandet tas naturligtvis frågan om ökad valfrihet upp. Det är ju ett slagord för regeringen. Vi har vid flera tillfällen tidigare diskuterat det här i kammaren. Jag vet att regeringens recept för att det skall bli så mycket bättre i vårt land är ökad privatisering och ökad valfrihet.

Jag tror också på ökad valfrihet. Men jag undrar hur det är när ni träffar folk som har anhöriga gamla som ligger på långvården, som har barn på dagis eller som har sociala eller ekonomiska problem. Det är väldigt sällan som just bristen på valfrihet tas upp. Föräldrar som har barn på dagis är väldigt oroade över att barngrupperna görs så mycket större, att avgifterna går upp och att det närmaste dagiset stängs så att barnen får byta miljö. Det är mer dessa frågor som jag möter när jag är ute.

Jag skulle också vilja ta upp en annan sida av privatiseringen, som regeringen förbiser. Det gäller myndighetsutövandet vad gäller socialtjänsten när det görs sociala utredningar om barn och familjer. I vissa fall har detta lagts ut på entreprenad. Det har gjorts en JO-anmälan i Gävleborg just beträffande den saken. Man undrar om det här är ett område som skall privatiseras. Jag har haft uppe denna fråga med socialministern tidigare, men jag får aldrig något svar. Detta gäller också på dagis. Hur går det när det finns misstanke om incest? Hur går det om det finns misstanke om att någon av föräldrarna misshandlar barnen? Det blir en väldigt svår situation. Regeringen har inte tagit detta tillräckligt allvarligt.

Vänsterpartiet anser däremot att man visst kan privatisera en hel del verksamheter. Det finns mycket bra verksamheter som lämpar sig för privatisering. En sådan som vi har framfört förslag om motionsvägen i riksdagen gäller hovet och kungen. Den kungliga familjen är en privat familj. I stället för att man ger underhåll till kungen via statsbidrag skulle kungen själv få dra in sina inkomster. Jag tycker inte att det skulle vara otänkbart. Den kungliga familjen skulle själv få inbjudningar, och kommuner och privata företag som får kungligt besök kan betala en ordentlig hacka. Jag tror att många kommuner och privata företag tycker att det skulle vara värt att betala för. Jag tror inte att vi skulle behöva vara oroliga för att den kungliga familjen skulle lida någon nöd.

Förslaget om privatisering av hovet kanske inte leder till så oerhört stora inkomster för staten eller så mycket minskade utgifter. Det finns dock en rad andra grundläggande frågor på det här området som jag och Vänsterpartiet tycker att det är viktigt att belysa.

Med tanke på hoten mot välfärden tycker vi att det behövs en rättighets-

lagstiftning på välfärdsområdet. Vi har tagit upp det i en motion. Jag yrkar bifall till den. Jag kommer dock inte att beröra den motionen närmare, eftersom Jan Jennehag, som skall tala senare för Vänstern, skall ta upp den frågan ytterligare.

Herr talman! I dag vill jag särskilt belysa, och gärna återkomma till här i kammaren, familjepolitiken och barnens situation. Det finns en hel del förslag på det området i betänkandet. Det sägs bl.a. att enligt lagen om barnomsorg skall det vara förpliktigande för kommunerna att ordna barnomsorg. Det tycker vi är bra. Vi undrar naturligtvis när allt det här skall bli klart, men vi ser fram emot att den lagen skall förverkligas.

Barn utgör i dag en av de grupper i samhället som mycket påtagligt märker av hur det sparas runt om i kommunerna. Det sparas inte bara på ineffektiva åtgärder eller på onödig administration. Det sparas faktiskt på den direkta vården och omsorgen om barnen. En utredning från SKTF pekar på att 7 600 kr sparas i genomsnitt per barn i vårt land. Då har man räknat in både barnomsorgen och skolverksamheten. Jag har tidigare frågat Bengt Westerberg om detta och om han är oroad över en del av dessa besparingssignaler. Han har ideligen hänvisat till Socialstyrelsens rapportering som skulle komma i mars. Nu har rapporteringen kommit i flera olika rapporter, och socialutskottet har med det i betänkandet. I själva betänkandet tar man dock bara upp några få delar av Socialstyrelsens rapport. Man nämner att hittills under 1992 har det inte skett så stora försämringar, men att det finns en oro för 1993.

Det finns en hel del ytterligare att hämta i rapporteringen, som jag tycker att utskottets majoritet har glömt bort. I rapporten sägs att redan nu kan man notera klara problem för storstäderna. Storstäder och kranskommuner har en svårare situation än andra områden. Barngruppernas storlek har ökat. Personaltätheten har generellt minskat i barnomsorgen, och den kommer att fortsätta att minska.

Man har också tagit upp frågan om barn med behov av särskilt stöd. I rapporten sägs: De generella förändringarna med större barngrupp och lägre personaltäthet drabbar dem mer än andra barn. Det finns en oro för barn som behöver särskilt stöd och för gråzonsbarn som inte klarar de stora barngrupperna. Det finns också risk för ökad negativ segregering genom ett ökat behov av specialgrupper och genom att det finns färre barn med behov av stöd i de enskilda icke-kommunala verksamheterna. Den förebyggande uppgift som barnomsorgen har för barn som är missgynnade socialt är svår att fylla. Med större barngrupper hinner man inte uppmärksamma varje barn individuellt och ge barnen den tid som barn behöver.

Jag tycker inte att regeringen på något sätt har svarat på den här rapporten. Jag tycker inte heller att utskottsmajoriteten har tagit rapporterna på allvar.

Jag skulle vilja fråga Bo Holmberg hur man nu ser på dessa besparingar i kommunerna. Såvitt jag förstår har Socialdemokraterna varit med på kommunalt skattestopp och en påse pengar utan specialdestinering till barnomsorgen. När vi har ställt krav på kommunakut och extra bidrag till kommunerna kan jag inte påminna mig att Socialdemokraterna skulle ha ställt upp.

Jag tror att det är förslag man borde återkomma till. Socialdemokraterna borde också se att det finns poänger med förslagen.

Herr talman! I betänkandet behandlas också frågan om vårdnadsbidrag. Vänsterpartiet hade ett förslag om att man definitivt skulle uttala att det inte är aktuellt med vårdnadsbidrag. I betänkandet sägs bara att det diskuteras i regeringen. Jag har förstått att man har gjort så under lång tid. Jag är naturligtvis intresserad av vad som är senaste nytt från regeringen när det gäller vårdnadsbidragen. Vad säger Bo Könberg? Hur ligger det till? Har vi fått en så fantastiskt mycket bättre ekonomi i Sverige att vi nu har råd med vårdnadsbidrag?

Från Vänsterpartiet är vi mycket kritiska till idén med vårdnadsbidrag. Vi är dessutom oroade över andra diskussioner i regeringen, som vi har förstått förs, beträffande försämrade föräldraförsäkring. Vi har diskuterat hur man skulle kunna minska statens kostnader genom att sänka taket för dem som har högst föräldrapenning. Däremot anser vi inte att man skall minska tiden för föräldraledigheten. Inskränkningen i den högsta ersättningen drabbar dem som har det bäst ställt. Det kan man beklaga, men det drabbar inte dem som har det sämst. En förkortad föräldraförsäkring drabbar alla, och kanske i högsta grad dem som har sämst ekonomi. Jag tycker således att det är mycket viktigt att vi inte förkortar föräldraförsäkringen. Det är ju en försäkring för att barn skall kunna vara tillsammans med sina föräldrar under en lång tid. Det är en unik rättighet som vi har i vårt land och som inte finns någon annanstans i världen, och den utgör ett unikt inslag i Sveriges välfärds politik.

Det finns även andra inslag som är viktiga när det gäller stöd till barn och barnfamiljer. Naturligtvis gäller det sex timmars arbetsdag, som skulle möjliggöra att fler föräldrar får kortare arbetsdag. Man skulle kunna börja med de grupper av småbarnsföräldrar som har det tuffast på arbetsmarknaden. Man skulle också, vilket vi har föreslagit i motioner, kunna ge ökat stöd till kvinnojourer, där kvinnor som har en mycket svår familjesituation får hjälp. Det skulle också medföra en bättre situation för barnen.

Sedan har vi frågan om barnbidragen, som också tas upp i det här betänkandet. Från Vänsterpartiet kom vi med ett som vi tycker intressant förslag, som tyvärr ingen annan nappade på. Det gäller en utredning om beskattade barnbidrag. Jag är litet förvånad över att Chatrine Pålsson och kds inte kan ställa upp på detta, eftersom ni har ett mycket näraliggande förslag där ni talar om hur man skall utreda inkomstprövade barnbidrag. Som jag ser det är det helt klart en kvalitativ skillnad. Även om man skulle beskatta ett barnbidrag skulle det utgå lika till alla. Värdet av barnbidraget skulle inte vara lika stort för den som har det mycket bra ställt och för den som har det sämre ställt. Jag är mycket tveksam till om man skall förändra bidraget. Jag tycker dock att vi definitivt borde diskutera en utredning. Eftersom diskussioner även på det här området pågår i regeringen undrar jag hur det här kommer in i bilden. Finns det några diskussioner om att utreda just beskattade barnbidrag?

Herr talman! Det finns en annan punkt i det här betänkandet som jag är mycket tveksam till. Det gäller Statens institutionsstyrelse. Beklagligtvis har samtliga partier, inkl. mitt eget, gått med på att staten tar över de särskilda

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

ungdomshemmen. Jag tycker att det är ett utomordentligt dåligt beslut. Det leder bara till mera statlig administration i stället för att landstingen, som i dag har hand om verksamheten, skulle förbättra den, vilket i och för sig är behövt. Det har nu gjorts att vi i dag så småningom kommer att rösta om ytterligare 50 miljoner i centrala anslag i staten. Jag tror inte att det i längden är gynnsamt för verksamheten. Det kommer att gå åt mycket mer i administration. Jag undrar vem som kommer att tjäna på det här. Är det verkligen de ungdomar som är i bäst behov av en specialistvård som man inte klarar inom öppen socialtjänst som kommer att tjäna på det? Jag tror att vi här har gått ett steg tillbaka.

Jag vill också nämna frågan om bidragsförskotten. Jag kan bara notera att Ny demokrati uppenbarligen inte ens vill satsa ett öre till ensamstående föräldrar. Det är ganska anmärkningsvärt. Ny demokrati vill i stort sett skära ner insatserna på familjepolitiken med hälften. Varför skall just de ensamstående föräldrarna drabbas?

Herr talman! Avslutningsvis vill jag ta upp frågor som rör insatser för barn som utsätts för sexuella övergrepp. I mina ögon fanns det ett mycket bra förslag där Vänsterpartiet, Folkpartiet och kds hade gått samman om ett kriscentrum för barn som utsätts för sexuella övergrepp. Tanken bakom det var inte att ett sådant centrum skulle inrättas i stället för de utmärkta lokala initiativ som finns på det här området. Tanken är att man skall samla ihop forskning och behandlingsinsatser för att sedan sprida det vidare ut i landet och utgöra ett stöd för dem som jobbar lokalt. Men till min förvåning ser jag att varken kds eller Folkpartiet har reserverat sig eller drivit den här frågan. Jag hoppas att dessa partier är med när det blir dags för votering.

Herr talman! Jag hänvisar till samtliga motioner från Vänsterpartiet och vill också anmäla att vi stöder de flesta av de socialdemokratiska motionerna. Jag vill särskilt yrka bifall till motion 294 om rättighetslagstiftning och 504 om rikscentrum för barn som utsätts för sexuella övergrepp.

Anf. 4 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Debattens uppläggning är sådan att vi först skall ha en principdebatt och sedan skall vi ha en diskussion om familjepolitiken. Därför tar jag inte upp de frågor som Eva Zetterberg hade om familjepolitiken, eftersom jag utgår från att Maj-Inger Klingvall kommer att göra det. Jag skall dock ta upp två av frågorna som gäller det här avsnittet.

Den ena frågan gällde var Socialdemokraterna står när det gäller den kommunala ekonomin och det kommunala skattestoppet. Vår inställning är att man inte skall dra in de 7 miljarder kronor som regeringen nu gör. Vi anser vidare att det kommunala skattestoppet skall hävas.

Det är sant att under vår tid i regeringen gjorde man en frivillig överenskommelse med de båda kommunförbunden om tidsbegränsat skattestopp. Regeringen har nu skärpt detta i lag. Vi vet inte hur länge det här skall verka.

Jag hoppas att det framgick av min inledning att socialdemokratin ser det som ett framväxande stort problem att vi riskerar att inte få någon sammanhållande välfärdspolitik i Sverige. Basen för välfärdspolitiken finns i våra kommuner och landsting. Om man inte har tillräckligt med pengar kan man faktiskt inte förverkliga de målsättningar som vi har fattat beslut om här.

Därför kommer Socialdemokraterna framöver att bli ännu tydligare på denna punkt. Det gäller att ha tillräckligt starka demokratiska institutioner ute i kommuner och landsting som har ekonomiska resurser, så att de generella välfärds målen som regering och riksdag lägger fast kan förverkligas.

Jag vill också göra en kommentar till Eva Zetterberg vad gäller institutionsstyrelserna. Det har funnits problem. Eva Zetterberg kanske erinrar sig diskussionen om att det fanns för få platser, att man kunde straffa ut sig från institutionerna och det var stora problem. I samma veva kom de båda kommunförbunden – som då hade ansvaret – till riksdagens socialutskott och sade att de inte längre ville vara huvudmän för denna verksamhet. Ett enigt utskott och en enig riksdag drog då slutsatsen att det inte kan vara en bra lösning att de som skall stå fadder för verksamheten kommer till riksdagen och säger att de inte vill ta ansvaret. Vad skulle det ha blivit för verksamhet i fortsättningen om de som då hade ansvaret inte ville ha det?

Vi var emellertid bekymrade på en punkt, och det står också i riksdagsbeslutet. Om staten blir huvudman, hur skall man då få en bra samverkan med socialtjänsten och kommunerna? Den måste hela tiden finnas. Det är viktigt att man på resans gång uppmärksammar detta, så att intentionerna i riksdagens beslut kan fullföljas på den punkten.

Anf. 5 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag vill först framföra en ursäkt till Bo Holmberg. Den uppläggning av debatten som han redovisade är helt riktig. Av andra skäl kan jag emellertid inte medverka senare, och därför har jag bytt plats på talarlistan. Jag har förståelse för att inte alla mina frågor blir besvarade nu.

När det gäller välfärden och att man skall ha demokratiska instrument för att värna om den har vi helt klart en gemensam linje. Det är oerhört viktigt och väsentligt. Vi är tvungna att genomföra stora förändringar och besparingar, men man måste ha instrument för det. Man måste se till att människor som drabbas förstår varför och kan acceptera det. Det skall drabba dem som bäst kan tåla besparingar.

Beträffande kommunernas ekonomi ansåg Socialdemokraterna också att 7 miljarder skulle gå till kommunerna för att statsbidragen inte skall minskas. Var inte Socialdemokraterna inne på linjen att kommunerna framöver inte skulle få rätt att själva höja skatten? Så har jag uppfattat det. Men det skulle vara bra om vi var överens även på den punkten. Det är grundläggande att kommunerna måste ha en god ekonomi för att kunna sköta sina åligganden. Riksdagen kan inte komma med pålagor på grund av nya lagförslag om förbättringar, men sedan rycka undan marken för kommunerna genom att minska statsbidrag eller inte låta dem höja skatten.

Till slut vad gäller Statens institutionsstyrelse: jag vet i högsta grad att det var en stark debatt när beslutet diskuterades och fattades omkring 1990 och 1991. Men jag vidhåller att jag tycker att det var ett felaktigt beslut. Att Landstingsförbundet för sin del sade: "Ta över det hela" berodde bl.a. på de dåliga villkor staten erbjöd. Jag vet att det var ett sätt att visa att man inte hade fått förtroende. Man hade fått sådana villkor att man tyckte det var svårt att driva verksamheten på ett annat sätt.

Nu är beslutet dock fattat, och man får gå vidare. Nu är det som det är,

och vi kan säkerligen inte återvända till någonting annat. Det gäller att få fram denna samverkan ute i kommunerna. Jag vill ändå poängtera att vi här har ett område där man satsar 50 miljoner. Det är inte bara utvecklingspengar, den saken tycker jag är helt klar.

Anf. 6 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Mycket kort till Eva Zetterberg när det gäller den kommunala beskattningsrätten. Socialdemokraterna anser nu att skattestoppet skall hävas. Vi anser att varje kommun har en möjlighet att göra ekonomiska bedömningar och måste få göra justeringar på skatten om man så önskar.

Vi tycker att det också finns principiella skäl. Den kommunala beskattningsrätten är en hörnpelare i den kommunala självstyrelsen.

Jag hoppas att jag nu varit väldigt tydlig på den här punkten, att det skall ankomma på landets kommunal- och landstingspolitiker att ange nivån på skatten. Det skall inte vara en affär för Anne Wibble och regeringen.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 13.48 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.55 för att ge ledamöterna tillfälle att närvara vid EG-kommissionens ordförande Jacques Delors anförande i andrakammarsalen.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.55.

4 § (forts.) Socialpolitik – inriktning och anslag (forts. SoU15)

Anf. 7 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Den strukturella obalansen i Sveriges ekonomi medför att utvecklingen av välfärdspolitiken måste ske under delvis förändrade förutsättningar. Ett växande gap mellan behov och resurser ställer krav på en effektivisering och en prioritering av verksamheten, bl.a. genom rationaliseringar och ökade inslag av konkurrens.

Det budgetförslag som vi nu diskuterar innebär att anslagen inom socialdepartementets område kommande budgetår minskar med drygt 13 miljarder kronor. Den beräknade utgiftsminskningen är främst en konsekvens av att de specialdestinerade statsbidragen till kommunerna ersatts av ett nytt generellt statsbidrag.

Avsikten med det nya statsbidragssystemet är bl.a. att kommunerna ges större handlingsfrihet när det gäller verksamhetens utformning samt vid prioriteringen mellan olika verksamhetsområden. Den kommunala verk-

samheten kan därmed bedrivas på ett effektivare sätt än tidigare, genom att den statliga regleringen av den kommunala verksamheten minskas. Ett nytt generellt statsbidrag utan detaljreglering ger således kommunerna förutsättningar att anpassa sin verksamhet till rådande ekonomiska förhållanden och lokala förutsättningar.

Den ekonomiska politik som nu förs syftar till att förbättra det allmänna välståndet och att därigenom skapa förutsättningar för att utveckla och förbättra insatserna för välfärd och social omsorg. En förutsättning för att ökad valfrihet skall uppnås är att olika hinder för fri etablering och fritt utnyttjande av olika verksamhetsformer tas bort.

Herr talman! Det övergripande målet för hälso- och sjukvården i Sverige är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Dessa mål omfattar alla, oavsett ålder och kön, sociala förhållanden, inkomst samt bostadsort. En förutsättning för att de olika sjukvårdshuvudmännen skall kunna skapa likvärdiga villkor i fråga om att upprätthålla en god kvalitet i hälso- och sjukvården är att resurserna kan fördelas över landet efter befolkningens vårdbehov.

Två parlamentariska utredningar arbetar med stora och viktiga frågor på hälso- och sjukvårdens område. Det gäller dels utredningen om prioriteringar inom hälso- och sjukvården, dels kommittén som berör hälso- och sjukvårdens finansiering och organisation.

Prioriteringsutredningen skall enligt direktiven överväga hälso- och sjukvårdens roll i välfärdsstaten och lyfta fram grundläggande etiska principer, som kan ge vägledning och ligga till grund för öppna diskussioner om prioriteringar inom hälso- och sjukvården.

Vidare anges i direktiven att frågan om prioriteringar inom vården under 1990-talet kommer att bli än mer central i debatten om sjukvården, eftersom det handlar om fördelningen av resurser, om val och om värderingar.

En av förklaringarna till de ökade kraven på sjukvården är den biomedicinska utvecklingen, som har gjort det möjligt att bota allt fler sjukdomar eller att lindra sjukdomsförlopp. En annan är att andelen mycket gamla människor i samhället ökar. Det är en grupp som kräver en stor del av sjukvårdens resurser.

Den andra utredningen har i uppdrag att dels analysera hälso- och sjukvårdens resursbehov fram till år 2000, dels överväga hur hälso- och sjukvården bör finansieras och organiseras på den övergripande samhällsnivån. Övervägandena skall grundas på en analys och en värdering av i första hand tre olika finansierings- och organisationsmodeller: en utformad landstingsmodell, en modell där hälso- och sjukvårdens samtliga resurser läggs hos primärvården samt en modell där resurserna samlas hos en eller flera försäkringsgivare.

Det mest intressanta alternativet är, enligt min mening, införandet av en obligatorisk sjukvårdsförsäkring, där resurserna för hälso- och sjukvård samlas hos en eller flera offentliga försäkringsgivare. Landstingens rätt att ta ut skatt för hälso- och sjukvård upphör därmed.

Konkurrens mellan olika typer av vårdproducenter i allmänhet, offentliga såväl som privata, främjar produktiviteten. Mot den bakgrunden bör kommittén undersöka förutsättningarna för bl.a. ett överförande av vissa offentliga vårdinrättningar till stiftelser, offentliga eller privata bolag etc.

Kommittén bör ta del av förhållandena i andra länder och förutsättningslöst studera för- och nackdelar med olika finansieringssystem. Ett av de länder som anses vara särskilt intressant att studera och som nämns i direktiven är Holland.

En förnyelse av hälso- och sjukvården i Sverige är angelägen. Den måste leda till en ökad kontinuitet i kontakten mellan patienter och personal främst inom den öppna vården samt till ökad valfrihet för den enskilde i hans eller hennes vårdsökande men också för personalen vad gäller drift- och arbetsformer. Förändringsarbetet drivs med ambitionen att man skall dra nytta av de positiva elementen i marknadens sätt att fungera utan att göra avkall på det övergripande målet för hälso- och sjukvården.

En viktig utgångspunkt för förnyelsen av den offentliga sektorn bör vara att låta andra aktörer i samhället ta ett större ansvar. Det gäller privata entreprenörer som inte sällan är personalkooperativ. Denna utveckling med allt fler nya alternativ för drift av offentlig verksamhet leder till ökad konkurrens och därmed också till ökad effektivitet inom hela den offentliga sektorn. Syftet är att man skall hitta områden där konkurrensen kan bidra till att kostnaderna för verksamheten pressas ner, samtidigt som valfriheten ökar och kvaliteten bibehålls.

Att skilja på offentlig kontroll och finansiering å ena sidan och fri produktion med enskilda, kooperativa och offentliga producenter å andra sidan blir därför en grundläggande princip för förnyelsen av de olika välfärdssystemen. Det finns ingen anledning att sträva efter att själva produktionen av offentlig verksamhet alltid skall ske i offentlig regi.

Inriktningen beträffande socialpolitiken måste vara att skilja mellan finansiering och produktion av sociala tjänster. En offentlig finansiering av vård och omsorg behöver inte förenas med offentliga monopol på produktionen av dessa tjänster. Tvärtom bör enskilda och offentliga alternativ få konkurrera på samma ekonomiska villkor.

Välfärdspolitikens storlek och utformning har skapat ekonomiska problem i vårt land. Den har givit upphov till en så stor skattebörda att såväl ekonomins förmåga att fungera som familjernas och individernas självständighet kraftigt har begränsats. Svenska familjer förfogar över en mindre del av sina löneinkomster och är mer beroende av offentliga bidrag än familjer i andra västländer.

Välfärdssystemen har i alltför stor utsträckning frikopplats från arbetets och sparandets värden. Deras kostnader har ökat kraftigt, samtidigt som många människor indirekt har uppmuntrats att lämna arbetsmarknaden. Detta har skapat mänsklig utslagning, beroende och hjälplöshet. Skälen för att spara för att säkra den egna tryggheten har reducerats kraftigt.

Samtidigt står det klart att de åtaganden som det offentliga välfärdssystemet har ställt ut på framtiden inte kommer att kunna fullgöras. Trots de höga skatterna och avgifterna på produktionen har en stor del av utbetalningarna över socialförsäkringssystemen i flera år varit ofinansierad sedan fonderade medel förbrukats. Dagens generation finansierar sin välfärd på bekostnad av morgondagens.

Vård, utbildning och omsorg har bedrivits i det offentliga monopolets form. Då hjälper det inte att de anställda ställer upp, jobbar hårt och har

hög kompetens. Resultatet blir lika fullt bristande eller obefintlig valfrihet, köer, orättvisor och höga kostnader.

De offentliga monopolen har också gjort att många offentligt anställda, framför allt kvinnor, har saknat en öppen arbetsmarknad, eftersom det bara har funnits en arbetsgivare att vända sig till.

Herr talman! Velfärdens grund är god ekonomi, vitala små gemenskaper och, självfallet, individens eget ansvarstagande och förutseende. Offentliga ordningar har en viktig roll att spela, men de kan inte generera de ekonomiska resurser som är en förutsättning för dem.

Regeringen gör nu upp med storskalighetens välfärdspolitik. Dess omfattning och kollektivistiska inriktning har länge skapat likformighet och kostnader som växt – oberoende av behovet av hjälp. Regeringens politik innebär att individerna och deras gemenskaper nu sätts i centrum.

Vårt land behöver en välfärdspolitik som ger medborgarna ökad frihet och förutsättningar att fatta beslut om och bestämma över den egna vardagen. Friheten att välja och ta ansvar skall bli viktigare än rätten att kräva att andra skall ta ansvar.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i samtliga moment.

Anf. 8 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Det är av intresse att läsa vad de kritiska ekonomer skriver som försöker förklara vad som har hänt i Sverige, dvs. varför vi befinner oss i den här allvarliga situationen.

Det första man säger är följande: 1989 borde man se att det var något som inte stod rätt till i våra banker.

Nu, i efterhand, vet vi att bankledningarna inte klarade avregleringen. I stället lånade de ut pengarna i en spekulationsekonomi som sedan ledde till att nästan samtliga banker hamnat i diket.

I det läget tillträdde regeringen Bildt 1991 med ett rent ideologiskt program. I det ideologiska programmet låg att ekonomin helt skulle vara i marknadens tjänst.

När Sverige var i en djup lågkonjunktur drog man åt ordentligt i penningmängden, så att Sverige for in i en depression, säger nu de kritiska bedömnarna. Vi hängde kvar vid ecun alldeles för länge och fick också betala för det. Nu går banker, ekonomi och näringsliv helt på fälgarna.

Vilken lärdom drar Sten Svensson egentligen av detta? Är det inte på tiden att regeringen överger sin ideologiska syn och försöker se till verkligheten och göra insatser, så att efterfrågan kommer i gång igen?

Jag vänder mig så till Sten Svensson och Bo Könberg. Det gäller det växande gapet mellan de bra nationella välfärds mål som regering och riksdag antar och möjligheterna att förverkliga dessa mål. Man driver ju en ekonomisk politik gentemot kommuner och landsting som gör att dessa inte har resurser att förverkliga de nationella målen.

Här är vi socialdemokrater oroliga. Jag undrar hur Sten Svensson och regeringen ser på den situationen. Är det så att de fina välfärds mål som riksdagen nu skall fatta beslut om inte kommer att kunna realiseras, eftersom man för en helt orealistisk ekonomisk politik gentemot kommuner och landsting?

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Vad är då viktigast, Sten Svensson, för oss som skall företräda socialpolitiken? Är det välfärdspolitikens mål eller är det att hålla fast vid helt felaktiga ekonomiska bedömningar?

Anf. 9 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Bo Holmberg inledde med att hänvisa till några ekonomer. Jag vill kvittera med att citera en professor i internationell ekonomi vid Lunds universitet. Hans namn torde vara bekant. Han säger att det var på 80-talet som man spelade bort de möjligheter som vi hade haft tidigare.

Vidare säger han: "Man drog på sig spenderbyxorna. Socialdemokraterna trodde att de klarat biffen. Nu var ekonomin åter stark, hög tid alltså för traditionell socialdemokratisk politik.

Resultatet blev att riksdagsmajoriteten 'reformerade' socialförsäkringarna. Sjukförsäkringen gav 100-procentig ersättning utan kontroll. Arbets-skadeförsäkringen släpptes iväg. Den offentliga sektorn expanderade på nytt.

I stället borde man ha dragit ner de offentliga utgifterna och minskat den offentliga sysselsättningen. Industrin och näringslivet ropade efter arbetskraft. Det hade varit enkelt att flytta över från den offentliga sektorn till näringslivet."

Det är Bo Södersten, partivän till Bo Holmberg, som säger detta. Han säger dessutom: "Grundproblemet för den svenska ekonomin är den allomfattande offentliga sektorn. Men det begriper inte majoriteten politiker och väljare. Samtidigt är intresset lågt för grundläggande akademisk undervisning i ämnet offentlig ekonomi. Däremot är efterfrågan på desinformation enorm. Det är fullkomligt sanslöst hur mycket strunt som skrivs."

Bo Södersten påpekar här att det förstörda signalsystemet är det värsta som har hänt Sverige. Nu behöver vi försöka förbättra grundförutsättningarna. Det finns bara en lösning på Sveriges ekonomiska problem. Den är att svenskt näringsliv kan tillhandahålla en ekonomisk tillväxt. Vi måste få ett mer företagsvänligt klimat.

Därför måste åtgärderna inriktas på sådana områden som är strategiska för att stimulera arbetande, sparande och företagande. Sänkta offentliga utgifter och sänkta skatter är nödvändiga också för att få ner räntorna. En fortsatt avreglering och privatisering skall leda till ökad konkurrens, mångfald och nytänkande.

Det är ju ändå näringslivet som skall bära upp och försörja den offentliga verksamheten. Om näringslivet inte klarar den uppgiften har vi ingenting att fördela som politiker. Då har inte heller medborgarna något att leva av.

Anf. 10 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tror, Sten Svensson, att Sverige befinner sig i en situation där vi som politiker får börja att repetera litet grand av det vi läste när vi läste ettor eller tvåor i nationalekonomi. Vi måste inta ett litet mer kritiskt förhållningsätt till ekonomerna än vad politikerna hittills har gjort.

Det är alldeles uppenbart att när ekonomerna gav den dåvarande regeringen på 80-talet rådet att avreglera bankerna, trodde vi politiker att ekono-

mer och banker var ansvarsfulla och tog sitt ansvar för avregleringen. Nu när vi tittar i backspegeln kan vi ju se att de inte bar upp detta ansvar.

I Svenska Dagbladet den 11 april skriver Peter Malmqvist, som analyserar situationen, att han tycker att det är konstigt att man häcklar politikerna för de problem som vi nu har. Politikerna har gjort precis det affärsmännen ville, säger han.

Han skriver vidare: "Skatter har sänkts, arbetsgivaravgifter har sänkts, semesterdagar har slopats, valutan faller fritt, lagen om anställningsskydd skall skrivas om – kort sagt: allt har gått affärsmännens väg.

Ändå är det Dig, bästa politiker, som affärsmännen pekar ut som ansvarig för 'bananrepubliken Sveriges' förfall. Dra lärdom av det."

Jag tror att vi politiker måste inta ett mer kritiskt förhållningssätt till den visdom som ett antal nationalekonomer har pläderat för. Man går i takt, tänker i takt, får samma råd och vill icke dra lärdomar av detta. Assar Lindbeck säger i sin kommission att vi inte skall peka ut syndabockar. Vi skall inte gå bakåt och analysera vad som hände. Nej, tacka för det. Han var ju med bland dem som tänkte i takt och åt fel håll.

När det gäller det ideologiska programmet börjar nu näringslivets folk säga att regeringen måste inta ett annat förhållningssätt. Nu måste även regeringen snart börja inse att man får lov att lägga om den ekonomiska politiken. Jag hoppas att den insikten snart skall komma hos regeringen.

Sedan återstår min fråga, Sten Svensson. Gör jag och Socialdemokraterna en helt felaktig analys när vi är rädda för att de fina välfärds mål som vi nu skall lägga fast inte kommer att kunna realiseras, om man fortsätter med en ekonomisk gramma på kommuner och landsting? Gör vi en felbedömning där?

Anf. 11 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Det gäller självfallet att inte göra om misstagen. Vi måste lära av historien. Vi skall framför allt inte göra om de misstag som gjordes efter devalveringarna 1981 och 1982. De offentliga utgifterna måste minskas. Det gäller också den kommunala sektorn. Staten, landstingen och kommunerna måste var för sig bidra till att få svensk ekonomi i balans.

Skatter som motverkar arbete, sparande och företagande måste sänkas. Ett större utrymme måste skapas för att industrin och näringslivet skall kunna växa. Förutsättningarna för nyföretagande och nya arbeten som följer därav måste stå i centrum.

Därför är svaret på Bo Holmbergs fråga: Ni gör inte en korrekt analys. Ni beaktar inte de saker som ni faktiskt var överens med regeringen om under en kort tidsperiod. Då godtog ni motiven för krispaketet nr 1 och nr 2. Ni var även på god väg att godta krispaketet nr 3, men då svek civilkuraget för Socialdemokraterna, eftersom ni stötte på kritik från de människor som hade föstrats i en annan anda ute i bygderna och som inte var beredda på denna omställning.

Därför har ni nu hemfallit åt en traditionell oppositionsroll och vill dra er ur. Det märktes tydligt när man diskuterade de 7 miljarderna och kommunsektorn tidigare i dag.

Det förs alltså i allt väsentligt en ekonomisk politik i rak motsatsställning

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

till den flykt från problemen som präglade den politik som ledde Sverige in i krisen.

Vad är det vi skall leva av? Den frågan ställde jag i min förra replik. Svaret är egentligen ganska enkelt. Det är det svenska näringslivet. Problemet, herr talman, är att det svenska näringslivet inte räcker till för den uppgiften. Det är för litet, och det går för dåligt. Företag slås ut på löpande band.

Jag vill påminna Bo Holmberg om att konkurserna under 1992 var fyra gånger så många som under det förra lågkonjunkturåret 1977. Dessutom kännetecknas näringslivet av alltför låg lönsamhet.

Ni har inte gått till botten med analysen av dessa problem. Därför har ni inte dragit de korrekta slutsatserna. Det är ett klart besked från oss på den fråga som Bo Holmberg har ställt.

Förste vice talmannen anmälde att Bo Holmberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 12 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Som förtroendevalda och i möten med människor ute i samhället konfronteras vi ofta med olika livsöden. I vår egen omgivning ser vi hur många människor drabbas av svåra påfrestningar, och man ställer sig frågan: Hur mycket kan en enskild individ klara av?

Den offentliga debatten förs ofta i termer av "att de och de problemen måste ni politiker klara av – lösa". Det låter som om nästan alla problem i livet går att lösa på politisk väg.

Så är det ju inte. De verkligt stora frågorna – vad vi som individer skall använda våra liv till, hur vi skall möta det faktum att vi skall dö och kanske lida – kan inte lösas, framför allt inte med några politiska beslut. Många invänder kanske mot det här resonemanget. Men tänk efter! Varje människa har värdighet, är någonting och har ett mål i sig själv. Samhället kan inte överta det personliga ansvaret.

Däremot kan vi begära att den politiska inriktningen i riksdagen, i lands- ting och i kommuner skall vara att fatta beslut som så långt som möjligt hjälper till att lindra människors lidanden när de drabbas av olyckor och att utjämna de påfrestningar och prövningar som inträffar under en människas livscykel.

Till hälso- och sjukvårdens grundläggande uppgifter hör ju att förebygga ohälsa och återfall i sjukdom, att behandla och bota, lindra och stödja med hjälp av rehabilitering osv. och att ge omvårdnad och smärtlindring. Det här är frågor som behandlas i dagens betänkande.

I vårt land är alla människor genom hälso- och sjukvårdslagen tillförsäkrade en god vård på lika villkor. Men varje individ är en personlighet med absolut värdighet, med eget samvete och ansvar för sina handlingar. De politiska besluten får inte leda till översitteri och förmynderi. Individens frihet måste respekteras.

Kort sagt: Etiska värderingar och humanism skall vara ledstjärnor i välfärdspolitik. Målet är att skapa ett välfärdssamhälle som inte bara är starkt nog ekonomiskt för att klara tryggheten för alla, utan som också ger rejält utrymme för den enskilde att välja vård, barnomsorg och utbildning. Vi skall

inte, och får inte, krypa undan från vårt ansvar för våra medmänniskor, likaväl som vi själva ansvarar för våra egna handlingar.

Ingen kan förneka att det finns brister i välfärdspolitiken som både kan och bör diskuteras och åtgärdas. Det framgår av socialutskottets betänkande att vi slår vakt om grunderna för den generella välfärdspolitiken.

Regeringens politik – som vi ställer oss bakom – syftar till att förbättra det allmänna välbefindandet och att skapa förutsättningar för att utveckla och förbättra den offentliga sektorns insatser. Vi vet att det behövs speciella insatser för dem som är särskilt utsatta.

De stora kostnaderna med transfereringssystemen är ett bekymmer. Men syftet med välfärdspolitiken är att öka människors trygghet. Det är fråga om att omfördela resurser från de år då man förvärsarbetar och har inkomster till början och slutet av livet. Men det är också fråga om att man under de yrkesaktiva åren skall kunna bibehålla sin standard vid exempelvis arbetslöshet och sjukdom. I debatten framförs ofta synpunkter om en enhetlig nivå för ett grundskydd inom våra socialförsäkringar. Orsaken är att vi inte längre skulle ha råd med försäkringar som ger inkomstrygghet.

Från Folkpartiet liberalernas sida anser vi i stället att inkomstbortfallsprincipen skall ligga till grund för ersättning och trygghet vid dessa tillfällen. Regeringen har också aktivt bidragit till att bromsa kostnadsutvecklingen inom systemen. Därmed är också grunden lagd för en framtida utveckling av välfärdsstaten.

Herr talman! Valfriheten är en viktig förutsättning i välfärdspolitiken. Valfrihet förutsätter mångfald. Därför är det viktigt att det finns alternativ att välja mellan. De kan ofta erbjudas inom den offentliga sektorn, där nu förändrade attityder verkligen kommer fram. Man har blivit mycket mer serviceorienterad.

Men det finns också behov av alternativ inom den enskilda sektorn. Sten Svensson har berört den frågan i tidigare inlägg. I debatten, oftast från socialdemokratiskt håll, framförs argument mot att ha alternativ. Man påtalar risken för en segregering. Vi får välja bil, kläder och mat. Men det blir ”konstigt” om vi själva får välja t.ex. husläkare. Vi anses på något sätt inte vara kapabla att klara av detta.

Vi i Folkpartiet liberalerna vänder oss mot detta synsätt.

Jag vill starkt framhålla att verklig valfrihet kan åstadkommas endast om vi håller fast vid en gemensam och solidarisk finansiering. Priset för den service vi erhåller som enskilda brukare skall vara detsamma, oavsett om man föredrar kommunal eller enskild service. Plånboken skall inte styra, utan brukarens – patientens – behov och önskemål.

Men det stora hotet mot välfärdsstaten är inte brukarnas valfrihet utan en stagnerande ekonomi. Utgångspunkten är att vända utvecklingen. Men det kräver även strukturförändringar och vissa utgiftsminskningar. Det är dessa åtgärder som måste tillkomma. De är smärtsamma, men absolut nödvändiga, om vi skall bevara välfärdsstaten – och inte minst kunna sörja för de svaga i samhället. Tyvärr har ni socialdemokrater hittills inte haft modet att ställa upp på de nödvändiga besparingarna.

Det är onekligen en fantastisk uppgift att få utveckla välfärdsstaten. Men tyvärr saknar vi hos er modet, ansvaret, att motarbeta avarterna, stelbenthe-

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

ten och bristen på alternativ. När och hur kommer ni socialdemokrater att bidra till långsiktiga lösningar? Det räcker inte med att enbart göra avbön för det som har varit fel. Jag tänker på Birgitta Dahls uttalande i en tidningsartikel. Det krävs också aktiv handling.

Av bl.a. Lindbeckkommissionens rapport framgår det att Sverige genomgår den allvarligaste krisen sedan 1930-talet. Vi känner alla verkningarna av detta i samhället. Sättet att försöka lösa denna kris kan komma att prägla Sverige under årtionden framåt. Tre grundprinciper framhålls som viktiga i rapporten: Aktivt medborgarskap, pluralism och tydlig ansvarsfördelning. Var finns Socialdemokraterna i detta sammanhang?

Från Folkpartiet liberalernas sida har vi under årtionden arbetat för att människor skall kunna få vård och omsorg när det behövs. Vi har krävt mer valuta för skattepengarna – eget rum, hundradagarsgaranti i sjukvården, rätt till egen husläkare osv. Detta har genomförts, eller genomförs nu, successivt. Det är några etappmål, men vi går vidare. Handikappreformen med en lista på rättigheter visar vägen för att skapa ökad trygghet och rättvisa för många glömda.

Men de kärva tider som vi nu upplever kräver – ja, tvingar fram – nedskärningar för att vi skall klara en generell välfärd. Människors krav och förväntningar ökar, men tillväxten av resurserna håller inte jämna steg.

Knappheten på resurser gäller inte minst hälso- och sjukvården. Men det går att effektivisera vården. Det visar flera intressanta projekt, bl.a. inom thoraxkirurgin i Umeå.

Nya behandlingsmetoder tillkommer, och frågan om prioriteringar dyker allt som oftast upp. Den av regeringen tillsatta prioriteringsutredningen har en viktig uppgift att ge vägledning och underlag för en öppen debatt. Det är viktigt att framhålla, som Läkarförbundet gör i sin rapport om prioriteringar, att faktorer som patientens ålder eller levnadsvanor inte i något fall förs fram som grund för prioriteringar, varken i positiv eller negativ riktning. Allas rätt till en god hälso- och sjukvård är rättesnöret oavsett ålder, geografisk hemvist m.m. Jag tror att vi är politiskt eniga om detta.

En vanlig dag kostar sjukvården i Sverige 330 miljoner kronor. Hälso- och sjukvården i Sverige svarar för ca 9 % av bruttonationalprodukten, dvs. drygt 12 000 kr per invånare, exkl. tandvården. I USA avsätts 12 %, vilket är den högsta procentandelen i världen. Ändå anser vi att sjukvården där inte fungerar på det sätt vi vill att den skall fungera i Sverige.

Vi vill fortsätta att slå vakt om vårt svenska system och att prioritera primärvård, psykiatri och äldreomsorg. Husläkarsystemet är bra, och det kommer ju upp på riksdagens bord om några veckor.

Den strukturella obalansen innebär självklart att utvecklingen av välfärdspolitiken måste ske under delvis förändrade förutsättningar. Distans mellan behov och resurser ställer andra krav.

Som framgår av utskottsbetänkandet har regeringen satt i gång ett stort förändringsarbete, även innefattande besparingar, inom socialpolitikens område.

Fr.o.m. januari i år blev det också möjligt att lokalt ute i landet påbörja försöksverksamhet med finansiell samordning mellan hälso- och sjukvård

och socialförsäkring. Syftet är ju att använda pengarna på bästa sätt och att få fram kortare sjukskrivningsperioder.

I Robertsfors i Västerbotten har tolv personer börjat arbeta på nytt efter att ha varit förtidspensionerade i årtal. Det är ett exempel på hur man jobbar med rehabilitering. Det går alltså att vända passiv sjukskrivning till aktivt arbete, och det tycker vi är väldigt viktigt.

Förutom de två stora parlamentariska utredningarna inom hälso- och sjukvårdens område lägger socialtjänstkommittén fram sitt betänkande om hur man skall kunna förbättra den sociala omsorgen och ge de särskilt utsatta – de sämst ställda – en stabil grund inom ramen för välfärdspolitiken.

Handikapputredningens förslag om stöd till funktionshindrade ligger inom kort på riksdagens bord för beslut. Psykiatriutredningens förslag kommer, en prostitutionsutredning tillsätts, en översyn av läkemedelsförsörjningen pågår, och för att utveckla en offensiv narkomanvård har betydande statliga medel ställts till förfogande.

I betänkandet redovisas ett stort antal motioner som behandlats av utskottet. Jag måste erkänna att jag känner stor respekt för det kunnande och det engagemang som visas i motionerna. Det är omöjligt att här gå in i detalj på motionssvaren, men onekligen leder motionerna till framflyttade positioner. Jag tänker särskilt på att kvinnors hälsa uppmärksammas mycket mer nu än tidigare. Där förväntar vi mycket från Folkhälsoinstitutet.

I ljuset av det stora reformarbete som pågår inom socialpolitikens område ter det sig märkligt att Socialdemokraterna i sin reservation begär en synförrättning i välfärden. Det påminner mig om en husesyn som man gör när ett hus är färdigbyggt, och jag vill fråga Socialdemokraterna: Är välfärden ett statiskt begrepp? Blir välfärden färdigbyggd någon gång? Är det inte ett ständigt förändringsarbete som pågår? Menar ni att vi skall sätta punkt nu?

Ni säger vidare att den viktigaste förutsättningen för en framgångsrik välfärdspolitik är en stark ekonomi. Men varför vill ni då inte ställa upp på detta?

På en rad områden som jag tidigare har räknat upp pågår utvecklings- och förnyelsearbete. Socialstyrelsen har som huvuduppgift att på nationell nivå följa och analysera orsaker till ohälsa. Dessutom finns ute i landet Socialstyrelsens regionala enheter, som följer hälsoarbetet och nu också kommer att utökas. Vi har inrättat ett Folkhälsoinstitut med särskilda uppgifter att granska och följa utvecklingen inte minst inom alkohol- och narkotikapolitikens område. Alkoholkommissionen kommer också snart att lägga fram en rapport. Socialtjänstkommitténs uppdrag är att se över den enskildes rättigheter och lägga fram förslag.

Nej, det verkar långsökt att tala om behov av synförrättning. Staten anger de nationella målen, utövar tillsyn och utvärderar. Landsting och kommuner måste själva svara för den konkreta utformningen. Det kan inte beslutas från Stockholms horisont.

Herr talman! I reservation 5 tar Socialdemokraterna upp frågan om de nationella målen inom hälso- och sjukvården uppfylls. Jag tycker att jag tidigare har redogjort för det arbete som pågår. I Sverige har det rätt stor enighet om vård på lika villkor. Det synsättet har inte förändrats, och några nya direktiv till sjukvårdsutredningen behövs inte.

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Jag gläder mig åt att Socialdemokraterna tar upp frågan om primärvården och att de uppfattar den som en viktig del av hälso- och sjukvården. Men Socialdemokraterna ställer inte upp på husläkarsystemet utan vill fortsätta med offentliga monopol inom hälso- och sjukvården.

Jag yrkar därför avslag på reservation 5. Jag yrkar också avslag på Ny demokratis motioner och reservationer, som i och för sig är intressanta men som ju redan är under beredning i olika utredningar.

Till sist, herr talman, måste jag bemöta Socialdemokraternas mycket märkliga motivreservation i fråga om engångsstöd till LP-stiftelsen. Det är tydligt att det finns ett politiskt motstånd mot verksamheten, trots vetskap om de storverk som stiftelsen uträttat bland utslagna och deras familjer. LP-stiftelsen bedriver ett omfattande arbete för socialt utslagna på nära 50 platser i landet och driver ett tiotal vårdhem och tre stora familjeanläggningar. Nu brottas man med stora ekonomiska problem.

Över en kvarts miljard har samlats in under årens lopp som frivilliga gåvor. Det ger en bild av det enastående engagemang och den offervilja som präglat stiftelsen och dess vänner. Nog vore det väl märkligt, om inte riksdagen kunde ställa upp för stiftelsens möjligheter att fortsätta sina viktiga rehabiliteringsinsatser.

Majoritetsskrivningen går ut på att Socialstyrelsen får *pröva* frågan om fördelning av medel anvisade för bidrag till organisationer som bedriver rehabiliteringsarbete, varken mer eller mindre! Men detta vill inte Socialdemokraterna ställa upp på.

I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 13 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att regeringen och oppositionen har helt olika förklaringar till den ekonomiska krisen. Vi kommer väl inte längre på den punkten, antar jag. Det betyder att det inte är meningsfullt av Ulla Orring och andra att tro att Socialdemokraterna skall sticka in huvudet i en ekonomisk politik som bär åt helt fel håll.

När man nu träffar företagare, säger de: Ser ni inte att näringslivet är nästan helt utslaget och att vi har ett bankväsen som inte kan förse ens friska projekt med pengar? Och så är det. Den räntepolitik som förs är helt felaktig, när Sverige är på väg ner i en depression.

Jag sitter i Länsstyrelsen hemma i Västernorrland och ser att vi med hjälp av bidrag från regionalpolitiska medel får gå in och ge pengar till friska investeringar, eftersom bankerna kräver sådana realräntor och sådana säkerheter att företagen inte kan skaffa pengar den vägen. Inser inte Ulla Orring och regeringen den mycket mycket allvarliga situation som Sverige befinner sig i?

Det görs allvarliga felbedömningar i bankerna och i den ekonomiska politiken, och sedan begär man att socialdemokratin skall ställa upp på detta. Det är ju fullständigt omöjligt.

Jag citerade på förmiddagen vice VD i Verkstadsföreningen. Han känner precis den allvarliga oro som jag ger uttryck för – en näringslivets man som står ute i verkligheten och känner problemen in på bara kroppen. Han sade

också så här i artikeln i Svenska Dagbladet: "Tyvärr är skattelättnader överksamma i ett läge där det inte finns några vinster att beskatta. Sanningens minut närmar sig för statsledningen." Jag instämmer i detta.

Det är därför vi är så oroliga för att man för fel ekonomisk politik, så att man inte får pengar till den generella välfärdspolitiken, som alla tydligen är överens om, i varje fall i ord.

Ulla Orring talar om valfrihet och husläkarpropositionen. Ja, man behöver anstränga sig mindre rent intellektuellt för att välja, om husläkarpropositionen går igenom. I dag måste man ju anstränga sig att välja vårdcentral, läkare och sjukhus, men i fortsättningen kommer det ett papper där man blir tilldelad en läkare. Inte är det någon särskild spänst i den typen av valfrihet, Ulla Orring!

Regering och opposition är överens om den generella välfärdspolitiken och de nationella målen, men vi anser att om man fortsätter att sätta ekonomisk gramma på kommunerna, så kan de inte realisera de fina målen. Jag frågade förut Sten Svensson om han delar den bedömningen och den oro som vi känner. Jag fick inget svar, och jag ställer då samma fråga till Ulla Orring.

Anf. 14 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Bo Holmberg har alldeles rätt i att välfärdspolitiken intimt hänger samman med den ekonomiska politiken. Utan ekonomisk tillväxt får vi stora svårigheter att bevara välfärdspolitiken. Det är ju det vi upplever.

Jag tycker att det är väldigt sorgligt att Socialdemokraterna inte kan ställa upp på den omstrukturerings som vi är tvungna att göra för att bevara och trygga välfärden för dem som har det sämst ställt.

Jag har ett exempel då det gäller arbetsskadeförsäkringarna. Jag tillhör Riksdagens revisorer. Vi granskade förhållandena i försäkringssystemet, och vi såg att hela systemet brakade i väg käpprätt åt fel håll. Pengarna tog ju slut! Det visste Socialdemokraterna också om, men de hade inte modet eller kraften att förändra detta system.

Jag har här en tidskrift där Birgitta Dahl har gjort ett uttalande. Hon fick av journalisten frågan varför Socialdemokraterna inte gjorde någonting då de såg att arbetsskadeförsäkringen drog i väg åt fel håll. Birgitta Dahl svarade att de inte kunde med tanke på facket.

Så var det då, och så har det varit tidigare. När den borgerliga regeringen nu försöker förändra systemen så att pengarna räcker till för dem som verkligen behöver dem vill inte Socialdemokraterna ställa upp. Jag tycker att det är väldigt synd. Det som pågår är tragiskt för hela det svenska samhället.

Bo Holmberg tar upp frågan om husläkare. Det är inte alls så att man kommer att bli tilldelad en läkare. Nu kan man för första gången tvärtom fritt få välja läkare – den läkare som man har förtroende för. På det sättet får vi en effektivare hälso- och sjukvård.

Anf. 15 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Vid krisuppgörelserna var regeringen och oppositionen överens om att fortsätta att rätta till felen i socialförsäkringssystemen. Jag sitter inte längre i socialförsäkringsutskottet, men såvitt jag kan minnas finns

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

det beslut om att man skall se till att transfereringssystemen skall gå ihop. Jag vet inte om jag har missuppfattat situationen på den punkten, men om det är så skulle ju situationen vara löst.

Min fråga till Ulla Orring gäller vad det nu är för jättestora omstruktureringar som skall göras. Kan Ulla Orring förtydliga ordet omstrukturering så att jag vet vad det är vi talar om? Om vi är överens om att rätta till socialförsäkringssystemen så att de går ihop och att hålla fast vid inkomstbortfallsprincipen måste vi väl ha löst den problematiken.

I socialutskottet talar vi om konsumtionen, dvs. det som konsumeras i sjukvård och i barnomsorg och annat. Vad är det för omstruktureringar som skall göras där, Ulla Orring?

Om jag inte helt har missuppfattat husläkarpropositionen så finns det ett förslag om obligatorisk listning där. Man skall bygga upp ett verk för listning och ett jättestort datasystem för att hålla reda på folk. Om man inte vill vara med får man, om jag inte har missuppfattat det, lov att ta sig tid att gå till verket och säga att man inte vill ha den anvisade läkaren. I dag, Ulla Orring, kan jag gå till vilken doktor jag vill: privat eller offentlig. Har jag missuppfattat husläkarförslaget på den punkten?

Vi socialdemokrater är öppna för att höra på vad det är som behöver utvecklas ytterligare om vi på det sättet kan diskutera fram gemensamma lösningar för generell välfärd. Men då måste Ulla Orring använda andra ord än omstrukturering. Förlåt, men jag begriper inte vad ordet betyder konkret.

Anf. 16 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Om förändringen av arbetsskadeförsäkringen och utbetalningen av medel från fonden hade skett då missförhållandena kom i dagen, dvs. då Riksdagens revisorer lade fram sitt förslag och det fortfarande var en socialdemokratisk regering, hade vi sluppit detta växande underskott. Men det tog Socialdemokraterna inte hänsyn till. Nu genomförs förändringarna, som Bo Holmberg säger, men det är så dags det!

När det gäller den ekonomiska politiken påpekade Folkpartiet i en ekonomisk-politisk motion till riksdagen från 1989 det stora allvaret i det finansiella läget. Men det hände ingenting. Vi fortsatte att stampa på i samma spår. Nu försöker regeringen att lägga om den ekonomiska politiken så att pengarna skall räcka till den välfärd som vi tycker att svenska folket är berättigat till. Man försöker undvika att köra systemen i botten så att det blir kris och kortsiktiga lösningar. Regeringen försöker få fram långsiktiga lösningar, och det är väldigt viktigt. Där har Socialdemokraterna satt sig på bakhassorna.

I 17 distrikt i landet är man redan på gång med husläkarsystemet. Jag har väldigt svårt att förstå vilka problemen skulle vara med den passiva listningen. Nu kan man ju själv få välja läkare. Vill Bo Holmberg missunna svenska folket att göra detta? Skall vi fortfarande hålla fast vid det monopol-system som landstingen har utgjort? Jag tycker att det är dags att förändra dessa system, och det är det vi vill göra nu. Det skall göras med en hyfsad ekonomi, så att våra sociala välfärdssystem kan behållas. Det är mycket väsentligt. Socialdemokraterna missar verkligen tåget om de inte inser det.

Anf. 17 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp en fråga som Ulla Orring berör i dag, nämligen åldersdiskriminering. Det här är en oerhört viktig fråga, och jag stöder Ulla Orring till 100 % just i denna fråga. Vi skall se till så att gamla patienter får samma sjukvård som yngre. Det som pågår och har pågått i Sverige är ruskigt. Man anser att patienter inte kan behandlas om de är 70, 75 eller 80 år.

Jag kan tala om mitt område – hjärtkirurgin. Jag var i USA 1980–1981. Där besökte jag tillsammans med min chef nästa dags patienter. Jag såg en patient som var ungefär 80 år och som skulle kranskärlsopereras. Jag sade: "Oj då, vad gamla patienter ni opererar!" Läkaren svarade: "Ja, det går ganska bra. Visst har de äldre litet mer komplikationer, men 90–95 % av dem klarar sig. Vi har en grundlag i USA som innebär att jag blir mycket illa ansatt i domstol, om jag inte opererar en patient på grund av dennes ålder. Jag kommer att ha svårt att klara mig undan ett strängt straff. Har inte ni i Sverige, som är så långt komna, lagar mot åldersdiskriminering?" Jag sade att vi har lagar mot köns- och rasdiskriminering, men tyvärr inte mot åldersdiskriminering.

Det är en stor brist i vår lagstiftning. Man avfärdar alltså patienter. Man skickar dem till en säker död när man säger att de är för gamla för att bli opererade när de är 75 eller 80 år. Jag tycker att Ulla Orring skulle ta initiativ till att lagstiftningsvägen förhindra åldersdiskriminering. Kan Folkpartiet medverka till det?

Anf. 18 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Det är bra att fler än jag har reagerat just mot detta sätt att negligera de äldres behov av hälso- och sjukvård och sätta dem längst ned på prioriteringslistan. Det finns olika exempel på det.

Det finns också exempel på motsatsen. Jag har en god vän som är 82 år och i går opererades på Regionsjukhuset i Umeå med hjärt- och kärlkirurgi. Man kan inte skära alla över en kam.

Det är i första hand den tillsatta utredningen som skall lösa frågan om prioriteringar. Jag kommer att verka för att det inte skall uppstå segregering och för att de äldre inte skall motas bort från operationsköerna.

Anf. 19 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Det var roligt att höra detta. Jag vill bara komplettera med att nämna att efter det att jag och en kollega hade varit i USA år 1981 tvingade vi igenom att även äldre patienter skulle opereras. Den äldste som jag har opererat var 86 år gammal, och vi har opererat patienter i upp till 90 års ålder. Den ort där man i övrigt går högst upp i åldrarna är Stockholm, där 82 år inte är någon ovanlig ålder på en operationspatient.

De gamla patienterna behöver denna högt avancerade sjukvård, och jag hoppas att vi lagstiftningsvägen kan göra något åt nuvarande förhållanden. Jag vet att Torkel Åberg i Umeå har en mycket fin hjärtkirurgisk verksamhet, men på andra ställen har man tyvärr lägre åldersgränser. Sakerligen är det likadant inom allmänkirurgi och kanske även inom neurokirurgi.

Jag menar att vi i lag borde föreskriva att man inte får åldersdiskriminera någon. Jag hoppas att Folkpartiet och även andra partier medverkar till det.

Anf. 20 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Det är när konjunkturen är låg, när arbetslösheten ökar och samhällsekonomin pressas som vår vilja och förmåga att fördela knappa resurser provas. Det är då som socialpolitikerna på alla nivåer har att föra den tuffaste kampen med dem som svarar för finanserna. Det är då som det gäller att värna om dem som bäst behöver samhällets stöd.

Det är också då som det måste fattas beslut om besparingar, som vanligtvis inte är populära. Det är då som det är så frestande för oppositionen att kritisera och försöka ge sken av att man förfogar över egna omätliga resurser.

Jag tycker att det hedrar Bo Holmberg att han i sitt inlägg höll sig på en betydligt sakligare nivå än vad som förekommer i många andra sammanhang, men ändå kunde han naturligtvis inte avhålla sig från att, bildligt talat, vifta med miljardlapparna till kommunerna, utan att tala om var någonstans de finns att hämta. Det var en stor brist i sammanhanget.

Däremot har jag mycket lätt att instämma i det som han sade i sin inledning om att arbete åt alla måste vara det helt grundläggande. Det har alltid varit vägledande för oss i Centerpartiet och kommer att förbli det. Det är en princip som ur vår synpunkt aldrig behöver ifrågasättas.

I regeringens budgetproposition sägs att ett växande gap mellan behov och resurser ställer krav på effektivisering och prioritering av verksamhet, bl.a. genom rationaliseringar och ökade inslag av konkurrens. Det här är inte en formulering som är typisk för en borgerlig regering, om nu någon trodde det. Nästan exakt samma ordalydelse återfinns i Kjell-Olof Feldts senare budgetförslag.

Insikten fanns alltså redan på hans tid, i varje fall inom delar av det socialdemokratiska partiet, att man måste knappa in på resurstillflödet och att man måste få till stånd ett nytänkande inom offentlig verksamhet.

Beträffande nytänkande kan konstateras att genomslaget kommit först under de allra senaste åren. Säkerligen är det delvis en följd av de ökande inslag av konkurrens som nu finns. Det har varit rätt och nödvändigt att bryta sig loss från den tidigare trögheten, från ensidigheten och detaljstyrningen, som inte gjorde någon människa glad. Därmed har jag inte sagt att jag eller centerpartister i allmänhet förordar den andra ytterligheten, där man i tron på förändringens förträfflighet vill privatisera allt.

I Centern vill vi se mångfald och valfrihet komma till uttryck i en blandning av offentlig driven och privat verksamhet.

I regeringens proposition heter det att ambitionen är att förbättra den sociala omsorgen genom valfrihet i välfärdspolitiken och genom särskilda insatser för de sämst ställda. De sämst ställda är ett begrepp som vi ofta använder, och det handlar här om en lovvärd ambition. Nu är de sämst ställda inte alltid en klart definierbar grupp. De kan tvärtom återfinnas inom många grupper. Ett syfte med socialpolitiken och förresten också med politiken på andra områden måste vara att förhindra att allt fler kommer in i denna kategori.

Det är bl.a. mot den bakgrunden som vi i Centerpartiet länge har hävdad

grundtrygghetsprincipen. När jag har sett hur den ekonomiska krisen hotar att öka klyftorna mellan olika grupper och olika individer har jag stärkts i min uppfattning att detta är en riktig modell. Nu handlar ju detta framför allt om socialförsäkringssystemen, som vi inte handlägger i vårt utskott, och jag tänker därför inte närmare gå in på det.

Men grundtrygghet kan också användas i vidare mening i olika sammanhang. För småbarnsföräldrarna kan det vara en del av grundtryggheten att veta att man kan få sin barnomsorg ordnad på det sätt som gagnar barnen och den övriga familjen. För en del betyder det att man vill ha möjlighet att minska sitt förvärvsarbete för att få mer tid för egen barnomsorg. De frågorna kommer Anna Corshammar-Bojerud senare att närmare beröra.

Grundtrygghet kan också vara alla människors absoluta rätt till nödvändig sjukvård var man än bor, om man är ung eller gammal, fattig eller rik. Om man frågar människor vad de absolut inte vill ge avkall på och som de t.o.m. kan försvara en skattehöjning för, får man svaret att det just är tillgången till en bra och säker sjukvård.

Också inom sjukvården har det skett stora förändringar. Efter många år av satsningar på i första hand lasaretsanknuten vård har det nu på många håll utvecklats en primärvårdsorganisation som svarar för basen i befolkningens sjukvårdsbehov.

Men ännu större förändringar kan förväntas. Först kommer husläkarsystemet, som vi återkommer till senare i vår, och så småningom får vi se resultaten av de två stora utredningar som pågår; en om sjukvårdens organisation och finansiering och en om sjukvårdens roll och ansvar i välfärdspolitiken och om prioriteringar i vården. Värde att nämna är naturligtvis också psykiatriutredningen, som kommer att betyda mycket beträffande omfördelningar, nya gränsdragningar osv.

I Centern anser vi det oerhört viktigt att alla förändringar sker med hänsyn tagen till de olika förutsättningar som finns på olika platser, inte sett i ett snävt Stockholmsperspektiv.

Jag tror att totalöversynen av sjukvården genom de utredningar som jag har nämnt var ett riktigt grepp. Det var riktigt för att man skall få ett nödvändigt helhetsperspektiv. Det är ju inget tvivel om att hälso- och sjukvården står inför stora utmaningar.

Den medicinska utvecklingen skapar inte bara nya behandlingsmöjligheter utan också problem vad gäller att tillgodose alla ökade förväntningar. Vi får ett ökat antal äldre personer i landet, vilka vi ju vet tar den allra största andelen av sjukvården i anspråk. Så har det varit, och det ligger i sakens natur att det så måste förbli, om vi också i framtiden vill ta ett anständigt ansvar för våra äldre. Det här är dock något som förtjänar särskild uppmärksamhet.

För ett par dagar sedan rapporterades i nyhetsutsändningarna att operationsköerna minskat som en följd av ÅDEL-reformen. Redan samma dag kom, inte oväntat, repliker på detta, där det pekades på att många av de äldre som fått lämna plats åt akutpatienterna fått göra det alldeles för tidigt och till en tillvaro med sämre vård och omsorg. Jag vet att detta förekommer, men däremot inte hur pass vanligt det är. Jag utgår dock från att Socialstyrel-

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

sen prioriterar den uppföljningsuppgift som man har i det här sammanhanget liksom naturligtvis från att regeringen är observant på signalerna.

Det har genom åren gjorts misstag upprepade gånger i ivern att genomföra förändringar. Det är inte alltid man övertygat sig om att man inte kastat ut barnet med badvattnet. Vi har sett problemen när omsorgslagen infördes; avsikten var god, man ville ge gruppen ett bättre boende, men huvudmännen hade inte de praktiska förutsättningarna att helt ta över de nya uppgifterna och det nya ansvaret.

Inom psykiatrin har sjukvårdsplatserna avvecklats i hög takt, trots att det inte alls funnits någon garanti för att patienterna på ett försvarbart sätt kan bli omhändertagna i den nya miljön.

Det här har många av oss känt till länge, och jag har själv tagit upp det i olika motioner. Nu är det officiellt konstaterat genom Psykiatriutredningen, och det är bra.

Det kan finnas anledning att redan nu varna för att en ytterligare överflyttning av uppgifter och ansvar inom det psykiatriska området – som dessutom är lagfäst – inte sker på så sätt att en period uppstår under vilken de enskilda far illa. Redan nu är jag beredd att säga att det måste vara en medicinsk bedömning som avgör vårdtiden på sjukhus, inte en fixerad tidsgräns.

Herr talman! Jag skulle vilja beröra en annan fråga, trots att det i den frågan tycks finnas en samstämmighet hos de politiska partierna och trots att vi i betänkandet inte har någon reservation. Det gäller inställningen till den övergripande narkotikapolitiken. I propositionen sägs det att det yttersta målet för narkotikapolitiken är att skapa ett samhälle fritt från narkotika. Syftet med den svenska narkotikapolitiken är att på alla nivåer och områden markera ett avståndstagande från narkotika. Jag vill gärna ha sagt att det är utomordentligt glädjande att vi är eniga i den här frågan. Denna enighet gör att vi möts med respekt i andra länder för vår inställning och politik. Det har vi i utskottet fått erfara vid våra utlandskontakter.

Det kan tydligen inte sägas tillräckligt ofta och tillräckligt tydligt att vi har den här entydiga uppfattningen i Sveriges riksdag. Det har jag förstått av oroliga samtal, av motioner till vår egen partistämma i sommar och av brev som jag har fått. Man fruktar att opinionen håller på att svänga mot en betydligt mer liberal inställning till narkotika. Den här oron har uppstått på grund av att en del debattörer, som har fått stort massmedialt utrymme, uttryckt att en del preparat, s.k. lättare sådana, inte alls är farliga. Det har ibland t.o.m. påståtts att all narkotika bör legaliseras. Det är oerhört viktigt att vi alla med kraft avfärdar dessa mörkermän och deras försåtliga teorier.

Den enighet som vi har i den här frågan har också lett fram till en prioritering av satsningar på detta vårdområde. Det har bl.a. kommit till uttryck i att vi gjort undantag när det gäller det allmänna statsbidraget till kommunerna med att i det här fallet bibehålla öronmärkningen.

Det sägs också i propositionen att det är viktigt att det också fortsättningsvis ställs betydliga statliga medel till förfogande för att man skall kunna utveckla en offensiv narkomanvård i kommunerna. Syftet är ju att minska behovet av den tunga vård som skall överföras till statligt huvudmannaskap.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 21 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag instämmer i det mesta som Rosa Östh sade och vill uppvakta Rosa Östh med ett par kommentarer i en kort replik.

En central målsättning i den ekonomiska politiken i Sverige har varit att högst upp på dagordningen ha punkten full sysselsättning. Rosa Östh säger att det även för Centern är ett viktigt krav. Vi kan nu se vådan för hela samhällsekonomin. Vi kan också se hur de enskilda far väldigt illa av att inte ha jobb.

Jag har inte blivit riktigt klok på regeringens ekonomiska politik på den här punkten. Rosa Östh kan kanske hjälpa mig att reda ut begreppen. Jonung, som är rådgivare åt Bildt, har vid ett flertal tillfällen sagt att man måste sätta inflationsbekämpningen före den fulla sysselsättningen – värna vissa ekonomiska intressen före. Jag vet inte vad som på den här punkten gäller i dag.

Det är emellertid uppenbart att Lindbeckkommissionen gjort bedömningen att det i dag allra viktigaste och svåraste problem som man måste lösa är problemet med den höga arbetslösheten. Regeringen har försökt föra en ekonomisk politik, som tyvärr har "gått i väggen". Ju förr en omprövning sker desto bättre är det – även för oss som arbetar med de här sociala frågorna.

Rosa Östh argumenterar för grundtrygghet. Jag vet att Bo Könberg och Bengt Westerberg är mycket duktigare än jag på att utveckla argument för inkomstbortfallsprincipen, därför överlåter jag den debatten till Bo Könberg.

Till sist vill jag tala något om vad som händer till följd av reformer, exempelvis ÄDEL-reformen. Jag tror att vi måste försöka att pressa på när det gäller förvaltning i Sverige; detta för att kunna få fram mått och få i gång mätningar. Vi kan då fortlöpande få en överblick och veta hur tillståndet är.

När regeringen ville veta vad som händer med kvaliteten när det gäller barnen var regeringen tvungen att vända sig till Socialstyrelsen. Särskild metodik för att kunna mäta detta fick sättas upp. Det var svårt att veta vad som var norm – för att veta om något har blivit bättre eller sämre måste man ju ha en norm att gå efter. Detta saknas på en rad områden.

Det är ett av skälen till att vi socialdemokrater känner oro över att de nationella målen inte kan förverkligas. Det var också därför som vi ville ha en parlamentarisk beredning, där vi kan diskutera detta. Det skulle också sätta litet mer press på förvaltningen när det gäller att få fram mått på kvalitet och annat. Det här arbetet skall rulla på i kommuner och hos andra vårdgivare för klargörande.

Skulle Rosa Östh kunna tänka sig att bidra till ett påskyndande av utvecklingen när det gäller bättre mått på välfärden?

Anf. 22 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Vad som har sagts av Jonung eller andra är av mindre intresse än de handlingar som sker från regeringens sida. Det är bevisligen så, att ingen regering tidigare har satsat så mycket på att hålla arbetslösheten nere som denna regering. Det måste väl ändå i sammanhanget vara avgörande.

Prot. 1992/93:92

15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Kvalitetsmått har vi väl alla intresse av att finna. Man är redan i gång med arbetet att söka finna metoder. Jag tror inte alls att det finns någon motsättning i den frågan. Naturligtvis har även vi intresse av att kunna mäta kvalitet. Jag föreställer mig att många svar på dessa frågor kan komma fram i samband med utredningarna. Jag vet också att Socialstyrelsen arbetar med detta. Bo Könberg kan säkerligen berätta mer om det som försiggår på den här punkten.

Men min väsentliga fråga som jag ställde direkt till Bo Holmberg fick jag inget svar på. Den gällde varifrån de ca 7 miljarder som kommunerna lovas skall tas. Det här tenderar att bli en följetong, vars drama vi inte vet när vi får se upplösningen på. Det är naturligtvis oerhört viktigt att inte bara protestera mot något och verbalt lova något utan att det finns medel därtill. I annat fall är socialdemokratis politik och löften helt ointressanta för allmänheten.

Anf. 23 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Ett ekonomiskt underlag finns, Rosa Östh. Man kan bara se hur många som blir arbetslösa om de här pengarna dras in. Därefter räknar man ut vad staten får betala genom ersättningssystemen. Därefter räknar man fram hur mycket som förloras på grund av att fler människor blir arbetslösa och skatteunderlaget minskar. Slutligen räknar man in vad som händer när människor inte har arbete.

Det är mycket mer ekonomi att inte dra in dessa pengar, i stället för att belasta andra konton. Vi kallar detta för rundgång i er ekonomiska politik.

Anf. 24 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Bo Holmbergs svar var väl inte tillräckligt seriöst. När man protesterar mot att det görs en viss indragning från kommunerna, är det klart att vi förväntar oss att man redovisar alternativet. Bo Holmberg tror nog inte att vi i Centern av illvilja medverkar till ytterligare indragningar från kommuner och landsting. Vi protesterade mot de indragningar som gjordes under den förra regeringens tid, men när vi reserverade oss kände vi att det var i enlighet med politisk anständighet att vi till sista kronan redovisade hur våra alternativ skulle betalas. Det är naturligtvis det som vi efterlyser nu.

Jag skall gärna erkänna att jag tycker att det finns många goda tankar i de förslag som Socialdemokraterna för fram, och jag har full respekt för deras politik. Men de skulle vinna åtskilligt på att ha ett ekonomiskt underlag för de löften som de utfärdar så pass lättfärdigt.

Andre vice talmannen anmälde att Bo Holmberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 25 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman! Värderade kolleger! I dag debatteras det viktigaste området för många människor i vårt land, nämligen hälso- och sjukvård och en social välfärd.

Det finns ett värde som alltid måste sättas i första rummet och som är högre än penningvärdet, och det är människovärdet. Jag är därför glad att

Bo Holmberg så tydligt talade om hur man känner när det gäller alla människors lika värde.

Det är lätt att glömma bort det livsnödvändiga – vården och omsorgen för människor – i en ekonomisk kris. Välfärd är att känna trygghet när man är sjuk, att ha respekt för livet. Jag vill gärna för tydlighetens skull säga att vi kristdemokrater värnar om människovärdet, alltifrån dess tillblivelse, dvs. befruktningen, till dödsögonblicket. Det är ett helt perspektiv. Det gäller också att känna solidaritet med alla svaga. Hälso- och sjukvården liksom övrig vård och omsorg skall därför vara de områden som vi prioriterar allra högst.

Vården måste också få tillräckliga ekonomiska resurser för de behov som finns, inte minst bland de äldre. Vård och omsorg vid sjukdom och svaghet tillhör de mest grundläggande kraven inom välfärden. Sverige är inte ett välfärdsland, om inte alla vid behov kan få en adekvat vård och omsorg – detta oberoende av vilka andra sociala förmåner som erbjuds i utbyte mot våra skatter och avgifter.

I dag är många patienter, deras anhöriga och sjukvårdens personal starkt oroade. De är ängsliga för att de skall förlora den trygghet som sjukvården i Sverige har kunnat ge under lång tid. Det måste vi som politiker ta till oss. Samtidigt vet vi att sjukvården kommer att kräva ännu mer pengar framöver, när antalet mycket gamla människor blir större. Antalet 85-åringar och äldre ökar mellan 1986 och 2000 med över 40 %, och en 85-åring behöver i genomsnitt 38 gånger fler vård dagar än en person som är 65 år eller yngre. Därför får ytterligare indragningar inte komma i fråga för kommuner och landsting.

Jag har självfallet mycket stor sympati för Bo Holmbergs diskussion om nationella mål och hur landsting och kommuner skall förverkliga dem. Det har också pratats många gånger om de 7,5 miljarder som drogs in för kommuner och landsting. Jag skall gärna säga att det för mig var ett mycket smärtsamt beslut att fatta.

Samtidigt skall vi i ärlighetens namn säga, att under hela 80-talet drog den socialdemokratiska regeringen också in mycket pengar från kommuner och landsting. Jag är inte någon ekonom, men jag har kunnat läsa att det var mellan 20 och 30 miljarder kronor som drogs in. Detta är inte ett försvar, men jag vill påpeka att det är en fortsättning på den tidigare politiken. Jag hoppas – jag är inte rädd för att säga det – att vi kan värna det kommunala självstyret och se till att de politiker som är kompetenta och duktiga får vara med och prioritera och satsa även på sina hemorter.

Kommunerna och landstingen måste nu få ro för att arbeta fram förändringarna inom sina verksamhetsområden. Vi måste försöka undvika nya rättighetslagar. Jag känner naturligtvis mycket stor sympati för de grupper som behöver samhällets stöd på ett speciellt sätt, men det kan aldrig vara försvarbart att först låta kommunerna få ansvar och sedan ta ifrån dem detta, genom att skapa lagar som tvingar dem till utgifter som staten har bestämt. Det får aldrig bli så att det är domstolar som avgör vem som skall få vård och omsorg. Intentionerna med ett mer rättvist samhälle går tvärtom förlorade med rättighetslagar. Lagar som prioriterar en grupp framför en annan ger ett orättvist samhälle.

Herr talman! För den enskilda människan är det väsentliga vad vården in-

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

nehåller och dess kvalitet. Vem som driver den är för de flesta människor helt ointressant. Men vi politiker måste våga diskutera olika organisationsformer.

Vi måste även våga diskutera prioriteringar inom de offentliga utgifterna. Visst kan det vara viktigt att bygga idrottsanläggningar. Visst kan det vara bra med simbassänger. Men vad är viktigast?

Givetvis måste vi helt naturligt acceptera att sjukvårdskostnaderna inte kan öka i ohämmad takt. Men i en tid då en rad reformer genomförs inom hälso- och sjukvården är det nödvändigt att fortlöpande följa upp dessa reformers effekter för säkring av vårdens och omsorgens kvalitet. I kvalitetsuppföljningen måste ingå ett effektivt fungerande forum, dit den enskilde och anhöriga kan vända sig när de upplever att vårdens och omsorgens behov inte har blivit tillgodosedda. Inte minst är detta viktigt om det sker på grund av bristande resurser. Det är hög tid för en nationell strategi angående denna kvalitetsuppföljning.

Man måste också komma ihåg att den vård och omsorg som all duktig personal i vårt land utför ger mycket positivt. Jag blir ibland besviken över att den offentliga sektorn anses vara något fult i det svenska samhället. Jag tycker att många människors liv och livskvalitet är en oerhörd vinst, och jag tror att vi skall lyfta upp det litet mer och inte bara se den offentliga sektorn som en belastning.

Sjukvårdens uppgift är att rädda liv, lindra lidande och så långt som möjligt ge en god livskvalitet. Att ställa dem som jobbar inom sjukvården inför olösbare och etiskt svåra ställningstaganden är inte försvarbart. Om det inte finns pengar måste de prioritera. Men vägledning för hur det skall gå till saknas oftast. Därför är det viktigt att vi politiker engagerar oss och ser till att vi inte försämrar landstingens och kommunernas ekonomiska möjligheter att prioritera.

Det är mycket positivt att två utredningar, som även Rosa Östh nämnde, arbetar i syfte att lösa de största problemen. Den ena utredningen skall redogöra för finansieringar och organisationsmodeller för sjukvården, och den andra skall visa de möjliga prioriteringsvägarna. Det är nödvändigt att göra denna typ av kartläggning och att vidta åtgärder, för att vi i en framtid skall kunna prioritera rätt. Jag vet att det inte ger en snabb lösning – ingen blir frisk därför att det sitter en utredning. Men vi ser fram mot att få en kartläggning för att kunna satsa rätt. Vi ser med glädje fram mot den dag då dessa utredningar skall presenteras.

Jag vill också nämna några ord om ett mycket viktigt område, som jag tycker glöms bort. Det handlar om vård i livets slutskede.

Under senare år har det skett strukturförändringar, på gott och ont. De har syftat till en minskning av antalet vårdplatser. Detta har blivit en trend. Inom såväl akutsjukvården som långtidssjukvården har det hänt att människor med stort vårdbehov har tvingats att flytta till eget boende även om den vårdbehövande själv har känt oro för hur detta skall fungera. Det har utlovats att man inom primärvården skall kunna få god vård i hemmet, även om man har stora och omfattande vårdbehov.

I den nuvarande svåra ekonomiska situationen kan det dock vara mycket svårt för kommuner och landsting att leva upp till detta mål. Om den vårdbe-

hövande, som ofta är äldre, skall kunna känna trygghet i den egna bostaden, krävs det att denne får vård när det behövs. Det är därför särskilt angeläget att man lyfter fram frågan om vården i livets slutskede. Det är stor risk att denna viktiga del försvinner i allt tal om egen husläkare.

Det är enormt viktigt att inte enbart läkaren prioriteras i primärvården. Mycket av primärvårdens verksamhet har läkaren aldrig skött. Ett sådant område är den nära vården och omvårdnaden i livets slutskede. Läkaren har ofta endast varit konsult för att bl.a. ordinera läkemedel. Vården har skötts av sjuksköterskor, undersköterskor och vårdbiträden. I den nu presenterade husläkarpropositionen har man endast tagit viss hänsyn till detta. Vi måste gång på gång påminna om att det inte är organisationen som är det viktigaste för den människa som är i behov av hjälp, utan vårdens innehåll, kvalitet och tillgänglighet.

Om samhället skall fortsätta arbetet med att minska antalet vårdplatser, måste vården ges i hemmet, även i livets slutskede. Att få tillbringa de sista dagarna av sitt liv i det egna hemmet är ofta också ett önskemål från patienten och dennes anhöriga. Därför är det oerhört viktigt att vi tar hänsyn till detta i den fortsatta planeringen av primärvården.

Jag vill säga några ord om LP-stiftelsen. Jag är glad att Ulla Orring tog upp den. Jag delar helt hennes åsikt om LP-stiftelsens suveräna arbete. Kanske har detta varit en gömd verksamhet för oss politiker. Tyvärr kanske vi inte har tagit del av resultatet av detta arbete. Men i likhet med Rosa Östh hoppas jag verkligen att vi skall få en samstämmighet här i kammaren om att de resurser som behövs skall ordnas fram.

Herr talman! Frågan om omsorgen är egentligen en fråga om hur högt vi värderar våra medmänniskor och oss själva. De flesta av oss blir gamla, och vi kan alla drabbas av svåra sjukdomar. Det bestämmer vi inte själva. Skillnaden är att de svårt sjuka och de mycket ensamma inte klagat så mycket. De som behöver hjälpen mest hörs inte. Det är därför som dessa grupper måste få vår uppmärksamhet. Det är därför som vård och omsorg måste ges högsta prioritet, när vi fördelar de knappa resurser som finns.

Därmed tackar jag för ordet.

Anf. 26 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag vill understryka det som Chatrine Pålsson var inne på. Jag märker att oron bland allmänheten ökar och man ställer sig frågan om det är penningvärdet eller människovärdet som skall stå främst.

Jag är förvånad över att denna frågeställning är så pass utbredd. Den finns alltmer bland sjukvårdspersonalen. Den är uppe för diskussion hos Läkarsällskapets etiska kommittéer.

I förra veckan fick jag ett brev från Marie Åsberg, som är ordförande i Psykiatriföreningen. I föreningen är man mycket orolig över köpa-sälj-systemen, och man känner att människovärdet för en svårt utsatt grupp inte kan bevaras om vi stövlar vidare utan att ordentligt tänka oss för.

I den här diskussionen måste vi göra ett ordentligt politiskt ställningstagande för människors lika värde och därefter ta konsekvenserna av detta. Det är alldeles uppenbart att Socialdemokraterna var med och drog in pengar. Man skulle väl kunna göra det tillfälligt om man av andra skäl anser

att det skulle behövas. Men jag tror inte att Socialdemokraterna kommer att presentera ett sådant program, med hänsyn till hur situationen kommer att se ut i kommun och landsting från 1994 och framåt. De får då lägre skatteintäkter. Signalerna från våra kommunal- och landstingspolitiker är ju att de då inte klarar av att uppfylla de fina lagar som ni har stiftat.

Till sist vill jag säga något om vården i livets slutskede. Jag tror att det är angeläget att det kommer politiska signaler från landstingspolitiker men också från oss rikspolitiker. Senaste fakta visar att alltför många dör i ett tillstånd av mycket svår smärta. Det skall inte behöva vara så. Man skall klara av omsorgen på ett bättre sätt. Om det är någonting som är utbrett i vår kommersiella kultur, är det rädslan inför döden. Om människor känner att de kanske inte kan klara av livets slutskede på ett bra sätt, vad gäller både smärtlindring och omvårdnad, tror jag att debatten om eutanasi, dödshjälp, kan komma att öka. Ingen vill väl att vi i Sveriges riksdag skall behöva ge oss in i en diskussion, och anta en lagstiftning, om sådant. Därför är det väldigt viktigt att just den delen prioriteras. Det finns möjligheter och vilja, men vi måste också trycka på politiskt för att snabbt säkerställa en förändring på den punkten.

Anf. 27 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Bo Holmberg och jag delar ju den här synpunkten. Jag tror att vi tar det första steget till en förändring när det gäller detta när vi här i kammaren erkänner att detta är ett problem.

Inför folk som upplever sig ha problem, har vi politiker ibland svårt att erkänna att det verkligen rör sig om ett problem. Om vi skall kunna lösa ett problem och lyfta en fråga framåt, måste vi erkänna för varandra att det är ett problem. Jag är därför glad över att vi är överens om det här, inte för min egen skull utan för alla de människor som upplever detta.

Jag känner också, precis som Bo Holmberg, oro när vårdpersonalen är så oroad. Det har gjorts mer eller mindre statistiskt bevisade undersökningar, som har visat att över 90 % av dem som arbetar i vården hellre skulle vilja ha en spruta än hamna i äldreboendet. Vi kanske tycker att det är obehagligt, men vi måste bry oss om detta. Det är ju de som vet hur det är.

Vi har ju lagt en rad nya uppgifter på kommuner och landsting, och fler blir det. Vi är därför tvungna att se till att det finns utrymme för att dessa mål uppnås. Det menar vi med lagstiftningen. Det är ett skäl. För kommuner och landsting handlar det inte ens om en oförändrad arbetstygnd, utan om en ökad arbetstygnd.

Anf. 28 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! När jag är ute och pratar om dessa saker har jag märkt att det mycket handlar om att våga vara stark i politikerrollen.

Landstingspolitiker som har hand om sådana här frågor skall läsa in fakta som de får från förvaltningar och experter. Men de måste också ta till sig vad människorna känner och vad de vill ha. Jag tror att den senare biten måste växa hos politikerna ute i kommun och landsting. Då kan de till förvaltningen mycket tydligt säga att de vill ha till stånd en förändring när det gäller smärtlindringen och se till att man styr upp detta.

Det handlar inte bara om det här området, utan även om flera andra. Det var därför som jag tog upp frågan om att vi kanske borde stanna upp litet när det gäller de ekonomiska styrsystemen, köpa-sälj-systemen, och se till att vi inte får passiviserade politiker som lär sig allt mindre och går tillbaka mer och mer. Till slut kommer de att bli så rädda att de inte orkar ta till sig och åstadkomma förändringar. Då har vi passiviserat något fint i den svenska modellen, nämligen förtroendemannastyret. Jag tror att förtroendemannarollen behöver uppmärksammas.

Jag tycker också att vi skall uppmärksamma personalen. Det måste finnas en gräns för vad man orkar med av nyheter, nyheter och åter nyheter bara för att politikerna tycker att det måste vara en ny modell nästan varenda vecka. Det är nästan neurotiskt. Det är modellen som är avgörande, inte innehållet.

Företagsläkaren vid Stockholms läns landsting skrev för en tid sedan: När hela organisationen är i gungning, när man som personal inte vet om ens arbetsplats eller tjänst finns kvar om några månader, förväntas man dock vara igenkännande och serviceinriktad, snabb och snillrik i sitt patientarbete. Det är en minst sagt konfliktfylld situation.

Jag tror att det är så för många. Vi måste ha respekt för att de som faktiskt står för kvaliteten, personalen, kan få vidta förändringar i sin egen takt och med en utbildning som gör att de klarar av det. I annat fall blir mötet mellan patient och personal inte bra. Då har vi dragit undan grunden för en fin service och för kvalitet.

Anf. 29 CHATRINE PÅLSSON (kds) replik:

Herr talman! Jag tror att vi, i likhet med vad Bo Holmberg säkert menade, måste våga lyfta fram och se till att det skall vara status att ge omvårdnad och mänsklig hjälp. Vi har haft en period i svensk sjukvård då maskinerna och den materiella standarden har fått tillåtas att öka, medan vård och omsorg om människor har fått lägre status. Man har tagit bort extravaken för svårt sjuka människor, eftersom det har varit lättast att dra in där. Vi som politiker måste våga lyfta fram vården och omsorgen så att detta får högre status. Det är en av de viktiga funktioner vi har som politiker. Vi måste våga vara vägledare i sådana här mycket viktiga frågor som gäller vård och omsorg.
(forts.)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenum.

4 § (forts.) Socialpolitik – inriktning och anslag
(forts. SoU15)

Anf. 30 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Vi har nu att debattera välfärdspolitiken och inriktningen av socialpolitiken. Diskussionen har dock flera gånger kommit att handla om ekonomin. Inte minst oppositionens talesman Bo Holmberg har flera gånger tagit upp de ekonomiska aspekterna. Jag ser inget fel i det, eftersom det är självklart att den välfärdspolitik som vi kan bedriva har ett intimt samband med hur det ekonomiska läget ser ut. Många goda krafter ligger förstås bakom att vi har en god välfärdspolitik i dag – en välfärdspolitik som är bättre än den var 1950, 1920 eller 1880. En stor orsak till att välfärdspolitiken är bättre i dag är förstås att vi har utvecklat ekonomin under tiden. Vi har sett till att det finns underlag för att bedriva en bra välfärdspolitik. Därför är det enligt min mening inget fel att Bo Holmberg tar upp frågan. Det som är fel är innehållet i det han säger.

Vi befinner oss för närvarande i den värsta ekonomiska krisen i vårt land sedan 1930-talet. Det är inte så att vi har det sämre ekonomiskt i dag än på 30-talet. Det är i stället så att jämfört med hur vi har haft det ganska nyligen har vi stora problem. Vi har problem med arbetslösheten, som nu når nivåer som vi inte har sett under efterkrigstiden. Vi har problem med den minskande produktionen. Under de senaste åren har vi producerat mindre och mindre. Vi har problem med den finanskris som började i slutet av 80-talet. Vi har också problem med det stora budgetunderskottet.

Bo Holmberg har flera gånger talat om att olika system har åkt i diket. Han har dock inte så ofta nämnt att de har åkt i diket i slutskedet av en period då Socialdemokraterna hade haft regeringsmakten i nio års tid under den längsta högkonjunktur vi har haft efter andra världskriget. Det var en period då han själv länge satt i regeringen. Vägen in i krisen skulle man också kunna föra en diskussion om. Jag förstår att Bo Holmberg inte är så intresserad av det. Han är mera intresserad av att måla ut krisen.

Vårt största problem är enligt min mening att vi samtidigt har hög arbetslöshet och ett mycket stort budgetunderskott. Det är inte så att vi har hög arbetslöshet därför att vi driver en extremt åtstramande ekonomisk politik. Om man ser till budgetunderskottet bedriver vi en mycket expansiv politik samtidigt som vi har hög arbetslöshet. Det medför, vilket de flesta ekonomer tycks vara överens om, en svår balansgång när man skall ta sig ur den här situationen med dessa problem.

Enligt Lindbeckkommissionen, min mening, regeringens mening och många andras mening måste vägen ut ur krisen innehålla åtgärder både på lång sikt och på kort sikt. Åtgärderna på lång sikt måste innefatta väsentliga beslut av mera impopulär karaktär, medan åtgärderna på kort sikt kan vara mera populära. Problemet när det för närvarande gäller att nå en bred enighet om åtgärderna är att Socialdemokraterna är fullt beredda att ställa upp på populära beslut men inte på impopulära. De överläggningar som nyligen har förts mellan regeringen och Socialdemokraterna visar tyvärr att Socialdemokraterna är oförmögna att fatta impopulära beslut i oppositionsställning. Detta tycker jag har visats under senare år, med ett par lysande undan-

tag. Jag har tidigare kommenterat dem från riksdagens talarstol. Det gäller de överenskommelser som vi lyckades nå under höstens krisförhandlingar med de s.k. krispaketen 1 och 2. I övrigt har Socialdemokraterna konsekvent sedan regimskiftet i denna riksdag motsatt sig åtgärder av olika slag som har varit nödvändiga för att få ordning på det svenska systemet.

Vad gäller välfärdspolitiken och den del som handlar om vad vi kan åstadkomma utöver det vi måste göra med den svenska ekonomin, baserar sig regeringens politik på att öka valfriheten. Vi har vidtagit en rad åtgärder i den riktningen. Vi har tagit bort Pysslingenlagen. Vi har infört skolpeng. Vi vill öka konkurrensen ute i kommunerna i den service som ges. På riksdagens bord har vi nu också lagt ett förslag om husläkare och etableringsfrihet för husläkare. Var står Socialdemokraterna i dessa frågor? I samtliga dessa frågor som gäller förnyelse av den offentliga sektorn har Socialdemokraterna inkl. Bo Holmberg gått emot i riksdagen.

En annan tung bit är att förbättra välfärden på olika sätt – i första hand för de sämst ställda. Jag skall ge tre exempel på vad vi har gjort på det här området under de ett och ett halvt åren som den borgerliga regeringen har haft ansvaret. På handikappområdet har det lagts fram en proposition till riksdagen om större förbättringar för de handikappade än någonsin efter andra världskriget. Detta presenteras i en situation då vi har stora ekonomiska problem. Det är ett mycket tydligt exempel på vilka prioriteringar regeringen och de partier som den företräder här i riksdagen står för.

Ett annat område är de operationsköer som i decennier har plågat svensk sjukvård och framför allt de patienter som har stått i köerna. Jag skall återkomma till det om ett litet ögonblick. Här nöjer jag mig med att bara konstatera att operationsköerna har minskat mycket kraftigt sedan vi bytte regering. Det innebär att människor som tidigare har fått vänta i månader och ibland i år på nödvändiga operationer och behandlingar nu har fått det mycket snabbare.

Ytterligare ett exempel gäller ekonomin för de sämst ställda pensionärerna. De riksdagsbeslut som fattades i slutet av förra året har lett till höjningar av pensionstillskottet och till förbättringar av de kommunala bostadstilläggen. I det senare fallet har förbättringarna varit så omfattande att de pensionärer som har behövt extra stöd för att slippa hamna under socialbidragsnormen, har minskat med över hälften under den gångna månaden sedan vi bytte regelsystem den 1 mars. Om det före den 1 mars var drygt 40 000 pensionärer som behövde det särskilda kommunala bostadstillägget för att komma upp i minst socialbidragsnormen har den gruppen halverats genom det beslut som fattades i december och som nu har genomförts.

Samtliga dessa tre områden gäller människor som man i normala fall – i samtal människor emellan och i den politiska debatten – brukar tala om som de sämst ställda.

Ytterligare ett område som jag vill lyfta fram på det generella planet gäller frågan om reformeringen av den svenska socialförsäkringen. Det skall ske med utgångspunkt i att vi skall ha en generell välfärdspolitik. Inom ramen för den generella välfärdspolitiken skall det i huvudsak baseras på den s.k. inkomstbortfallsprincipen. Med utgångspunkt från detta bör vi reformera de system som under slutet av 80-talet, när Socialdemokraterna hade ansvaret

för vårt land, tilläts att skena i väg på ett sätt som redan har kommenterats av flera talare tidigare i denna debatt. Jag tänker på sjukförsäkringen. Man bestämde sig för att ha ett system där det skulle utgå 100 % ersättning från första sjukdagen. Jag tänker på systemet för ersättning för arbetsskada. Alla insåg att det systemet måste reformeras. Socialdemokraterna lämnade systemet efter sig i ett skick där underskotten ökade med en halv miljard kronor i månaden. Det var det arv som Socialdemokraterna lämnade efter sig på det här området, och man överlät till andra att göra reformeringen. Det är inte ens så att Socialdemokraterna nu i oppositionsställning har ställt upp bakom de nödvändiga reformerna på arbetsskadeförsäkringsområdet, utan man har gått emot varje förändring – varje förändring på det här området har man gått emot.

Vi har reformerat sjukförsäkringssystemet – delvis tillsammans med Socialdemokraterna i och med krisuppgörelserna, men efter en lång period av kritik från Socialdemokraterna mot varje förändring av systemet.

Vi håller för närvarande på med någonting som möjligen är en ljuspunkt i denna ganska mörka bild av Socialdemokraternas deltagande i reformarbetet. Jag tänker då på pensionssystemet. Det förefaller som om de diskussioner som äger rum i Pensionsarbetsgruppen möjligen kan leda fram till en bred uppgörelse om ett trygghet och ett reformerande av pensionerna inför nästa sekel. Jag hoppas att den inställning till olika typer av reformering som Socialdemokraterna har gett uttryck för här i kammaren i dag inte kommer att vara vad som präglar dem i samband med genomgången av pensionerna. Den bild jag tycker tonar fram på det här området är att den reformering som behöver genomföras på stora och viktiga områden tyvärr – och jag menar verkligen tyvärr – i huvudsak får äga rum utan Socialdemokraternas deltagande.

Herr talman! Ett av de områden som har tagits upp i debatten, inte minst av Bo Holmberg, är frågan om kommunerna och landstingen. Bo Holmberg har flera gånger kritiserat nedskärningarna inom kommunerna och landstingen och ställt frågor till mig och till talesmän för den borgerliga delen av utskottet om hur de nationella målen ser ut. Såvitt jag förstår har vi fått beröm för målen, men Bo Holmberg redovisar sin oro för vad som händer ute i kommuner och landsting. Det är inte något fel att känna oro inför detta. Sverige befinner sig i ett läge där våra tillgångar på några år har minskat med en tjugondel, och det är klart att det får effekter i hela samhällslivet.

Samtidigt är min bedömning på det område som jag kanske närmast kan överblicka, nämligen sjukvården, att vårdpersonalen ute i landstingen under det gångna året har gjort ett utomordentligt gott arbete för att se till att man kan ge en god vård även om resurserna inte fortsätter att öka, vilket de inte gjorde under 1992. Det kommer att vara en än större uppgift att klara detta under de kommande åren – detta år och nästa år – då det mesta talar för att resurserna i reala termer kommer att minska.

Det jag inte riktigt förstår är hur Bo Holmberg kan utgå från att man kan spå på resurserna överallt i samhället efter något slags önskelista. Självfallet vore det mycket trevligare att kunna säga att vi skall ge kommunerna 7,5 miljarder, i stället för den indragning som ägde rum i fjol och som kommer att genomföras också i år. Frågan är vad som då händer med den ekonomiska

politiken och vad som då händer med det svenska ränteläget. Jag tycker att det är litet märkligt att föra debatten som om kommunernas och landstingens resurser existerade i ett avskilt rum, när kommunerna och landstingen, genom att de utgör en så stor del av samhällsekonomin, naturligtvis måste påverkas av vad som händer i samhället i övrigt.

Jag skulle vilja gå in litet mer på sjukvårdsområdet, både därför att det är viktigt och därför att det är ett område som jag har ett speciellt ansvar för i regeringen. Jag vill peka på tre väsentliga problemområden, där det tycks mig som om utvecklingen går åt rätt håll.

Jag har redan snuddat vid det första området, nämligen frågan om de långa operationsköerna. Med hjälp av den vårdgaranti, som regeringen och Landstingsförbundet gjorde upp om hösten 1991, och de system som har införts i mängder av landsting och som innebär att man på akutsjukhusen i större utsträckning skall betala efter prestation, förefaller det nu som att vi under 1992 har haft en snabbare minskning av operationsköerna än vad vi uppnådde under de föregående 20 åren. Det skedde alltså i fjol en större förbättring än under kanske 20 år dessförinnan.

Vi har all anledning att fortsätta att följa utvecklingen och se om det finns tecken på att utvecklingen kommer att vända tillbaka till det gamla tillståndet eller om det dyker upp andra problem. Jag tror ändå att man redan nu, 15 månader efter det att vårdgarantin sattes i sjön, kan konstatera att den har varit en utomordentligt stor framgång.

I förbigående, herr talman, kanske jag kan få berätta om kolleger från Storbritannien, som när jag mötte dem berättade om den vårdgaranti som de har infört och som de tycker är ett steg åt rätt håll. Den innebär att man inte skall behöva vänta mer än 24 månader, medan den svenska vårdgarantin, som infördes den 1 januari i fjol, innebär att man inte skall behöva vänta mer än tre månader.

Ett annat område, där det mesta tyder på att utvecklingen går åt rätt håll, är den s.k. ÅDEL-reformen, en av de största förändringar av organisatorisk art som har ägt rum inom den svenska offentliga sektorn. Enligt den uppföljning som Socialstyrelsen nu gör i enlighet med riksdagsbeslutet om reformen tyder det mesta på att det har gått väl, att man ute i kommunerna har gjort ett gott jobb som mottagare och att man i landstingen har gjort ett gott jobb som avlämnare av den här verksamheten.

Vad gäller de medicinskt färdigbehandlade patienterna på akutsjukhusen har det under det gångna året skett en mycket stor förändring, en större förändring än på mycket mycket länge.

Det tredje området är kontinuiteten. Vi skall försöka se till att kontinuiteten inom svensk primärvård blir bättre. Jag tänker förstås då på regeringens husläkarproposition. I nuläget tycks det i riksdagen finnas en majoritet som är för införandet av ett husläkarsystem. Vi får väl se vad som kommer ut av socialutskottets diskussioner i den frågan. På denna punkt, liksom på en del andra punkter, måste jag beklaga att Socialdemokraterna inte tycks vara med på att i vårt land genomföra ett husläkarsystem, som skulle innebära att patienterna fritt kan välja mellan läkare som har haft möjlighet att etablera sig.

Några talare har i debatten nämnt utredningen av sjukvårdens finansie-

ring. Jag vill i det sammanhanget, med tanke på ett inlägg av Bo Holmberg, bara nämna att alla de tre modeller som enligt gällande direktiv undersöks i utredningen ryms inom ramen för den generella välfärdspolitiken. Detta känner förstås Bo Holmberg till, eftersom han sitter med i utredningen.

I den debatt som har förts i dag har en del talare snuddat vid familjepolitiken. Jag vet att det ärendet kommer upp mer i detalj senare, enligt den uppläggning som utskottet har tänkt sig för debatten, och jag skall därför inte fördjupa mig i frågan utan bara kommentera några av de saker Eva Zetterberg tog upp.

Eva Zetterberg önskade för sin del att frågan om en beskattning av barnbidragen skulle utredas, och hon kritiserade alla som inte ställde sig bakom tanken. Min egen reflexion är att barnbidragen ju i praktiken är en del av skattesystemet. De är till för att utjämna mellan dem som har barn och dem som inte har barn eller, i praktiken för de allra flesta människor, att utjämna inkomsterna över livet, mellan de perioder i livet då man har små barn och de då man inte har det. Om man skulle införa en beskattning av det som är ett slags skattereduktion, tror jag möjligen att man krånglar till vårt svenska skattesystem mer än vad de flesta av oss tycker är rimligt.

Jag noterar också att Eva Zetterberg i sina resonemang om familjepolitiken pläderade för ett s.k. sänkt tak för föräldraförsäkringen. Det är litet märkligt med tanke på att Vänsterpartiet och Eva Zetterberg – som tyvärr inte längre är med oss i kammaren – länge har hävdat att man är anhängare av inkomstbortfallsprincipen. Om man vid det ena riksdagsmötet säger det, vid ett annat säger att man vill ha höjt golv och vid ett tredje säger att man vill ha sänkt tak, finns det inte mycket kvar av den s.k. inkomstbortfallsprincipen. Det blir litet grand som att vara anhängare av bord och sedan tycka att man kan avvara både benen och bordsskivan.

Herr talman! Regeringens främsta uppgift för närvarande är förstås att få till stånd en vändning av svensk ekonomi. Samtidigt skall vi försöka klara av att skydda och utveckla välfärden. Två viktiga områden där vi vill utveckla välfärden är socialförsäkringarna, som vi vill reformera med utgångspunkt i en generell välfärdspolitik, och sjukvården, som vi vill ge möjlighet att fortsätta att utvecklas även i dessa ekonomiskt kärva tider.

Anf. 31 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Bo Könberg började med att tala om ekonomi. Jag säger inte att Socialdemokraterna inte har haft någon skuld till de problem som vi har i dag. Vad jag försökte säga är att jag tror att vi som är politiker skall ta och repetera litet nationalekonomi och ställa litet mer besvärande frågor till ekonomerna. Jag tror att om vi som har varit politiker på 80-talet och på 90-talet inte hade vägletts så mycket av de ekonomiska teorierna utan också hade ställt frågor om ifall teorierna håller i verkligheten, hade inte bankerna varit där de är i dag. Vi trodde att man skulle bära upp ansvaret genom att avreglera. Vi fick fel. Jag undrar hur mycket pengar Sverige har förlorat på det. Nu börjar det talas om att alla vi i Sverige kanske måste betala in pengar för att vi skall få ett fungerande bankväsen, så att vi har banker som kan låna ut pengar. Så illa är det.

Hur var det, Bo Könberg? Ställde vi, Bo Könberg och jag, några frågor

om hur man skulle bära ansvaret? Hur mycket förlorade vi genom att till varje pris hålla fast vid ecun?

Socialdemokraterna och regeringen var överens om krisuppgörelser. Regeringen stod ståndaktigt ytterligare en tid och talade om hur duktig man var och vilken prestation det var. Men hur mycket förlorade man de sista dagarna vi höll fast vid ecun?

I fråga om högräntepolitiken – hur många friska projekt har inte blivit av genom att man inte kan göra investeringar? Vad har det kostat oss?

Nu erkänner industrins folk själva att de är nere på fälgen.

Jag menar inte att det helt beror på er partipolitik, Bo Könberg, men jag menar att vi allmänt sett nog borde som politiker börja inta ett mer kritiskt förhållningssätt.

Från Ekonomiska klubben får man höra att vi nu sparar för mycket i Sverige. Nu måste politikerna förstå att vi inte bör spara så mycket.

Bo Könberg tycker att vi måste vara långsiktiga genom att dra in, och då sparar man ju ytterligare. Vad är det som gäller här?

Vi är överens om den generella välfärdspolitiken. Jag tycker det är fint om man kan rationalisera socialförsäkringssystemen, men jag sitter inte med i socialförsäkringsutskottet och kan inte svara för de frågorna.

Anf. 32 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det skadar säkert inte om flera av oss repeterar grundkurserna i nationalekonomi. Det är alldeles uppenbart att många fler frågor borde ha ställts under 1980-talet än vad som gjordes.

Det är lätt att dela Bo Holmbergs oro och upprördhet över den finansiella krisen i vårt land. Men det var inte riktigt poängen i den delen av mitt anförande, utan det var närmast att i all vänlighet påminna Bo Holmberg om var ansvaret i huvudsak låg för vägen *in* i krisen. Vidare, och mycket viktigare, var att peka på att vägen *ut* ur krisen måste innehålla också beslut som handlar om det långsiktiga. Vi måste troliggöra att Sverige kan komma ur den nuvarande situationen och därmed möjliggöra åtgärder på kort sikt som Bo Holmberg talar om.

Vad gäller arbetsmarknadspolitiken har vi i huvudsak blivit överens mellan regeringen och den socialdemokratiska oppositionen. Men det som djupt bekymrar mig är om vi i Sveriges riksdag inte kan få igenom beslut som innebär att vi troliggör för omvärlden att Sverige kan ta sig ur krisen.

Om vi inte gör det då hjälper det inte att tala om att man vill ha en lågräntepolitik, för vi kommer ändå att drabbas av en högräntepolitik.

Min huvudkritik mot Bo Holmberg i debatten i dag gäller att han så lättsinnigt ser på problemet med budgetunderskott på 200 miljarder och risken för vad som händer med den svenska räntan om man lättsinnigt skulle spä på det budgetunderskottet.

Anf. 33 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Regeringen och oppositionen har delade meningar om verklighetsbilden när det gäller ekonomin. Jag tror inte vi kommer längre där. Regeringen Bildt får ta ansvaret för att man tillträdde i detta läge med ett

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

rent ideologiskt program utan ödmjukhet: Socialdemokratin till historien och landets bästa regering någonsin – så var upplägget.

Jag vill svara på detta med husläkarna.

Jag beklagar att det inte kunde bli en bred uppgörelse. Jag konstaterar att Socialdemokraterna intagit samma ståndpunkt som samtliga politiska partier har gjort i Landstingsförbundet. Landstingsförbundets alla politiska partier är inte heller glada över detta förslag.

Jag kan konstatera att riksdagen kommer att möta ett förslag där det mycket tydligt talas om läkaren, läkarens roll och vad läkaren behöver göra. Detta kommer att nämnas i lagar och förordningar. Men riksdagen kommer inte att möta något förslag där man talar om distriktssköterskorna och vad de betyder och hur de behövs. Det får landstingen ta.

Riksdagen kommer inte att möta ett förslag där man talar om barnhälsovården och dess betydelse. Det får landstingen ta.

Riksdagen kommer inte att få möta ett förslag om den personal som jobbar och gör stora insatser inom mödravården. Det får landstingen ta.

Skolhälsovården och alla dess insatser nämns på två rader. Den skall icke bli mer, utan det får husläkaren ta.

När vi hade hearing i socialutskottet var i stort sett representanterna för hela Sjukvårdssverige kritiska. Varför kunde inte hela primärvården få stöd? Det är klart att dessa grupper känner sig utlämnade i förhållande till läkarde-
len.

Det var på den punkten, Bo Könberg, som vi tyvärr inte kunde komma överens. Vi vill värna hela primärvården. Vi tycker att vi hade kunnat få det som är en viktig sak i Bo Könbergs mission: Kontinuitet och möjligheten, om man vill, att lista sig. Det hade man kunnat få göra frivilligt.

Det är därför som vi på denna punkt tyvärr inte kunde komma överens. Att det skulle handla om konservatism vill jag bestämt vända mig emot. Det är fråga om med vilka förhållningssätt till olika personalkategorier man vill möta framtiden.

Anf. 34 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Om vi då lämnar ekonomin och går över till husläkarna, som Bo Holmberg önskar och jag gärna gör, vill jag konstatera att de trevliga och givande och intressanta samtal som Bo Holmberg och jag hade i höstas om att försöka komma fram till en bred uppgörelse om att förstärka den svenska primärvården och kontinuiteten faktiskt brast på frågan om huruvida landstingen i framtiden skulle ha vetorätt mot etablering av privata husläkare. Bo Holmberg krävde i praktiken detta som ett villkor för en uppgörelse.

Detta säger jag inte för att chikanera honom. Han har framfört samma sak offentligt flera gånger. Socialdemokraterna kräver att landstingen i varje läge skall få avgöra om man skall få etablera sig eller inte.

Sedan klagar Bo Holmberg över att läkarna har lyfts fram i det här förslaget. Ja, det finns en mycket enkel förklaring. Regeringen ägnar sig åt att försöka göra någonting åt bristerna i det svenska samhället. När vi ser att det är långa operationsköer försöker vi göra någonting åt det. När vi ser att det finns människor som i onödan och med dålig service tvingas kvar på akutsjukhusen så försöker vi göra någonting åt det. När vi ser att vi i Sverige är

nästan unika på att ha en så dålig relation mellan patienter och läkare och så få läkare ute i primärvården, så försöker vi göra någonting åt det.

Däremot har vi inte tyckt att bristerna varit speciellt stora i mödravården eller barnavården. I själva verket tycker vi att detta är ett par av de bäst fungerande delarna av svensk hälso- och sjukvård.

Det är tråkigt att man skall behöva gömma sig bakom detta därför att man inte är beredd att tillåta en mera omfattande valfrihet och bättre utbyggnad när det gäller läkarna.

Detta innebär väl tyvärr att Socialdemokraterna nu kommer att ställa sig utanför den största förstärkningen av svensk primärvård som riksdagen kanske någonsin beslutat om.

Det har ibland i debatten från socialdemokratiskt håll hävdats att det där med husläkare kanske var bra på 1970-talet, när Folkpartiet först framförde idén, men nu på 1990-talet behövs det inte. Då kanske jag får erinra om att när idén framfördes på 70-talet var Bo Holmbergs partivänner också emot den, precis som man är emot den på 90-talet.

Skall man tala om kontinuitet när det gäller Socialdemokraterna är det tyvärr kontinuiteten att man har varit emot husläkarna varje gång idén framförts.

Andre vice talmannen anmälde att Bo Holmberg anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 35 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Bo Könberg räknade upp en mängd frågor där Socialdemokraterna inte ställt upp. Då frågar man sig: Vem var det som ställde upp och tryckte på knapparna så att dessa frågor gick igenom? Regeringen har ju ingen egen majoritet. Jo, det var vi nydemokrater som ställde upp. Det var inte bara i fråga om populära beslut.

Vi har varit kritiska från början till husläkarreformen, men efter hand har det ändrat sig. Det har blivit bättre och bättre. Vi tycker nu att vi kan ställa upp i stort. Det är väl inte riktigt klart än, men jag tycker inte man skall bekymra sig om att göra upp detta med Socialdemokraterna, med vilka man har haft många sammanträden i onödan. Vi gör upp detta på kort tid. Vi har jobbat en timme nu, och jag tror att med en timme till är det klart. Så går det till inom Ny demokrati.

Vi ställer upp, och vi kommer inte att bryta några avtal. Där det finns avtal så håller vi dem, det kan jag garantera.

Men jag tänkte ta upp en annan fråga, delpensionen. Enligt Svenska Dagbladet skulle Carl Bildt ta upp delpensionen en gång till, eventuellt redan i vår. Jag undrar hur det blir med den saken.

Jag har varit med om att rädda delpensionen två gånger. Jag vill inte vara med om en tredje gång och eventuellt kvalificera mig för något slags förtjänstecken för PRO eller något annat. Jag tycker man skall begrava detta ett tag till. Min rekommendation är: Ta inte upp denna fråga igen i första taget.

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

Anf. 36 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Regeringen måste inte ha stöd av något av oppositionspartierna för att få igenom sina förslag. För att stoppa regeringens förslag krävs att Gudrun Schyman, Ingvar Carlsson, Bert Karlsson och Ian Wachtmeister och deras partivänner är överens.

Det är på denna grund som regeringsförslagen kan stoppas. I detta behöver vi kanske inte fördjupa oss nu, det är bara ett konstaterande.

Jag fick det goda rådet – Leif Bergdahl tycker väl själv det – att jag inte skall bekymra mig så mycket för att jag inte lyckades göra upp med Socialdemokraterna. Bakgrunden till min strävan att i husläkarfrågan försöka lyckas med det har varit att det är en av de största sjukvårdsreformerna i Sverige efter andra världskriget. Det är bra om en sådan reform kan genomföras med mycket brett stöd. Därför är jag uppriktigt sagt ledsen över att det inte gick att göra upp med Socialdemokraterna.

Detta är ytterligare ett exempel på svårigheten för Socialdemokraterna att komma loss i reformarbetet i det svenska välfärdssamhället i början av 1990-talet.

Det gläder mig om det är så – det finns tecken som tyder på det, och jag vågar säga det efter att ha läst Ny demokratis motion – att det finns en uppslutning från en majoritet kring husläkarförslaget. Efter 17–18 års kamp kanske vi i Sverige skall få ett system som liknar det som många andra länder i Västeuropa har haft förmånen att ha.

Leif Bergdahl ställde en fråga till mig om delpensionen. Jag blev litet förvånad över att Leif Bergdahl av alla människor vill ta upp just den frågan i kammaren så här på våren 1993. Regeringens uppfattning i den frågan är mycket klar: Skall man reformera det svenska välfärdssystemet borde ett avskaffande av delpensionering komma högt upp på en lista över reformer. Det är vår uppfattning. Det har vi deklarerat, fått en del kritik för och säkert tappat en del röster på, men det är vår uppfattning. Vi beklagar förstås att riksdagen vid ett par tillfällen gått emot förändringar i detta – jag skall inte säga mer om det.

Med tanke på hur det ser ut med det svenska budgetunderskottet m.m. tror jag inte att riksdagen och Leif Bergdahl behöver bli förvånade om förslaget återkommer. Det allra bästa sättet att ta upp frågan är väl att socialförsäkringsutskottet konstaterar att man hade en god idé i våras som riksdagen tyvärr, vilket Leif Bergdahl kan erinra sig, gick emot. Så man kan väcka förslaget på nytt.

Anf. 37 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Tack och lov har jag bytt utskott, så jag slipper att behandla frågan om delpension en tredje gång om den skulle komma upp.

Jag tittade noga på det här, och jag tycker att det är ytterligt tveksamt om man skulle spara någonting på det här i dagens arbetsmarknadsläge. Det fanns ingen vettig människa som kunde säga att man skulle spara något. Längre fram är det möjligt att man sparar.

Vi skall aldrig säga aldrig, men jag hoppas att vi blir befriade från det här ärendet i alla fall i vår, så att vi i lugn och ro kan ägna oss åt annat.

Anf. 38 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Jag har just ingenting att invända emot det som statsrådet sade. Det är snarare så att jag saknade en del, nämligen vad som händer med de äldre i vården. Jag gläds naturligtvis med regeringen åt framgångarna i sjukvården, att man har kunnat korta operationsköerna osv. Men man får inte bara håva in framgångarna och hoppas att det inte får några negativa följder. Det finns faktiskt flera rapporter som tyder på att de äldre som har gett plats åt de akutsjuka har fått en sämre vård och sämre rehabilitering. Det har t.o.m. antytts från Socialstyrelsen.

Det som jag egentligen efterlyser från Bo Könberg är ett besked om att regeringen vill ta till sig dessa uppgifter, att regeringen är beredd att se över frågan och är beredd att vidta åtgärder om det skulle visa sig nödvändigt.

Anf. 39 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det område som Rosa Östh tar upp är förstås ett av de mest angelägna och ett av de mest omfattande, eftersom sjukvården i huvudsak är till för de äldre som är i det skede av livet då man har mest krämpor.

När jag uppehöll mig vid frågan om operationsköerna var det därför att det förstås är trevligt att kunna tala om framgångar, men också därför att det har varit en brist i svensk sjukvård som avsevärt avhjälpits under det gångna året.

När vi nyligen hade en presentation av vad som hänt i föl på det här området inför Pensionärskommittén, som är en kommitté för överläggningar mellan regeringen och pensionärsorganisationer, så gjorde föredragaren från Socialstyrelsen, en av Sveriges mest erfarna läkare, bedömningen att de kortade operationsköerna i storleksordningen 75 % skulle gälla just äldre människor. Det är inget konstigt i det. 90 % av alla som får gråstarr är över 70 år. Minskar köerna till gråstaroperation gynnar det framför allt äldre människor.

Vad gäller ÄDEL-reformen, som Rosa Östh också tar upp, är vi mycket angelägna om att få en kontinuerlig uppföljning. Syftet med den från riksdagens sida, när riksdagen fattade beslut om reformen hösten 1990, var att man skulle få besked så fort som möjligt om det fanns brister i systemet och om det uppstod brister på fältet. Vi kommer att fortsätta att följa upp detta. Om det visar sig att systemet fungerar dåligt, skall vi självfallet vidta åtgärder. Det är syftet med själva uppföljningen.

Anf. 40 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! I Sverige, liksom i många andra länder, har barns behov ofta ställts emot kvinnors önskemål om självständighet och oberoende. En stor andel kvinnor på arbetsmarknaden, särskilt kvinnor med små barn, har ibland i debatten ansetts stå i motsatsställning till barns behov av kontinuitet och trygghet. Men den familjepolitik som vi utformat i vårt land är med detta perspektiv unik. Den har haft som mål att både ge barn goda och trygga uppväxtvillkor och ge kvinnor och män förutsättningar att leva ett jämställt liv.

Politiken har inriktats på att stödja barnfamiljerna ekonomiskt, främst via barnbidrag men också via bostadsbidrag. Den har inriktats på att ge alla föräldrar möjlighet att vara hemma med de minsta barnen genom en utbyggd

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

föräldraförsäkring. Barnomsorgen har byggts ut med hög pedagogisk kvalitet för barnens skull.

Vad har då den socialdemokratiska familjepolitiken betytt för samhällsutvecklingen och människornas vardag? Jag skall ge några exempel.

För det första: Svenska kvinnor finns på arbetsmarknaden i större utsträckning än i något annat jämförbart land. Utbyggd barnomsorg, flexibel föräldraförsäkring, generell välfärd med en utbyggd gemensam sektor i stort har gjort det möjligt att kombinera barn och förvärvsarbete.

För det andra: Det har också lett till den helt unika situationen med både hög kvinnlig förvärvsfrekvens och höga födelsetal, där Sverige ligger på tredje plats i Europa. Det är någonting som vi kan vara både stolta och glada över.

För det tredje: Kvinnor har i dag en stor valfrihet att utforma sin livssituation på ett sätt som tidigare generationer kvinnor hade små möjligheter till. Utbildning, arbete och vård av barn är viktiga delar i kvinnors liv, som kvinnor har möjlighet att lägga olika tyngdpunkt på under olika skeden i livet. Även en del män tar numera också chansen att kombinera barn och förvärvsarbete på olika sätt.

För det fjärde: Valfriheten har möjliggjorts bl.a. av föräldraförsäkringen, som är mycket flexibel till sin karaktär. Förutom att den ersätter den förlorade arbetsinkomsten kan den användas flexibelt, som hel, halv eller fjärdedels dagar. Den kan också tas ut t.ex. fem dagar i veckan, och den räcker då i 17 månader förutom garantidagarna.

För det femte: En väl utbyggd barnomsorg med hög pedagogisk kvalitet har en dokumenterat positiv effekt på barns utveckling.

Sammantaget kan sägas att familjepolitiken har resulterat i en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män i vårt samhälle. Kvinnors deltagande i arbetslivet har påverkat samhällsutvecklingen i starkt positiv riktning. Vårt samhälle har blivit rikare. Välståndet har ökat.

Herr talman! Hur ser regeringens alternativ ut?

Vårt land befinner sig i en utomordentligt svår ekonomisk situation. Tillväxten är negativ. Arbetslösheten fortsätter att öka. Över en halv miljon svenskar, drygt 10 % av arbetskraften, står utan reguljärt arbete. Budgetunderskottet rusar i höjden.

Regeringen riskerar med sin ekonomiska politik att rycka undan grunden för den generella välfärdspolitik. Urholkningen av kommunernas ekonomi slår mot barnen som grupp. Avgiftshöjningar, privatisering och skolpeng bidrar till en ökad skiktning mellan olika grupper av barn.

Vad anser då regeringen och utskottsmajoriteten? Vilken bedömning gör man av läget?

För det första: I utskottsbetänkandet citerar man budgetpropositionen: "Regeringens ekonomiska politik syftar till att förbättra det allmänna välståndet och därigenom skapa förutsättningar för att utveckla och förbättra den offentliga sektorns insatser för välfärd och social omsorg. I detta syfte har regeringen påbörjat en valfrihetsrevolution och genomfört insatser för dem som är särskilt utsatta."

Tyvärr måste man konstatera att regeringen inte lyckats särskilt väl med sina avsikter. Det är ju i stället så, att den offentliga sektorn nu drar ned sina

resurser och sin service på ett sätt som direkt drabbar barn och deras familjer. Det är de mest utsatta barnen som drabbas först, men i takt med att nedskärningarna accelererar kommer allt större grupper barn att få känna av effekterna av den ekonomiska politiken. Samtidigt har arbetslösheten trängt in i många familjers vardag.

Enligt Konsumentverkets senaste beräkningar från februari 1993 kommer alla typer av hushåll att få sänkt standard under 1993. I synnerhet barnfamiljer med små ekonomiska marginaler kan förutses få svårt att få ekonomin att gå ihop. Hit hör flertalet ensamstående kvinnor med barn. Barnen är också överrepresenterade bland socialbidragstagarna. 1991 var en tredjedel av socialbidragstagarna barn under 18 år, medan de utgör 22 % av befolkningen.

För det andra: Ett annat mål som anges i majoritetens skrivningar är valfrihet. Ett medel är fullt utbyggd barnomsorg. I detta instämmer vi socialdemokrater naturligtvis, men tyvärr talar även här verkligheten ett annat språk. Hösten 1991 var vi mycket nära målet en förskola för alla barn. Sedan dess har mycket hänt som vridit klockan tillbaka. De stora nedskärningarna i kommunerna drabbar just barnomsorg och skola. Daghem och fritidshem läggs ner, personal sägs upp, platsantalet minskar och fler barn skrivs in på de återstående daghemmen resp. fritidshemmen. Detta innebär större barngrupper och färre anställda.

Valfriheten inskränks kraftigt genom höjda och differentierade avgifter. De differentierade avgifterna styrs så, att föräldrar väljer så korta tillsynstider som möjligt. Höga enhetstaxor, som en del kommuner har infört, missgynnar kraftigt låginkomsttagare. Valfriheten inskränks också genom administrativa regler. Barn utestängs t.ex. vid föräldrars arbetslöshet eller barnledighet. Många kommuner har satt en 18-månadersgräns för rätt till plats. Ensamstående och låginkomsttagare får begära bistånd enligt socialtjänstlagen för att kunna återgå till sitt arbete eller sin utbildning.

För det tredje: Vidare skriver utskottsmajoriteten: "svensk familjepolitik är i allt väsentligt inriktad på att sörja för kvaliteten i barns uppväxtvillkor genom generella insatser ---". Man talar om barnomsorg och förebyggande åtgärder som viktiga medel.

Till detta kan då sägas att Socialstyrelsen på socialministerns uppdrag nyligen kom med en delrapport med rubriken Barns villkor i förändringstider. I den konstateras att man i många kommuner ser med oro på de besparingar som väntar innevarande och följande år. På många håll anser man det vara tveksamt om besparingarna kan genomföras utan att kvaliteten och tillgängligheten blir lidande. Det finns en risk för att allt fler barn inte klarar barnomsorgens stora grupper och låga personaltäthet, vilket ställer krav på mer specialverksamhet. Det kan ge ökad segregering och medföra att den för Sverige så unika normaliserings- och integreringstanken går förlorad. Detta skriver alltså Socialstyrelsen. Frågan är då vilka slutsatser regeringen och utskottsmajoriteten drar av detta.

För det fjärde: Utskottsmajoriteten skriver också att en utvidgad lagreglering av kommunernas ansvar på barnomsorgsområdet bereds för närvarande. Detta har vi nu hört sedan regeringen tillträdde i oktober 1991. Vi har inte sett till något förslag, och den ekonomiska utvecklingen i kommunerna gör det – såvitt jag förstår – allt svårare att fylla en sådan lagreglering

med ett reellt innehåll. Socialminister Bengt Westerberg är ju inte här. Han kan därför inte svara på den här frågan.

För det femte: Utskottsmajoriteten förhåller sig mycket avmätt till idén om vårdnadsbidrag. Man skriver att ett sådant förslag skall läggas fram när de ekonomiska förutsättningarna så medger. Det är ju upplysande, eftersom det innebär att vårdnadsbidraget kommer att skjutas långt in i framtiden. Desto märkligare är den karusell runt frågan om vårdnadsbidrag som vi har upplevt i massmedier sedan den borgerliga regeringen tillträdde. Utspelen från framför allt kds har avlöst varandra. I en ekonomi i kris, när situationen för många barn och barnfamiljer försämras månad efter månad, är det mycket anmärkningsvärt att regeringen kan gå ut och lova en reform i mångmiljardklassen. Men inte bara det: ett vårdnadsbidrag går ju fullständigt på tvärs mot den hittills förda familjepolitiken. Det riktar sin udd mot kvinnors rätt till arbete och jämställda levnadsvillkor. Det skulle vara mycket intressant om dagens debatt kan klargöra vad det är som gäller i denna fråga.

I dag finns en växande oro – dokumenterad av flera tidigare talare – i samhället som också påverkar barnen. Vad är det som händer?

I grunden handlar det naturligtvis för oss socialdemokrater om en annan ekonomisk politik som minskar arbetslösheten och som främjar tillväxt och utveckling i vårt land. Men det handlar också om att i ett svårt ekonomiskt läge för såväl stat som landsting och kommuner hävda kravet på en större långsiktighet i hanteringen av sparbeting, rationaliseringar och omorganiseringar.

Förutom kravet på långsiktighet i de politiska besluten kräver vi också en medvetenhet grundad på kunskap om barns behov och en kunskap om konsekvenser av olika handlingsalternativ. Bristande insikt nu kan ge oss mycket stora kostnader i framtiden. I dag råder ett bedövande ekonomiperspektiv på det mesta i vårt land. Inte minst Lindbeckkommissionens betänkande bekräftade detta perspektiv. Därför välkomnar vi Socialstyrelsens fortsatta arbete på temat Barns villkor i förändringstider. Vi utgår ifrån att regeringen tar de resultat som kommer under nästa år på stort allvar.

I vår reservation nr 3, som finns fogad till utskottets betänkande, ställer vi krav på en god barnomsorg för alla barn genom att det skapas garantier för kvalitet, rättvis fördelning, rättssäkerhet och rätt till plats.

Den grundläggande rättigheten är en lagstadgad rätt till plats. Då riskerar inga barn att ställas utanför. Det är mycket angeläget att lägga fast kvalitetskrav som skall gälla all barnomsorg oavsett huvudman. Det handlar om mål för verksamheten och väl utbildad personal. Till kvaliteten hör också garantier om rättssäkerhet, sekretess och likabehandlingsprincipen samt möjligheten till insyn och kvalitetsbedömning av verksamheten. Detta är av central betydelse, inte minst i ett skede då alternativa driftsformer utvecklas i barnomsorgen.

För att garantera alla barn valfrihet och rätt till barnomsorg får inte avgifter och intagningsregler användas som sorteringsinstrument.

Detta kan tyckas vara självklarheter, men hittills har regeringen varit ointresserad av att lösa dessa fundamentala frågor för att garantera en god barnomsorg. Det skulle vara intressant att få veta varför.

Det sammantagna intrycket av regeringens familjepolitik är att man står

djupt splittrad med kds i ena hörnet och Folkpartiet i det andra. Synen på jämställdhet och kvinnors ställning i samhället, synen på gemensamma sektorn och dess uppgifter samt synen på viktiga utvecklingsfaktorer för barn skiljer regeringspartierna åt. Spelet om vårdnadsbidraget pågår inför öppen ridå. Det är därför som vi aldrig får se något förslag till lag om barnomsorg. Det pågår ett systemskifte i kommuner och landsting. Därför pläderar Rosa Östh i dag för en grundtrygghet i stället för inkomstbortfallsprincipen i socialförsäkringssystemen, samtidigt som Chatrine Pålsson pläderar mot rättighetslagstiftning.

Många barn och barnfamiljer i Sverige får det allt svårare, men de kommer att överleva. Frågan är hur länge regeringen gör det.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3, 5, 11, 12 och 13.

Anf. 41 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Eva Zetterberg har tidigare här i dag yrkat bifall till de krav som presenteras i vår meningsyttring, som är fogad till detta betänkande. Jag ansluter mig givetvis till detta yrkande.

I dag har debatten varit ganska hovsam, tycker jag. Tonen har varit förhållandevis vänlig. Det har inte riktats några direkta utfall mot vare sig regeringsföreträdare eller andra. Den här s.k. samsynen har naturligtvis en annan sida.

Om socialpolitiken är ett uttryck för maktförhållandena i samhället, kan vi se hur dessa har förändrats. Ett exempel på detta är bl.a. det betänkande som vi nu behandlar. Då kan vi naturligtvis säga att detta inte är konstigt. Svenska folket har genom val markerat att man vill ha ett systemskifte.

De blivande regeringspartierna hymlade inte med vad man skulle komma att göra, och man har i stort sett försökt att uppfylla sina vallöften. I vissa fall beklagar jag den energi med vilken regeringen har fört den här kampen, därför att det är just fråga om en kamp. Även om man tidigare i debatten i dag inte har använt det ordet så är det ändå exakt vad det är fråga om, och om vem som har makten i samhället.

På oerhört många områden inom socialpolitiken är det fråga om försämringar. Dessa försämringar motiveras på olika sätt. Ett sätt kan vara att man helt enkelt säger: Nej, detta är alls icke en försämring utan en förbättring, fast på litet sikt naturligtvis. Regeringens politik syftar till att utveckla och förbättra insatserna för välfärd och social omsorg. Då påbörjar man genomförandet av valfrihetsreformer i välfärdspolitiken. Valfrihet i sig förutsätts medföra att det blir bättre. Valfriheten i det här sammanhanget ses inte i relation till valfrihet för vilka, utan det är ett allmänt konstaterande – en sanning som icke behöver ifrågasättas.

En förutsättning för att uppnå ökad valfrihet anses vara att man skall ta bort olika hinder för fri etablering och fritt utnyttjande av olika verksamhetsformer. Detta förutsätter naturligtvis att Sveriges befolkning skulle bo på ett ställe där man hade fri tillgång till information och möjligheter att ta del av detta utbud som finns att vara valfri i så att säga. Det handlar alltså inte om rättigheter, utan om att kunna plocka åt sig det goda som presenteras. Alla har inte de möjligheterna. I övrigt kan jag till stor del instämma i det som Maj-Inger Klingvall nyss sade.

Vänsterpartiet vill också ha en rättighetslag. Förändringar och försämringar i den generella välfärden görs okänsligt och på lösa grunder. Vi tycker att privatisering skall bytas ut mot demokratisering. Vi vill ha en bred parlamentarisk utredning med uppgift att utarbeta en rättighetslag i vilken en kvalitetssäkring och kvalitetskontroll ingår. Vad som behövs för att garantera en verklig valfrihet är en översyn över hela fältet; vad som är bra, vad som är mindre bra och vad som är direkt dåligt.

Denna utredning skall naturligtvis också ta ställning till hur man säkrar rätten till omvårdnad och annan samhällsservice. Man kan då säga att det till en del också finns liknande tankegångar i den socialdemokratiska reservationen om en syneförrättning.

Jag skall nämna exempel på vilka argument som kan användas för att motivera nedskärningen av tillgångar som bör förbättras för människor. Det finns en motion från Vänsterpartiet som behandlar det statliga bilstödet för handikappade. Jag vet inte hur många gånger Vänsterpartiet har motionerat om detta. Motionen gäller att upphäva åldersgränserna för det statliga bilstödet. I dag är det en 49-årsgräns. Om en ny gräns skulle införas där arbetsåldern i regel slutar och där pensionen tar vid – vid 64, 65, 66, 67 år eller vad det nu kan bli om regeringen får fortsätta att hållas – blir det enligt utskottets majoritet för dyrt. Naturligtvis blir det dyrt. Men det var inte fråga om detta här, utan det är fråga om vilka rättigheter människor skall ha. Vad som är dyrt eller inte beror ju på hur man värderar det man får för det dyra. Vi i Vänsterpartiet tycker att JAS-projektet är jättedyrt, liksom ubåtssystem 2 000 och mängder av annat som en politisk majoritet i riksdagen tycker att man bör ha. Det är alltså inte fråga om vad som är dyrt i sig, utan det är fråga om det är dyrt eller billigt i relation till någonting – om vi tycker att det är värt sitt pris. I det sammanhanget har vi skilda utgångspunkter utifrån de värderingar vi har. Tycker man att det är viktigt att ge dem som har det sämst något bättre än vad de har i dag, får man också acceptera att det kostar, liksom naturligtvis den som är beredd att betala för ett mycket starkt militärt försvar är beredd att plocka bort någonting i det övriga samhället för att få resurser till detta.

Det finns också olika sätt att motivera ett avslagsyrkande. Jag hittar inte i utskottets text någon antydning om att ett utökad bilstöd inte behövs eller att det inte i sig skulle vara värdefullt, utan det är för dyrt. Det är som Hasse Alfredson-monologen: Stämman tycker att det blir för dyrt. Det blir för dyrt därför att det kostar för mycket. Därmed är vi tillbaka vid utgångspunkten; det är i och för sig bra men det är för dyrt. Vi har inte råd just nu. Det är så man i utskottet säger. Det statsfinansiella läget möjliggör inte någon höjning av åldersgränsen nu. Det finns en antydning om en vilja att öka den, bara vi med vår förnämliga politik på ekonomins område har skapat nya resurser som gör det möjligt att fördela någonting. Man kan också vända på det.

I morse voterade vi om olika skatteförslag. Jag vänder mig nu till socialdemokraterna. I skattedebatten hade vi ett yrkande om höjning av stämpel-skatten. Detta tyckte inte ni socialdemokrater om. Man hade t.o.m. ett särskilt yttrande, och tyckte kanske att utskottet var för tamt i sitt avståndstagande till Vänsterpartiets motion. I socialdemokraternas särskilda yttrande sades: Den grundar sig inte på andra skäl än att den ingår i motionärernas

budgetpolitik. De lömska typerna vill inget annat än att klå åt sig pengar till staten. Ja, naturligtvis var det exakt det vi ville. Vi såg inget nöje med en stämpelskatt i sig, utan det var just för att skapa pengar. Men jag ser en viss skillnad i synen på detta. Att skapa pengar genom att ta från dem som redan har det dåligt eller att avstå från att se till att de får det litet bättre är som princip något allvarigare än att ta från en verksamhet som rimligtvis ändå klarar sig och som inte drabbar dem som redan från början har det dåligt.

Jag tycker att den syn som samhället har på sin välfärdspolitik såsom den manifesterar sig i socialpolitiken är ett uttryck för maktförhållandena. Jag måste naturligtvis acceptera att de är sådana som de är i dag. Svenska folket har som sagt i val sett till att vi har fått en regering med en viss uppsättning värderingar som man nu låter få utslag.

Det är inget konstigt med det. Det finns, för att återgå till ett mer traditionellt språkbruk, naturligtvis en dialektik i detta. Och värderingar kommer att skifta. De kommer att försvinna, och de kommer att återkomma. Jag är övertygad om att en samling värderingar, som just innebär att man tar hänsyn till välfärden och till dem som har det sämst, åter kommer att få ett större utrymme. Jag beklagar naturligtvis att det förmodligen kommer att dröja till september 1994 innan det kan bli verklighet.

Jag vill trots allt avsluta mitt anförande med någon liten markering av att livet ändå inte bara är hugg och slag. Det finns väl ändå något att glädjas åt? Jag vill då glädjas åt utskottets behandling av Vänsterpartiets motion So614. Vi har anledning att vara nöjda med den behandlingen.

Anf. 42 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum har satts upp.

Anf. 43 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Innan jag börjar tala om reservation 3 vill jag göra ett litet ideologiskt avstamp. Reservation 3 sammanfaller nämligen med det som Maj-Inger Klingvall talade om.

I vårt land har välfärden tidigare helt och hållet knutits till stat och kommun. Välfärden har blivit liktydig med offentlig välfärd. Den som har ifrågasatt detta har beskyllts för att vilja rasera välfärden. Det är väl först i dessa dagar som vi har möjlighet att diskutera det. När pengarna tryter för både stat och kommun och skulderna bara växer går det ju inte att fortsätta i samma fotspar. Priset för välfärden har blivit höga skatter och liten valfrihet. Därtill har denna välfärd inte räckt till för alla.

Visst blir det en stor omställning för medborgarna att gå från ett beroende av stat och kommun till ett större eget ansvar och egna val, ett samhälle där frivilliga kollektiv och många gemenskaper får en mycket större plats och där stat och kommun får göra på sig litet, ett samhälle där det offentliga stödet i huvudsak går till familjerna, så att människorna själva kan välja vård- och omsorgsgivare.

Reservation 3 i betänkandet är egentligen på många olika sätt en ganska märklig reservation. Kritiken i reservationen riktar sig till stor del mot kommunerna. Det är även kommuner som styrs av socialdemokrater. För övrigt

riktas det i reservationen mycket stor misstro mot kommunalpolitiker i allmänhet.

Maj-Inger Klingvall citerade ur Socialstyrelsens rapport. I dag har många citat lästs upp här i kammaren. Citat kan man naturligtvis använda på olika sätt. Man kan citera sådana delar som passar ens egna åsikter, och det har även gjorts. Beträffande citatet från Socialstyrelsens rapport tror jag att Maj-Inger Klingvall frågade vilka slutsatser man skall dra av det. Först och främst kommer slutrapporten att läggas fram i april 1994, om jag inte minns fel. Den slutsats som vi skall dra av rapporten, oavsett vilka tolkningar som vi gör och oavsett om vi läser hela eller bara valda delar av den, är att det är en signal till våra kommunalpolitiker att vara vaksamma, att göra rätt prioriteringar och att i ännu högre grad än tidigare prioritera det som är viktigast. Det är klart att det kräver väldigt duktiga kommunalpolitiker som tänker på ett helt annat sätt än tidigare, då man tyckte att man hade mycket större resurser att ta av. Så visst är det dessa slutsatser som man skall dra.

Det är svårare att spara än att öka utgifterna. Vi har här i dag, när vi har lyssnat till Socialdemokraterna, förstått att det är lättare att tala väl om allt när man inte tycker att man behöver spara in på något.

Den beskrivning som Maj-Inger Klingvall gav av barnomsorgen i kommunerna var oerhört negativ. Något annat hade jag inte heller väntat mig. Men detta stämmer inte med verkligheten. Den beskrivning som Maj-Inger Klingvall gjorde är inte sann. Det är nämligen så mycket positivt som händer i kommunerna genom att vi har gett människor större möjligheter att välja och själva bestämma när det gäller familjen och barnomsorgen. Men jag hade inte väntat mig att man från socialdemokratiskt håll skulle tala om det.

Den borgerliga regeringen har nu suttit i regeringsställning i drygt ett och ett halvt år, och vi har påbörjat det som vi vill uträtta. Men som vanligt har temat i dag varit att Socialdemokraterna försöker att förespegla svenska folket att om de kommer tillbaka till makten kommer allt att bli som tidigare – pengar från staten skall fortsätta att delas ut till kommunerna i oförändrad takt. Detta har vi faktiskt hört i samband med tidigare val, och sedan blev det något annat.

Det talas i reservationen väldigt mycket om att urholkningen av kommunernas ekonomi slår mot barnen. Det har också vid många tillfällen sagts här från talarstolen.

Jag hade emellertid tänkt ställa en hel del frågor om kommunernas ekonomi och besparingar som måste göras. Men det har redan kommit en del svar. Alla utom Socialdemokraterna vet ju att vi måste spara och varför. Jag har tidigare, innan jag gick upp i talarstolen i dag, trott att besparingen gällande kommunerna på 7 miljarder var något som ingick i krisuppgörelsen, men mera på det sättet att Socialdemokraterna i uppgörelsen inte hade sagt vare sig ja eller nej till den utan förbigått den och först på senare tid talat om att de inte alls vill ta mer pengar från kommunerna utan i stället ge till kommunerna.

Fördelen med detta statsbidrag är att det ges som en klumpsumma. Och fördelen med det är att kommunerna kan anpassa verksamheten efter lokala behov. Det ger faktiskt mycket bättre förutsättningar att hushålla med pengarna. Man kan titta på några exempel som skiljer sig mellan kommunerna.

Det gäller kostnaderna för barnomsorgsplatserna. Det skiljer väldigt mycket mellan den dyraste och den billigaste. Och det finns all anledning att titta på sådana saker.

Som jag sade tidigare vet alla varför vi måste spara på utgifterna. Det är inte mer att orda om detta just nu. Men vi borgerliga tar itu med de nödvändiga besparingarna, och vi står också för dem. Men Socialdemokraterna har fortfarande inte kommit överens om något. Om jag har förstått debatten i dag på rätt sätt, är det inte bara fråga om de 12 miljarderna, som Socialdemokraterna säger att de skall återkomma till när det gäller besparingar. De har även plussat på med den indragning som vi vill göra från kommunerna och som omfattar 7 miljarder. Detta blir alltså ganska mycket att ta ansvar för.

Beträffande just dessa frågor har jag fått en hel del svar. Men ni beklagar också i denna reservation att ersättningsnivåerna i försäkringssystemet har sänkts. Men ni har själva bidragit till en del av det, t.ex. förändringen i sjukvårdsförsäkringen. Tänker ni gå ifrån denna uppgörelse och återgå till den tidigare nivån om ni någon gång i framtiden skulle komma i regeringsställning?

Vad som sker, och vad som måste ske, i kommunerna är att verksamheten förändras. Det gäller att göra den bättre och att samtidigt få tillgängliga resurser att räckta till. En förutsättning är då att kommunerna själva får hantera statsbidraget utan statlig inblandning. Men det krävs också ett nytt sätt när det gäller att ta sig an problemen. Som jag nämnt tidigare krävs det så mycket mera av både landstings- och kommunalpolitiker i en situation som beror på att det tidigare konsumerats mer än vad som funnits tillgängligt.

Det krävs mycket mer av lyhördhet för människors krav och även förmåga att prioritera.

Vidare talas det mycket om de svaga i samhället. I nästan varje politiskt anförande talas det väl om just detta. Men enda sättet att ge de svaga stöd är att andra får ta ett större ansvar för sin tillvaro och får möjligheter att själva välja.

I en situation där pengarna inte räcker tvingas andra lösningar och prioriteringar fram. Det har vi också många gånger märkt. Det krävs ju ett flexibelt tänkande, och det innebär att förlegade tankar och lösningar måste bort. Men det tycker jag inte att vi stött på särskilt mycket i dag. Socialdemokraterna, i första hand Maj-Inger Klingvall, har talat om allt bra som gjordes då Socialdemokraterna var i regeringsställning och om hur eländigt allting blivit på ett och ett halvt år med borgerlig regering. Man talar också om förändringar. Men vilka förändringar som avses och hur man tänkt sig dessa tycker jag mig inte ha hört ett enda ord om på hela dagen.

Jag tycker att Socialdemokraternas agerande närmast vittnar om ett riktigt trött parti utan visioner. Helst sätter man klackarna i golvet. Den enda vägen tycks vara att ta ett steg tillbaka.

Det är nödvändigt att alla barnomsorgsalternativ får likvärdigt kommunalt stöd. Den diskriminering av deltidsdaghemmen i förhållande till åttatimmarsdaghem som tidigare förekommit är fullständigt ohållbar. Jag förstår att det är vad som döljer sig bakom det som sägs i reservationen om differentierade avgifter utifrån vistelsetiden beträffande daghem. Vad som sagts om

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

att det skulle vara ett orättvist system håller Socialdemokraterna tydligen fast vid. Jag förutsätter att det här utgör huvuddelen av det lagförslag som Socialdepartementet aviserat.

Vidare förutsätter jag att kommunerna bereds möjligheter att införa en barnomsorgspeng – på samma sätt som det i dag finns en skolpeng – som följer barnet, så att familjen kan välja den barnomsorg som bäst passar familjen.

Jag tycker nog att Alva Myrdals ande svävar över reservation 3 från Socialdemokraterna. Det är ju inte föräldrarna som spelar huvudrollen. Men de nämns knappt. Däremot skall den offentliga barnomsorgen ge barnen ”grundläggande kunskaper och erfarenhet inför vuxenlivet”.

Dessutom talas det om att verksamheten skall styras demokratiskt och om planering och fördelning. De tre sakerna i reservationen tycks ha blivit honnörsbegrepp. Vad betyder det då – ibland får man faktiskt tolka sådana här vackra ord? Jo, det betyder ju att politiska beslut skall styra och fördela barnomsorgen. Det är de gamla, traditionella socialdemokratiska åsikterna som lyser igenom här.

Vi i de borgerliga regeringspartierna har en annan uppfattning. Det har vi också visat. Vi anser att föräldrarna skall bestämma vad som är bäst för barnen. Den borgerliga regeringens beslut har gått i den riktningen, och en hel del har utträttats under ett och ett halvt år när det gäller att ge familjerna bättre valmöjligheter.

Den första förändringen var att statsbidrag kom att utgå även till barnomsorg i enskild regi och att personalkooperativ fick möjlighet att anställa personal på andra villkor. Tidigare var det mycket begränsade möjligheter, och vi hade väldigt många debatter här i kammaren om personalkooperativ som vill utvidga verksamheten. Personal fick inte anställas om den som skulle anställas inte blev delägare. Nu har vi ändrat på det förhållandet för att göra det hela mera flexibelt och för att anpassa systemet till olika lokala förhållanden.

Allt detta har, naturligtvis, ni socialdemokrater motsatt er. Likaså har ni motsatt er andra förändringar i riktning mot större valfrihet som vi har genomfört. Motvilligt har man, för det har man med tiden tvingats till, accepterat det här. Människor har ju ganska högljutt gett uttryck för attityder i den riktningen.

Men en hel del återstår faktiskt att göra. Det offentliga stödet till barnfamiljerna är ojämnt fördelat. Fortfarande prioriteras de familjer som väljer det offentliga utbudet. Dessa familjer kommer i åtnjutande av ett ganska stort samhällsstöd, medan andra som väljer att själva ta hand om barnen eller som väljer andra lösningar inte får något stöd alls. Detta har jag påtalat i denna talarstol många gånger. Trots att ett och ett halvt år med den borgerliga regeringen gått har inte alla dessa frågor kunnat lösas. Men lösningar kommer. Det är ju vår målsättning på lång sikt. Detta får vara ett svar till Maj-Inger Klingvall.

Socialdemokraterna, som var i regeringsställning under åtskilliga år, har väldigt stora krav på den borgerliga regeringen. De vill att vi snabbt skall infria våra vallöften. Det gör vi väldigt gärna, och det kommer vi också att göra.

Därför är det fortfarande lika aktuellt med vårdnadsbidraget. Det natur-

liga är ju att det offentliga stödet följer barnet. Det är det som är slutmålet. För att komma en bit på vägen är ett stegvis infört vårdnadsbidrag ett sätt att ge föräldrarna större möjligheter att själva bestämma.

Det är beklagligt att man hittills inte funnit någon praktisk möjlighet att genomföra vårdnadsbidraget. Men jag hoppas att det snarast blir möjligt.

I debatten har det ofta framförts att vårdnadsbidraget enbart är ett stöd till dem som väljer att stanna hemma och ta hand om sina egna barn. I sig är det rättvist, eftersom många i dag väljer det alternativet trots att de inte får ett öre i offentligt stöd. Det innebär alltså ganska stora uppoffringar för de familjer som väljer detta alternativ. Men det glöms ofta i debatten att vårdnadsbidraget kan användas otroligt flexibelt. T.ex. kan arbetstiden förkortas. Föräldrarna kan turas om med att ta hand om barnen, eller också kan en anhörig hjälpa till. Då utgår ersättning för det.

Väldigt många enskilda lösningar skulle vara möjliga om vårdnadsbidrag och rätt till avdrag för styrkta barntillsynskostnader genomfördes.

Jag begriper faktiskt inte att detta på något vis skulle utgöra ett hot mot jämställdheten. Det har ju påståtts i dag i denna kammare att jämställdheten skulle hotas, om de föräldrar som själva vill ta hand om sina barn får den möjligheten. Egentligen är det ganska barockt att uttrycka sig på det sättet. Småbarnstiden är ju väldigt kort. Dessutom är det värdefullt för barn och föräldrar att få vara tillsammans.

I dag har det talats väldigt mycket om människovärdet. Jag tror att de småbarnsföräldrar som väljer att själva ta hand om sina barn känner sig kränkta när de hör uttalanden av det slag som jag här nämnt. Detta med människovärdet gäller ju också tryggheten i föräldrarollen.

Herr talman! Taletiden är snart slut. Men eftersom replik inte begärts har jag bakat in i detta anförande vad jag skulle ha sagt i repliker. Jag behöver därför ytterligare någon minut.

Självfallet måste föräldrarna få välja. De vet ju bäst vad som är bäst för barnen. Väldigt många föräldrar tycker faktiskt inte att det som är värdefullt i livet är konsumtionsförmåga, pensionspoäng osv., utan det är andra värderingar som gäller.

De som vill gå ut i yrkeslivet så snart som möjligt kan använda vårdnadsbidraget till att betala barnomsorgen.

Orsaken till att alla vi i den borgerliga regeringen talar för vårdnadsbidraget är att vi är överens i den frågan.

Herr talman! Det vore också intressant att blicka ett antal år framåt i tiden. Jag tror inte att det är de socialdemokratiska idéerna som då är rådande. Jag tror att människorna i historieböckerna kommer att läsa om en tid när staten i all välmening gjorde alla människor hjälpbehövande och fråntog dem både möjligheter och ansvar. Man kommer också att få läsa om att det var en svår tid när människors beroende av institutioner byttes ut mot andra gemenskaper och man stod inför mängder av andra lösningar som krävde prioriteringar, val och ansvar både för den egna familjen och för andra människor.

Härmed yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 44 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Det var intressant att under rätt många minuter få höra Ingrid Hemmingsson tala om ämnet barn och familj och komma så tomhänt till den här debatten. Det enda som jag kunde lyssna mig till i slutet av hennes anförande var förslaget om vårdnadsbidrag.

Det är dessutom mycket märkligt, det sade jag redan i mitt inledningsanförande, att man i den mycket svåra ekonomiska situation som vi befinner oss i ändå flaggar med förslaget om vårdnadsbidrag. Jag har oerhört svårt att förstå hur detta skall kunna finansieras och hur det skall kunna gå ihop. Men det är möjligt att Ingrid Hemmingsson kan svara på det i sin replik.

Ingrid Hemmingsson talade mycket om valfrihet. Det som är märkligt då är att vårdnadsbidraget kommer att gå på tvärs med den valfrihet som vi har skaffat oss i vårt land, den valfrihet som har gjort att män och kvinnor kan välja barn och förvärvsarbete, kan välja olika arbetstider och kan få en bra kombination i sitt familjeliv.

Det som händer nu är att valfriheten för varje dag minskar i vårt land. Det finns mängder av faktorer som har lett till det, arbetslösheten inte minst. Minskningen och nedskärningarna i den offentliga sektorn, en avgiftssättning som verkar i den riktningen att föräldrar väljer korta tider för sina barn på dagis och administrativa regler – jag var inne på det förut – som stänger ute barn från barnomsorg är ytterligare faktorer. Även när det gäller utsatta barns möjligheter ser vi tyvärr väldigt mycket av negativa trender.

Detta förnekade Ingrid Hemmingsson i sitt anförande. Jag kan ta med Ingrid Hemmingsson till några kommuner som jag känner mycket väl. Vi kan titta på barnomsorgen där. Vi kan prata med personal som kan tala om hur det för inte så väldigt länge sedan var med personaltäthet och kvalitet i verksamheten.

Det har hänt väldigt mycket på ett och ett halvt år ute i våra kommuner. Det är inte kommunernas fel i sig. Detta är naturligtvis ett samspel i den ekonomiska situationen över huvud taget, där arbetslösheten är en oerhört viktig faktor att få bukt med. Den leder till minskad tillväxt och det drabbar kommuner liksom även landsting och stat.

Anf. 45 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Maj-Inger Klingvall har lyssnat särskilt mycket på det jag sade. En sak är klar och det är att oavsett vilken regering vi har, i den ena eller den andra konstellationen, befinner vi oss i en lågkonjunktur.

Vi har i varje fall talat kring vad som måste göras. Jag har sagt att den borgerliga regeringen åtminstone har klart för sig att vi måste göra stora besparingar framöver. Det måste vi göra för att de inte har gjorts under 80-talet, då man bara spenderat och följt med strömmen. Det var Socialdemokraterna som stod för regeringsinnehavet då. Därför säger Maj-Inger Klingvall att hon inte förstår att vi kan tala om vårdnadsbidrag som vi inte kan finansiera.

Det är första gången i dag som Socialdemokraterna här i kammaren har oroat sig för finansieringen. Hittills har det inte varit tal om det, utan det har bara varit tal om att hela tiden öka utgifterna. Inte ett ord har nämnts om

varifrån ni skall ta pengarna. Därför kanske det inte var så väl valt att Maj-Inger Klingvall tog upp just den saken.

Det har skrivits i vårt betänkande och vi har sagt att just frågan om vårdnadsbidraget arbetar man med i regeringskansliet. Jag förutsätter, liksom vi alla som står bakom regeringen, att regeringen så småningom, när tiden är lämplig, lägger fram förslag om detta. Man får faktiskt ta en sak i taget. Detta är precis lika aktuellt nu, därför att föräldrarna själva skall kunna göra sina val.

En sak som har förvänat mig på senare tid är att Socialdemokraterna plötsligt har tagit ordet valfrihet i sin mun, vilket ni aldrig har velat göra tidigare, och gett det ett helt annat innehåll än vad vi menar med det. Det innehåll ni ger ordet valfrihet framgår mycket tydligt av reservationen. Det är det gamla vanliga, att politiker fortfarande skall planera och fördela och se till att alla får lika, oavsett behov. Det gör att väldigt många familjer kommer i kläm, för de får själva inte påverka sina egna val. Det är just de som vill ta hand om sina barn under den tid de själva bestämmer, när barnen är små.

Jag tycker fortfarande att Maj-Inger Klingvall svartmålar kommunerna.

Anf. 46 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt, Ingrid Hemmingsson, att vi befinner oss i en lågkonjunktur. Desto märkligare var det att uppleva att regeringen, när den tillträdde hösten 1991, började med att sänka skatterna för höginkomsttagare och kapitalägare med 30 miljarder. Man såg också till att köpkraften i vårt land minskade. Det är klart att den typen av åtgärder har satt myror i huvudet åtminstone på mig.

Självfallet är vi mycket oroade över finansieringen, Ingrid Hemmingsson. Det är det som ligger bakom de diskussioner vi har. Velfärd måste byggas på att vi har en stark ekonomi. Det är på det sättet. Är det någonting som vi är alldeles överens om är det att vi måste bekämpa arbetslösheten. Det är vår absolut viktigaste fråga i den ekonomisk-politiska motion och i de program som vi har lagt fram för riksdagen.

Vi måste göra allt för att bekämpa arbetslösheten. Det är det enda som kan leda till en ekonomi i tillväxt. Vi måste också fördela bördorna så rättvist som möjligt. Vi måste se över rundgången i kommunerna, där man nu aviserar att man skall avskeda 80 000 människor, i första hand kvinnor.

Det är faktiskt det här som skapar förutsättningar för valfrihet för människor. Väldigt mycket av detta nämnde jag inledningsvis, nämligen kvinnors rätt till arbete, möjligheten att kombinera barn och förvärvsarbete på ett bra sätt, bra barnomsorg för barnen och en flexibel föräldraförsäkring. En föräldraförsäkring ger mycket stora möjligheter att kunna forma sitt liv just som man vill ha det. Vårt starka motstånd mot ett vårdnadsbidrag ligger i den stora orättvisa som ett sådant bidrag skulle innebära för barnfamiljerna.

Anf. 47 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Vi har fört den här debatten många gånger här i kammaren, men just i dag förstod jag ändå litet bättre vad det är Socialdemokraterna vill med sin barnomsorg. Den är inte till för barnens skull, utan för att föräld-

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

rarna skall ut i arbete. Det är det som gör att man inte vill ge den här valmöjligheten, den här flexibiliteten.

I början sade Maj-Inger Klingvall att den borgerliga regeringen har sänkt skatten för höginkomsttagare. Jag väntade bara på det påståendet, för det brukar komma. Vi har faktiskt sänkt de skatter som är mest skadliga. Det är de skatter som riktar sig mot företagen, i stor utsträckning småföretagen. Det är de krafterna som skall producera det vi i dag har talat om, de resurser som vi behöver till välfärden. Det är också de här krafterna som skall ge arbetstillfällen.

Man kan inte med konstlade medel uppehålla sysselsättningen. Det enda varaktiga sättet är faktiskt att se till att företag och småföretag, som har en så stor utbredning i vårt land, får lättnader. Det är det som ni kallar att vi sänker skatter för höginkomsttagare. Det är också ett konstigt sätt att sätta rubrik på en åtgärd som är alldeles nödvändig.

Vad har ni för förslag? Jag tycker verkligen inte att det har framkommit några alternativ från socialdemokratiskt håll. Det är ni som är i opposition. Det är ni som skall tala om för människorna vilka förslag ni har i stället för regeringens, för att ni skall kunna bryta den lågkonjunktur som råder nu.

Det enda förslag som ni brukar komma med, och det har ni gjort i dag också, är högre skatter, nya skatter och högre avgifter. Några besparingar har ni faktiskt inte vågat er på. Nog tror jag att det är ganska många här som har väntat på att ni åtminstone skulle våga säga någonting som ni måste dra in på. Vi vet att alla sektorer måste dra in. Jag sade också att det kräver väldigt duktiga landstings- och kommunalpolitiker, som tänker flexibelt, för att man skall klara av det. Vi måste klara av den besparingen. Gör man inte det blir allting mycket värre. Allt blir mycket sämre för de människor som vi talar så väl om här i dag.

Andre vice talmannen anmälde att Maj-Inger Klingvall anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.01 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

Anf. 48 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Barns rätt att komma önskade till världen och barns rätt att få en harmonisk uppväxttid är en självklarhet för oss liberaler. Det är därför som vi sedan många år varit pådrivande i frågorna om familjeplanering och utbyggnad av barnomsorg i Sverige.

En harmonisk uppväxttid skapas av harmoniska föräldrar, som känner att de har valfrihet när det gäller att fördela sin tid mellan omsorg om barnen och förvärvsarbete. Forskaren Ulla Kihlbom har i sin doktorsavhandling "Barns utveckling och mödrars arbete" dragit slutsatsen att det viktigaste är att mamman är tillfreds med sin vuxenroll. Sedan spelar det mindre roll om hon arbetar deltid, heltid eller är hemma. Ulla Kihlbom säger i en intervju: "Ni behöver inte känna dåligt samvete för att ni arbetar, bara ni är nöjda med det och gör vad ni tror är bäst för barnen."

För att skapa valfrihet för föräldrar fordras det för att tillgodose behoven tillgång på barnomsorg. Garanterad barnomsorg innebär att alla föräldrar som så önskar skall kunna få en barnomsorgsplats. Detta är viktigt för föräldrarna, därför att det är en förutsättning för jämställdhet mellan kvinnor och män. Genom att det finns barnomsorg får kvinnor samma chans som män att använda sin utbildning och sitt kunnande i arbetslivet och att vara ekonomiskt oberoende.

Att ett delat ansvar för hem och barn ger en högre livskvalitet för de flesta människor framgår av en familjelivsundersökning som SIFO gjorde 1990. Framför allt medelålders män önskade att de hade mer tid för familjen, medan kvinnor i åldern 30–49 år ville arbeta mer än de gjorde. En familj med två försörjare är också i händelse av sjukdom, dödsfall och skilsmässa mindre sårbar än en familj med en försörjare.

Barnomsorgen är viktig också för hela samhället. Utan barnomsorg stannar Sverige, vill jag påstå. Av småbarnsmammorna är det 85 % som finns ute i arbetslivet. I vår hälso- och sjukvård, äldreomsorg och övriga omsorger är man beroende av deras insatser. Också företagen är beroende av deras insatser. Sverige har faktiskt en konkurrensfördel, jämfört med andra länder, genom att vi i Sverige har en så väl utbyggd barnomsorg.

Men det allra viktigaste är att barnomsorgen är bra för barnen. Genom den pedagogiska gruppverksamhet som barnomsorgen ger får de mindre barnen stöd och stimulans i sin emotionella, sociala och intellektuella utveckling. Särskilt viktigt är detta för barn med särskilda behov och för barn som växer upp i problemfamiljer.

Från olika håll har förts fram att det vore lönsammast för samhället om den ena föräldern stannade hemma och tog hand om barnen. Men gör man en samhällsekonomisk analys finner man att barnomsorgen är lönsam i den meningen att det mervärde som småbarnsföräldrarna skapar när de förvärvsarbetar överstiger kostnaderna för barnomsorgen; eller, annorlunda uttryckt: Den arbetskraft som frigörs tack vare barnomsorgen är större än den som går åt för att hålla barnomsorgen i gång.

Detta är ett viktigt motiv för att subventionera barnomsorgen med offent-

liga medel. Det har varit syftet med de specialdestinerade statsbidragen till barnomsorgen. Men nu har de avvecklats och i och med årsskiftet bakats in i det generella statsbidraget – den s.k. påsen – med risk för oacceptabla effekter för barnomsorgens del. Medan barnomsorgen är lönsam för staten i form av högre inkomster, dvs. skatter, och lägre bidrag, dvs. bostadsbidrag, kan en plats i barnomsorgen för den enskilda kommunen upplevas som en kraftigt ökad kostnad om de specialdestinerade bidragen inte längre finns utan ingår i den s.k. påsen.

Om man är en verklighetsförankrad realist så inser man att vissa kommuner av dessa skäl kommer att försämma barnomsorgen. Det finns tecken på att så sker. Därför anser Folkpartiet liberalerna och regeringen, som det framgår av regeringsförklaringen, att det behövs ett tillägg i socialtjänstlagen där det framgår att kommunerna måste tillhandahålla barnomsorg för alla som så önskar. Att skriva in ett tydligare nationellt mål för barnomsorgen är inte konstigare än att man i hälso- och sjukvårdslagen skrivit in målet att alla i Sverige skall ha rätt till vård på lika villkor och av hög kvalitet.

I regeringsförklaringen angavs också att regeringen avsåg att föreslå ett vårdnadsbidrag. Storleksordningen, som har diskuterats, skulle vara ca 20 000 kr per år och barn, mellan ett och tre år, till en kostnad av knappt två miljarder kronor.

Jag vill då påpeka att olika människor lägger in olika betydelse i ordet vårdnadsbidrag. För Folkpartiet liberalerna står det snarast för ett småbarnstillägg för familjer med barn mellan ett och tre år. Vi har sagt att det här bidraget skall införas när ekonomin så tillåter. Men med det budgetunderskott som vi har i dag och med de krav på budgetförstärkningar på 50 miljarder kronor som finns är tidpunkten för genomförandet självfallet oviss.

Jag vill även kommentera några av de tidigare inläggen där jag inte begärde replik. Eva Zetterberg tog upp frågan om risk för kvalitetssänkning vid fler barn i barngrupperna – det sker ju en sådan utökning på sina håll i landet. Det behöver inte betyda en kvalitetssänkning om man har kompetent personal och organiserar på ett effektivt sätt. Hur stor personalstyrka som behövs beror dels på barngruppens sammansättning, dels på dess sociala behov. Men det här behöver följas upp, och jag förutsätter att Socialstyrelsen, såsom tillsynsmyndighet inom sitt uppdrag, följer detta och analyserar vad som händer inom barnomsorgen.

Dagistaxorna togs också upp. Man misstänkte att dessa taxor framöver kan komma att skena. Men enligt 35 § i socialtjänstlagen får en kommun bara ta ut skäligen avgifter för olika tjänster på det sociala området. Den enda formella begränsning som i allmänhet finns är att avgifterna inte får överstiga självkostnaderna, därtill finns beträffande avgifter rörande äldreomsorgen en särskild bestämmelse som innebär att de äldre måste förbehållas tillräckliga medel för sina personliga behov.

Vår uppfattning är att kommunerna även i framtiden själva bör få avgöra vilka avgifter som skall tas ut för olika sociala tjänster, inkl. barnomsorgen. Vi utgår från att kommunerna beaktar de intentioner som ligger i begreppet skäligen avgifter. Det vore oacceptabelt om avgifterna blev så höga att barnfamiljer hindrades från att utnyttja barnomsorgen. Även detta är en fråga som

det är viktigt att tillsynsmyndigheten Socialstyrelsen inom ramen för sitt ansvar följer.

Maj-Inger Klingvall tog upp det faktum att man kan utläsa olika syn på de olika borgerliga partiernas familjepolitik. Det finns en del differenser. Det finns även sådant som förenar partierna. Det är inget konstigt i det. Det är ju fyra olika partier. Jag tror att vi i Sverige måste lära oss ett nytt arbetssätt. Vi måste lära oss att arbeta med koalitionsregeringar. I Sverige har vi varit vana vid ett enpartistyre. I Danmark och Finland är man van vid koalitioner. Där lägger koalitionsregeringen fast en ekonomisk politik, och i regeringsförklaringen tar man upp en rad frågor som man ämnar driva tillsammans. Sedan händer det att andra frågor kommer upp där man har skiljaktiga meningar, men regeringen spricker inte på grund av det – det blir andra majoritetskonstellationer i riksdagen.

Det här är sådant som jag tror att vi kommer att få lära oss att leva med och förmedla ut i samhället – det är inte konstigt. Vi är olika partier, men vi har i en regeringskoalition kommit överens om de viktiga ekonomiska principerna och en del andra principer för vårt arbete.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 49 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av det som Barbro Westerholm sade om barnomsorgens betydelse för barns utveckling, för familjerna och för möjligheten att leva ett jämställt liv. Att jag kan instämma i så mycket av vad Barbro Westerholm säger beror också på att det finns en splittring mellan de borgerliga partierna, som står för olika syn i familjepolitiken. Hon var själv inne på det. Ett stort dilemma är att vissa mycket viktiga förslag, av typen en lagstiftad rätt till barnomsorg, inte kommer fram på grund av oenigheten.

Det är också ett stort dilemma för Folkpartiet. Det innebär att vi inte riktigt vet vad Folkpartiet står för. Man kan jämföra med ett mytologiskt väsen som skogsrået, som är vackert på framsidan men fult på baksidan. Det finns alltså mycket i Folkpartiets socialpolitik som ligger nära socialdemokratins politik, men samtidigt konstaterar vi att Folkpartiet är med i en regering som undergräver möjligheterna att föra en framgångsrik generell välfärdspolitik. Det handlar alltså om dubbla budskap.

Det ologiska i det Barbro Westerholm säger – det känner vi till sedan tidigare – är att Folkpartiet talar om vårdnadsbidraget och ställer upp på det till viss del, men man vill helst kalla det något annat. Jag känner också till att Barbro Westerholm inte har deltagit i den gemensamma aktion som de övriga tre borgerliga kvinnoförbunden har gjort i den här frågan, utan hon har tagit avstånd från den.

Jag tycker också att det är märkligt att man talar om vårdnadsbidrag och småbarnstillägg samtidigt som det aviseras sänkta ersättningsnivåer i föräldraförsäkringen. Det är ju det verkliga stödet till småbarnsföräldrarna, som ger dem möjlighet att vara hemma, på ett mycket flexibelt sätt. Det är alltså för mig mycket oförståeligt, och jag tycker att det är fel.

Jag ber att få återkomma till valfriheten i nästa replik.

Anf. 50 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Jag kommer inte att gå in på de olika alternativ som diskuteras i regeringskansliet. Bo Könberg är här i kammaren, och han kanske kan kommentera dem.

Det som gör att jag tycker att det finns skäl att införa ett vårdnadsbidrag när man har råd, är att det är ett tillskott till alla småbarnsfamiljer med barn mellan ett och tre år. Fördelningen blir alltså lika.

Det finns också mycket viktiga ting som förenar den borgerliga gruppen. Jag kan t.ex. nämna att det nu har blivit möjligt att starta egna dagis. Det har inte gjorts i så stor utsträckning ännu, sannolikt beroende på att det har funnits för litet kunskap om hur man gör rent praktiskt när man startar eget. Det kan också bero på en viss rädsla för att i ett svårt ekonomiskt läge ge sig in på nya insatser.

Anf. 51 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag har fortfarande mycket svårt att förstå att man stöder barnfamiljerna på ett bättre sätt om man inför ett mycket marginellt vårdnadsbidrag, jämfört med att åtminstone behålla ersättningsnivåerna i föräldraförsäkringen.

Bo Könberg var tidigare inne på vad som var viktiga valfrihetsfrågor för Folkpartiet. Jag har inte haft tillfälle att diskutera med honom, men i denna replik kanske jag kan få fråga vad Barbro Westerholm anser om Bo Könbergs exempel. Det var alltså Pysslingenpropositionen, skolpengen och husläkarsystemet, som handlade om valfrihet i den offentliga sektorn.

Om jag har förstått Barbro Westerholm rätt, är vi förhållandevis överens om att valfrihetsbegreppet har en mycket vidare betydelse för både kvinnor och män och för möjligheten att förena förvärvsarbete och vård av barn. Det som verkligen handlar om en reell valfrihet är rätten till arbete, rätten till en bra barnomsorg och en bra föräldraförsäkring. I vilka former verksamheten bedrivs har egentligen inte med ett sådant valfrihetsbegrepp att göra, utan det står för någonting annat.

När jag har diskuterat verksamheten med föräldrar har jag upplevt att det som betyder mest för dem är att kunna välja mellan olika inriktningar när det gäller barnomsorgsverksamhet. Det som känns oerhört betydelsefullt är att kunna välja att gå på ett naturfritids, i en musikklass i skolan, osv. Ägarformen har förhållandevis liten betydelse när människor värderar vad som är viktig valfrihet. Jag skulle vilja ha ett förtydligande av Barbro Westerholm på den punkten.

Anf. 52 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Herr talman! Den grundläggande rättigheten är givetvis att få välja hur man fördelar sin tid mellan hem, omsorg om barn och förvärvsarbete. På det följer rätten att välja barnomsorgsform och att ha olika möjligheter att välja bland, också med tanke på att barn är olika och behöver olika typer av barnomsorgsformer.

Maj-Inger Klingvall tog upp föräldraförsäkringen. Det som jag tycker att man måste diskutera i det här ekonomiska läget är om ersättningsnivån, liksom i andra försäkringar, kan sänkas till 80-procentsnivån. Men då ser jag

det som absolut nödvändigt att koppla det till någon form av kvotering för pappaledigheten. Med en sänkning av ersättningsnivån riskerar man nämligen att ännu färre fäder utnyttjar föräldraförsäkringen.

Ett valfrihetssamhälle innehåller också andra delar, nämligen rätten att välja äldreomsorgsform, äldreboende, egen husläkare och att behålla den samme. Detta står inte i något motsatsförhållande, utan det är olika delar av ett stort valfrihetspaket.

Anf. 53 ANNA CORSHAMMAR-BOJERUD (c):

Herr talman! Alla barn skall ha rätt till en trygg och stimulerande uppväxtmiljö. Centern anser att det är familjen som skall ha huvudansvaret för barnens uppväxt och uppfostran. Samhället har också ett ansvar, och det är att ge familjerna hjälp och stöd för att de skall klara av denna uppgift. Det är då viktigt att man ger familjerna en social och ekonomisk grundtrygghet. Den skall tillförsäkras alla. Vi i Centern anser att det är en rättighet.

En god uppväxtmiljö skapas inte bara inom familjen. Barn behöver också relationer till andra människor som finns i barnets omgivning. Det kan vara kamrater, grannar, släktingar och andra vuxna.

I regeringsförklaringen från i höstas kan vi läsa att familjepolitiken skall främja både valfrihet och jämställdhet mellan kvinnor och män. Alla vi som sitter här, som har haft barn, vet att alla barn har lika stort behov av både mamma och pappa. Det måste då finnas möjlighet för familjerna att välja den barnomsorg som de finner bäst för dem, i den situation som de lever i. Mamma och pappa skall ha möjlighet att vara hemma – och välja vem som skall vara det – hos sina barn när de är små. Samhället måste då stödja dem och ge ekonomiska möjligheter till detta.

Nu vet vi att familjernas situationer och förutsättningar starkt varierar. Många lever långt från sina anhöriga. Det finns många ensamstående föräldrar, och som ensamstående förälder har man oftast inte naturliga kontakter med kärnfamiljer. Kontakter med andra vuxna sker då oftast genom den barnomsorg som barnet har.

En bra barnomsorg är utomordentligt viktig, framför allt för barnen men naturligtvis också för föräldrarna. Barnomsorgen måste alltid, oavsett omsorgsform, vara utformad efter barnens behov. Kvaliteten i barnomsorgen får aldrig äventyras, och de vuxnas behov och det faktum att beslutsfattare i stat och kommun ibland drabbas av beslutsvånda får inte vara skäl till en dålig barnomsorg.

Det pågår förändringar i många kommuner när det gäller bl.a. barnomsorgen. Detta har kommenterats under dagen. Kritiken har på sina håll varit stark mot att förändringarna går för fort. Det är självklart att barnomsorgen förändras, precis som allting annat i samhället förändras. Men i vissa fall skall förändringarna kanske ske successivt för att människor skall ges möjlighet och tid till att acceptera och sätta sig in i vad de nya förslagen, inom t.ex. barnomsorgen, innebär för just dem. Vi människor har ju en förmåga att sätta oss på bakhasorna när vi inte hänger med och inte förstår. Det är alltid svårt att bryta gamla traditioner, men i många fall är det nödvändigt.

De förändringar som genomförs, genom att man t.ex. har barnomsorg i privat regi eller på entreprenad, gör att den traditionella kommunala barn-

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

omsorgen utsätts för en positiv konkurrens. Jag anser att det är bra att konkurrensutsätta barnomsorgen, eftersom det ger den valfrihet för familjerna som Centern eftersträvar.

När det gäller kvalitet är det viktigt att komma ihåg att den inte bara kan mätas i pengar. Ett aldrig så nybyggt och välutrustat dagis kan i sig inte ersätta den trygghet som barnen får genom duktig och engagerad personal.

Herr talman! I dagens samhälle finns det mycket större valfrihet inom barnomsorgen än för bara några år sedan. Centern anser att valfriheten är viktig och att valet av barnomsorg naturligtvis skall ligga hos föräldrarna. Vilka kan bättre än familjen avgöra vad som är bra för barnen? Tidigare fanns det en övertro på samhället. Det var samhället som visste bäst. Det byggdes daghem som skulle drivas i kommunal regi, och det fanns också familjedaghem med kommunalt anställda dagmammor.

Det var denna valfrihet som jag själv hade när jag som nyskild började arbeta heltid. Jag valde familjedaghem till mitt barn, eftersom jag ansåg att det passade mig och min son bäst. Då jag arbetade heltid var det långa dagar för oss båda, minst tio elva timmar varje dag. Under en period försökte jag arbeta 75 % för att få möjlighet att tillbringa mer tid med min son. Det innebar naturligtvis en rejäl inkomstminskning – åtminstone tyckte jag att den var stor. Men jag ansåg att jag kunde klara av det, eftersom jag trodde att jag skulle få ett större bostadsbidrag när inkomsten minskade. Det fick jag inte, eftersom inkomsten enligt kommunens normer inte minskade tillräckligt mycket. Jag klarade av detta i ungefär sex månader. Sedan var jag av ekonomiska skäl tvungen att gå upp till heltid igen.

Tänk om det hade funnits ett vårdnadsbidrag på den tiden! Då hade jag och andra ensamstående föräldrar haft ett verkligt alternativ, att kunna förkorta vår arbetstid. Det har talats mycket om vårdnadsbidraget i dag. Någon har nämnt detta med förkortad arbetstid. Det tycker jag är väldigt viktigt, speciellt för oss som har varit ensamstående med barn. Det finns många skäl till att Centern så länge har drivit frågan om att införa ett vårdnadsbidrag. Den situation som jag har beskrivit är ett skäl. Centerpartiet anser att det statliga stödet till barnomsorgen successivt skall förändras, att det skall utformas som ett vårdnadsbidrag till föräldrarna och att det skall vara lika för alla barn.

Det är föräldrarna som skall avgöra om vårdnadsbidraget skall användas till kommunalt daghem, till föräldra- eller personalkooperativt daghem, till ideellt drivet daghem, till privat daghem, till dagbarnvårdare, till att minska sin arbetstid eller för att själva vara hemma med sina barn. De kan också välja andra former som passar just den egna familjen.

Ett första steg mot valfriheten har tagits genom att det nu utgår statsbidrag till privata daghem på samma villkor som till kommunala. Det viktiga är att familjerna får välja den omsorg som de anser är bäst just för dem.

Det har talats mycket om den ekonomiska situation som landet befinner sig i. Den är ju ett välkänt och mycket tråkigt faktum. I detta sammanhang har man också inom familjepolitiken talat om barnbidraget, och det har kommit fram åsikter om att barnbidraget skall inkomstrelateras. Många tycker att det är stötande att även s.k. miljonärer får barnbidrag. De som i den kategorin i dag behöver barnbidraget som ett konsumtionsstöd är kan-

ske inte så många. Om man skulle inkomstrelatera barnbidraget tror jag inte att statskassan skulle öka särskilt mycket. Det skulle också innebära att kostnaderna för administrationen ökade, och det är ju en kostnad som inte skulle komma barnfamiljerna till del.

Barnbidraget infördes ju i slutet av 40-talet. Jag tror faktiskt att det var det året jag är född. Centerns princip att det skall vara lika för alla barn lades fast. Barnbidraget infördes ju som ett konsumtionsbidrag till skillnad från vårdnadsbidraget – som jag ju hoppas skall införas. Det blir då ett omsorgsbidrag. Centern har inte ändrat inställning när det gäller att barnbidraget skall utgå lika till alla barn. Eftersom det är ett stöd för konsumtion till barnfamiljerna skall man inte förväxla det med samhällets stöd till omsorg om barnen. Familjepolitiken måste innehålla båda formerna av stöd.

Det har talats mycket om kvalitet. Både Eva Zetterberg och Maj-Inger Klingvall har talat om det. Jag har litet svårt att förstå hur man skall kunna mäta kvaliteten. Kvalitet kan ju vara att man får sitta i någons knä och höra en saga. Det har ju ingenting att göra med att det finns välutrustade kök på dagis eller att det är så stort. Hur har ni tänkt att man skall kunna mäta kvaliteten?

Med detta vill jag yrka bifall till hemställan i socialutskottets betänkande.

Anf. 54 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag skall bara kommentera några saker i det som Anna Corshammar-Bojerud sade. I början sade hon "Kvaliteten i barnomsorgen får aldrig äventyras". Det är ett direkt citat. Det var intressant, eftersom Anna Corshammar-Bojerud när hon avslutade sitt anförande frågade mig och en annan meddebattör hur man mäter kvalitet. Det trodde jag var väl känt, eftersom denna utsaga inledde anförandet. Jag skall försöka svara på frågan i alla fall.

Frågan om kvalitet handlar mycket om relationen personal-barn. I all omsorg och pedagogisk verksamhet handlar det om möten mellan människor. Det handlar om att ha kompetens och vara kapabel att bedriva god pedagogisk verksamhet med barnen. Det handlar naturligtvis också om hur barngrupperna är sammansatta och tillgången till resurser för barn i behov av särskilt stöd.

Men trots utsagan om att kvaliteten i barnomsorgen aldrig får äventyras, vet man inte hur kvaliteten skall mätas. Men hur tänker Centerpartiet klara frågan om att säkra kvaliteten i barnomsorgen? Socialstyrelsens rapport visar att många kommuner har problem att upprätthålla den kvalitetsnivå som funnits tidigare.

Vad jag förstår ser Anna Corshammar-Bojerud det som positivt att barnomsorgen förändras och att gamla traditioner bryts. Jag skulle vilja be om ett förtydligande. Jag förstod inte riktigt vad som avsågs med att bryta gamla traditioner. Jag förstod att det handlade om att utsätta barnomsorgen för konkurrens, och det i sig skall ge ökad valfrihet för föräldrar. Jag har förstått på de senaste rapporterna att intresset för att lägga ut barnomsorgen på entreprenad inte har varit stort. Det handlar om att den kommunala barnomsorgen i sig har med hjälp av de besparingar som har genomförts i kommunerna blivit alltmer effektiv. De senaste siffrorna visar att platskostnaden har

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

minskat från 82 000 kr till 69 000 kr. Då finns det inte så mycket pengar att hämta i fråga om att utsätta barnomsorgen för konkurrens.

Jag ber att få återkomma med en kommentar om vårdnadsbidraget.

Anf. 55 ANNA CORSHAMMAR-BOJERUD (c) replik:

Herr talman! Jag frågade om Socialdemokraternas inställning till kvalitet, eftersom jag inte fick det klargjort för mig i Maj-Inger Klingvalls anförande. Kvalitet för mig är inte själva utformningen av byggnaden, dvs. dagiset. Kvalitet för mig är precis vad Maj-Inger Klingvall säger, nämligen förhållandet personal-barn. Det gäller naturligtvis också sammansättningen i barngrupperna, vilket inte behöver innebära att det alltid skall vara en liten barngrupp för att det skall vara fråga om bra kvalitet. Kvalitet för mig är relationen mellan människorna.

Jag sade i mitt anförande att jag anser att det är bra att utsätta barnomsorgen för konkurrens. Det har bl.a. inneburit att den kommunala barnomsorgen har visat sig vara minst lika konkurrenskraftig. Det kan vara positivt.

Jag misstänker att intresset för entreprenadverksamhet är olika i olika kommuner. Det finns så mycket annat. Vi har tittat på ett exempel med kooperation i Jämtland. Där handlar det mest om äldreomsorg. Där utförs något som jag tycker är alldeles utomordentligt bra. Jag hade önskat att jag i min roll som förälder had haft en valmöjlighet. Men jag fick inte det.

Anf. 56 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är intressant att vi tydligen är överens om vad som är kvalitet och även när det gäller exemplet vi har sett i Jämtland. Men min tveksamhet kvarstår till att relatera valfrihet så mycket till vilken ägarform en verksamhet har. Det handlar mycket om vad som är speciellt för verksamheten. I ett kooperativ handlar det om människors engagemang i något som de har skapat själva och betyder mycket för dem. Det har ett stort egenvärde.

Jag fick inget svar på hur Centerpartiet tänker klara frågan om kvalitet i barnomsorgen och att den aldrig får äventyras. Jag skulle gärna vilja veta hur det skall gå till.

Vidare några ord om vårdnadsbidraget, som Anna Corshammar-Bojerud tog upp i sitt inledningsanförande, där hon sade att ett vårdnadsbidrag kan användas till att förkorta arbetstiden. Jag vet inte vad det är för förslag och vilken finansieringsform som Anna Corshammar-Bojerud talar om. Det som har varit aktuellt i de förslag som tidigare har presenterats av de borgerliga partierna har handlat om att använda pengar som tidigare gick i statsbidrag till barnomsorgen. Då skulle barnomsorgspengen, vårdnadsbidraget, eller vad det nu kallas, användas till att fylla upp avgiften. Man kan knappast använda pengar två gånger, dvs. både till att förkorta arbetstiden och till att betala en fördyrad barnomsorgsavgift. Det verkar något förbryllande. Men det är möjligt att Anna Corshammar-Bojerud har ett svar på hur ett sådant vårdnadsbidrag skall finansieras.

Jag vill återigen hävda min oerhörda tveksamhet. Jag tycker att det är märkligt att detta förslag framförs åter och återigen i den ekonomiska situation vi har i dag.

Anf. 57 ANNA CORSHAMMAR-BOJERUD (c) replik:

Herr talman! Det är möjligt att föräldrarna inte just för tillfället, som Maj-Inger Klingvall säger, bryr sig om ägarformen. Det beror kanske på att de har blivit vana vid att det inte finns så många ägarformer. Nu när de olika ägarformerna kommer fram kanske också efterfrågan blir större.

Vidare har vi frågan om vårdnadsbidraget. Vi har tidigare i dag hört att frågan bereds och att det kommer att läggas fram förslag. Om jag hade haft en färdig ekonomisk lösning, hade jag naturligtvis lagt fram den. Det hade kanske skett för länge sedan. Jag är övertygad om att de som arbetar med denna fråga kommer att klara även detta. Jag är alltså övertygad om att man kommer att klara den ekonomiska lösningen av vårdnadsbidraget, precis så som det måste ske med andra beslut som fattas.

Det är bra att Socialdemokraterna bekymrar sig om detta. Vi skall göra vad vi kan för att lösa problemet. Min förhoppning är att vårdnadsbidraget skall införas helst inom denna mandatperiod. Men det kan bli svårt om vi inte kan lösa andra ekonomiska problem.

Andre vice talmannen anmälde att Maj-Inger Klingvall anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 58 JERZY EINHORN (kds):

Herr talman! Jag har vid flera tillfällen talat här i kammaren om hälso- och sjukvården. Ibland har man sagt att jag är en enfrågepolitiker. Jag skall därför i dag tala om socialpolitiken i stort, och naturligtvis skall jag även försöka beröra vården.

Vi har i Sverige under de senaste decennierna genomgått en social revolution. Den har egentligen pågått över hela den industrialiserade världen, men Sverige torde vara internationellt ledande när det gäller en föredömligt snabb anpassning av samhället till de nya krav som den revolutionerande förändringen av den sociala strukturen har medfört.

Det första är att barn lämnar föräldrahemmet tidigt. Vi vill att barn skall kunna frigöra sig från sina föräldrar, och vi vill att föräldrar skall kunna frigöra sig från sina barn.

Samhället har också vidtagit åtgärder för att underlätta den utvecklingen. Det har skett inom bostadsförsörjningen och med hjälp av statligt garanterade studielån. De som vill studera behöver inte bli ekonomiskt beroende av sina föräldrar eller av ett borgenslån.

Jag genomgick min utbildning innan de statligt garanterade lånen infördes, och jag fick på kvällarna på restauranger diska mig genom mina medicinska studier. Det är inte många som vill göra det.

Vi ville ha den utvecklingen, men den har också medfört sociala konsekvenser. Barn flyttar inte tillbaka till sina föräldrar när föräldrarna blir gamla. Flergenerationsfamiljen har försvunnit, och när vi blir gamla och inte längre kan klara oss själva, blir vi hänvisade till samhällets omsorg.

För att möta den utvecklingen har vi snabbt byggt ut äldreomsorgen. Vi har, jämfört med andra länder, en utomordentligt fint fungerande äldreomsorg. Frågan är om vi lyckas upprätthålla den goda äldreomsorgen när antalet gamla ökar och samhällets ekonomi försämras.

Det andra viktiga inslaget i den sociala omvälvningen är att kvinnor har gått ut i förvärvsarbete. Den processen har utan minsta tvivel gått snabbare och också längre i Sverige än i något annat land. I Sverige har 93 % av kvinnorna mellan 30 och 50 år gått ut i förvärvsarbete.

I andra länder arbetar kanske hälften av kvinnorna, medan hälften är hemma och tar hand om sina barn, om tillfälligt och långvarigt sjuka och om sina gamla.

Vi ville att kvinnor skulle gå ut i förvärvsarbete. Ingenting har enligt min uppfattning bidragit så mycket till jämställdhet mellan könen som att kvinnorna har en egen inkomst.

Kvinnor i förvärvsarbete bidrar till välfärden, men även detta har ställt nya krav på samhället, och vi har också sannolikt bättre än något annat land byggt upp olika former för barnomsorgen, främst den kommunala. Vi skall inte glömma att även det faktum att kvinnor arbetar leder till att ännu fler av oss blir hänvisade till samhällets omsorger när vi blir gamla.

I ett samhälle som snabbt måste anpassa sig till så genomgripande förändringar är det vanligt och kanske helt naturligt att pendeln slår över. Det var angeläget att vi så snabbt som möjligt byggde upp den kommunala barnomsorgen. För många, jag skulle tro för det stora flertalet, är också den kommunala barnomsorgen den bästa lösningen. För många barn är den gemenskap som finns i den kommunala barnomsorgen den bästa formen att tidigt lära sig leva i ett mångfasetterat samhälle. Personalen i den kommunala barnomsorgen är i Sverige så gott som genomgående välutbildad och har en stark motivation.

Dock finns det barn som skulle behöva ha någon av sina föräldrar, pappa eller mamma, hemma längre än andra. Det finns föräldrar som är medvetna om detta och vill stanna hemma med sina barn under en längre period. De ser den formen av barnomsorg som den bästa för just deras barn. Oberoende av hur många dessa föräldrar är, tycker jag att det är djupt tragiskt att även de, av ekonomiska skäl, tvingas ut i förvärvsarbete.

För vissa barn och föräldrar är det lämpligast att barnen tas om hand i hemmet. Det är beklagligt att den formen av barnomsorg ekonomiskt sett är så diskriminerad.

Jag menar att införandet av även ett blygsamt vårdnadsbidrag – eller vad vi skall kalla den åtgärd som innebär att de barn som behöver ha någon av sina föräldrar hemma skall ha möjlighet till det under en längre tid – skulle vara ett första steg mot att ge föräldrarna en större valfrihet än vad vissa känner att de har i dag. Hänsyn måste enligt min mening tas till dessa familjers behov, oberoende av om de är många eller få.

Vi som har talat för detta här i dag är inte ensamma. Lindbeckkommissionen har framhållit det orättvisa i att diskriminera föräldrar som tar hand om sina egna barn. SNS konjunkturråd var kritiskt till att vård av barn i det egna hemmet missgynnas. En nyligen gjord opinionsundersökning, bl.a. i Upplands Bro, visade att icke få föräldrar till barn i åldrarna ett-tre år skulle önska ett vårdnadsbidrag i stället för att förvärvsarbete. Det har också visat sig att det mycket mycket stora flertalet av de som har barn som är äldre än tre år föredrar kommunal barnomsorg. Enligt en SIFO-undersökning som publicerades i Expressen i oktober 1992 önskar nästan två tredjedelar av

kvinnorna i åldersgruppen 18–29 år att ett vårdnadsbidrag skall införas i Sverige. Anledningen är inte att så många skulle föredra den formen av barnomsorg utan att de, som också Barbro Westerholm har påpekat, anser att detta är en rättvisefråga.

Jag tycker slutligen att det är olyckligt att det i det kärva ekonomiska klimatet börjar skymta fram tendenser till att barn ställs mot gamla och gamla mot barn. Det är beklagligt men kanske oundvikligt att dessa grupper ställs mot varandra när besparingar diskuteras i våra kommuner. Samtidigt anser jag att dessa svåra prioriteringsfrågor bör lösas nära människorna och med hänsyn tagen till de lokala förhållandena och inte avgöras av oss i riksdagen. Vi bör inte – allra minst genom lagstiftning – ge signaler till kommunerna om att de skall prioritera en grupp framför en annan.

Jag känner starkt för många svaga och utsatta grupper. Samtidigt tvekar jag inför att genom lagstiftning inskränka den ökade frihet som kommunerna nyligen har fått att utan statlig inblandning använda de medel som staten kan ställa till deras förfogande. Vi har mycket duktiga kommunalpolitiker. De är minst lika skickade som vi i riksdagen att göra prioriteringar. De befinner sig dessutom närmare människornas vardagliga liv.

Om vi nu diskuterar en lag om rätten till kommunal barnomsorg, bör vi också på samma villkor ta upp en i lagen garanterad äldreomsorg, annars innebär det en prioritering av en grupp framför en annan.

Av samma skäl: Om vi har en ungdomsminister bör vi också, åtminstone på sikt, få ett statsråd som, även formellt, har ett ansvar som äldreminister. Om vi har en barnombudsman, bör vi på sikt även få en ombudsman för äldre. Jag vet att gamla kan vara lika utsatta och lika försvarslösa som barn.

Det är viktigt att vi har en trygg uppväxt, det är viktigt att vi lever ett bra liv som vuxna, men det är också viktigt hur vi dör. Bo Holmberg, sjukvårdsministern och flera andra har tidigare under dagens debatt talat om vården av döende. Jag vill påminna om att socialutskottet i ett annat betänkande helt nyligen uttalade starkt stöd för de förslag som Sverige, tillsammans med EG, har utarbetat angående åtgärder för att förbättra den palliativa vården i livets slutskede. Jag hoppas att regeringen kommer att uppmärksamma detta uttalande av ett enigt socialutskott och finna former för att snabbt ta ställning till dessa förslag, som gäller stora delar av Europa.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i socialutskottets betänkande SoU15.

Jag vill dock samtidigt vädja till regeringen och till mina kolleger i riksdagen att vara försiktiga med lagstiftning som prioriterar en grupp starkt utsatta framför en annan. Jag vill också vädja om att vi snarast inte bara i ord utan även i handling börjar minska dagens diskriminering av omhändertagande i hemmet av barn i fall då den formen av barnomsorg lämpar sig bäst för en förälder, pappa eller mamma, men framför allt för barnet.

Anf. 59 MAJ-INGER KLINGVALL (s) replik:

Herr talman! Jag vill göra några kommentarer. Nu har vi hört samtliga regeringsrepresentanter i denna debatt. Jag kan konstatera att min inledning stämde, där jag avslutade med att det finns stora skiljelinjer. I ena hörnet

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

står kds och i andra hörnet Folkpartiet. Sedan jag fått avlyssna Jerzy Einhorn's inlägg i denna debatt kan jag konstatera att det omdömet står sig.

Jag reagerade väldigt starkt på ett par av Jerzy Einhorn's uttalanden. Han sade att resultatet av att vi har en väldigt hög kvinnlig förvärvsfrekvens i vårt land, som gett kvinnor ett egenvärde och ett jämställt liv som är mycket unikt om man jämför med de flesta europeiska länder, har blivit att när man blir gammal och sjuk är man mer beroende av samhällets omsorger. Detta tycker jag är ett mycket märkligt konstaterande. Det visar, tycker jag, att alla de fantastiska vårdinsatser som kvinnor gör inom äldreomsorgen och inom sjukvården skulle vara på något sätt mindre värda än om de görs obetalt i det egna hemmet.

Den kvinnliga förvärvsfrekvensen, att kvinnor har gått ut på arbetsmarknaden, har handlat om att kvinnor i vårt land får betalt för arbetsuppgifter som man i Europa fortfarande i väldigt stor utsträckning gör gratis hemma utan det sociala skyddsnät som vi i dag i Sverige haft möjlighet att ge de allra flesta kvinnor.

Vi skall komma ihåg att det bara är 7 % av småbarnsmammorna i Sverige som är hemmafruar.

Sedan sade Jerzy Einhorn att ekonomiska skäl har tvingat kvinnor i Sverige ut i förvärvsarbete. Det är också ett oerhört märkligt uttalande. I dag ger vi både flickor och pojkar i vårt land en bra grundutbildning och en vidareutbildning. Man kan skapa sig en plats i livet och på arbetsmarknaden. Det betyder väldigt mycket för individernas utveckling. Det är detta som förklarar den höga förvärvsfrekvens vi har i vårt land.

Jerzy Einhorn's hela inlägg andas en återgång till en tillvaro som vi hade i landet för 30 eller 40 år sedan.

Anf. 60 JERZY EINHORN (kds) replik:

Herr talman! Jag vill först tacka Maj-Inger Klingvall för vad hon sade inledningsvis om min inställning till kvinnors förvärvsarbete. Jag måste ha varit väldigt tydlig när jag kunde bli på det sättet missuppfattad att jag skulle tycka att detta inte var bra. Jag trodde att jag hade understrukit, både tidigare och i dag, att ingenting har bidragit så mycket till jämställdhet mellan könen och till välfärden som att kvinnor har gått ut i förvärvsarbete. Jag delar helt Maj-Inger Klingvalls uppfattning att kvinnors arbete till stor del har möjliggjort av samhället organiserad omvårdnad.

Men då måste också samhället organisera denna omvårdnad, och det ställer nya krav. Dessa nya krav har vi levt upp till på ett utmärkt sätt, men det har dock ställts nya krav på samhället.

Maj-Inger Klingvall säger att kvinnor – eller män – inte kan tvingas ut i förvärvsarbete av ekonomiska skäl trots att de skulle vilja vara hemma med sina barn. Då vet jag inte i vilken verklighet Maj-Inger Klingvall lever. Vi fick ju ett exempel tidigare. Anna Corshammar-Bojerud som talade före mig berättade sitt eget livs historia. Hon skulle själv ha stannat hemma om hon kunde ha fått mera hjälp av samhället. Det fanns alltså ett målande exempel i talarstolen strax före mig.

Anf. 61 INGRID ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill säga några ord om rättsmedicinska enheten i Uppsala.

Regeringen har ju via budgetpropositionen låtit oss ta del av ett beslut att lägga ner rättsmedicinska enheten i Uppsala. Anledningen är att antalet obduktioner har gått ner i landet och att Rättsmedicinalverket åläggs att spara 4 miljoner.

Valet har då fallit på att lägga ner en enhet, den i Uppsala. Det tycker vi är mycket olyckligt. Enheten i Uppsala har en mycket stor andel viktig forskning med resultat som gagnar utvecklingen både inom sjukvård och inom polisarbete.

Regeringen har också denna vår, via sin forskningsproposition, satsat stort på forskning, även i Uppsala. Då rimmar det väldigt illa att med ett annat beslut hindra eller lägga ner viktig forskning just i Uppsala.

Nedläggningen är också tvivelaktig som besparingssätt, och det var det viktiga. Nedläggningen medför ökade kostnader för transporter av både levande och döda till andra rättsmedicinska enheter. Det är kostnader som lastats över till andra statliga organ, polismyndigheterna i fyra olika län.

Polis, domstolar och advokater pekar också på rättssäkerhetsaspekter. Viktig utbildning i Uppsala påverkas också negativt.

Lokalerna och hyresförhållandena är också speciella, genom avtal mellan staten och Uppsala läns landsting, och det är oklart vilken besparing som kan göras genom nedläggning.

Detta har vi i alla partier varit överens om i socialutskottet. Vi förordar att besparingen inom Rättsmedicinalverket görs på ett sätt som säkerställer att verksamhet och forskning i Uppsala kan fortsätta och att det blir verkliga besparingar för staten i slutändan.

Tyvärr har vi inte blivit överens om att ge regeringen en tydlig signal om hur utskottet vill ha det. Därför har socialdemokraterna inlämnat en reservation med ett tillkännagivande av just detta. Jag yrkar bifall till reservation 13.

Utskottsmajoriteten utgår ifrån att regeringen noga överväger hur besparingarna skall ske så att verksamhet och forskning i Uppsala kan fortsätta.

Jag hoppas nu att statsrådet – som tålmodigt varit med oss här hela dagen – tar med sig detta budskap från hela utskottet och verkar för att det blir fortsatt verksamhet i hela Uppsala trots att det inte blir ett formellt tillkännagivande.

Anf. 62 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag tänkte säga några ord om regeringens familjepolitik – även om den redan har behandlats av flera företrädare för regeringspartierna. På slutet tänkte jag också kommentera frågan om rättsmedicinen.

Regeringens familjepolitik bygger i likhet med vår övriga välfärdspolitik på valfrihet. Den bygger på en föräldraförsäkring som gör det möjligt för en förälder att under ekonomisk trygghet få vara hemma med spädbarn. Den bygger på barnbidrag, som omfördelar för de flesta individer för livet, men annars mellan dem som har barn och dem som inte har barn, så att familjer kan ha det någorlunda hyggligt när barnen växer upp. Den bygger på att det

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

finns barnomsorg som gör det möjligt för dem som så vill att förvärvsarbete även när barnen är små.

Denna familjepolitik har de svenska barnfamiljerna gett ett mycket gott betyg. Jag tänker då inte så mycket på opinionsundersökningar som på det faktiska beteendet. Den svenska kvinnan föder, näst isländskan och irländskan, flest barn i Europa, samtidigt som vi har världens högsta kvinnliga förvärvsfrekvens.

Det innebär i sak att svenska kvinnor, till skillnad från kvinnor i många andra länder – USA, Japan, Tyskland – slipper välja mellan en yrkeskarriär och att ha barn. Hon har möjlighet till bägge delarna.

Regeringen vill utöver detta också öka den ekonomiska standarden för dem som väljer att vara hemma när barnen är små. Därför innehåller regeringsförklaringen en utfästelse om att införa ett vårdnadsbidrag. Skälet till detta är förstås att det innebär en ökning av valfriheten.

I samband med krisförhandlingarna förra hösten mellan regeringen och Socialdemokraterna kom vi överens om att detta bidrag skall införas när det ekonomiska läget tillåter det. Att det är bekymmersamt just nu vet alla. Det har också kommenterats under debatten.

Vi har en relativt välutbyggd barnomsorg i Sverige. Enligt de beräkningar som gjorts inom departementet skulle det återstående behovet i dagsläget vara kanske 10 000 ytterligare platser totalt över landet. Det innebär att en full behovstäckning på många ställen redan uppnåtts.

Ett problem i detta sammanhang är dock det som bl.a. Barbro Westerholm har berört i dag, nämligen att den kommunalekonomiska reform som riksdagen har fattat beslut om och som gäller fr.o.m. i år gör att det numera egentligen saknas stimulans för kommunerna att bygga ut eller ens bibehålla barnomsorgen. Därför förs en diskussion om att utvidga socialtjänstlagen på ett sådant sätt att man uppnår det som tidigare kunde uppnås med ekonomiska stimulanser med hjälp av ett stadgande i själva socialtjänstlagen. Bengt Westerberg har bl.a. i interpellationssvar här i riksdagen meddelat att ett förslag kommer om en utvidgning av socialtjänstlagen. Detta som svar på det som Maj-Inger Klingvall tog upp för några timmar sedan i debatten.

Maj-Inger Klingvall har i övrigt i flera inlägg och repliker kommenterat och diskuterat familjepolitiken. På flera punkter har vi likartade uppfattningar. Det som förvånar mig litet är den nästan aggressiva attityd som Maj-Inger Klingvall intar gentemot vårdnadsbidraget. När man beskriver en sådan reform som att den minskar valfriheten, att den skulle innebära stora orättvisor för barnfamiljerna är det svårt att hänga med. En annan sak är att ha synpunkter på om det går att klara av den reformen i detta ekonomiska läge.

Ett annat område som Maj-Inger Klingvall kommenterade är valfriheten, där hon flera gånger talat om att det viktiga med valfriheten för barnfamiljerna inte är ägarformen. Så är det väl. Men frågan om ägarformen har kommit att spela en roll i svensk debatt. Frågan om konkurrensen har kommit att spela en roll. Det beror på att ett stort parti, det största, Socialdemokraterna, gång på gång har fäst en så oerhört stor vikt vid ägarformen, nämligen ställt kravet att det måste vara offentligt. Det är socialdemokratiska aktiviteter i regeringsställning som gjort att vi fick lex Pysslingen. Men på grund av

opinionsbildning och annat som hände under 80-talet har Socialdemokraterna nu retirerat från skans till skans i denna fråga. Det är ni som hela tiden tyckt att ägarformen är så oerhört viktig, inte vi andra som tycker att det är naturligt att det finns olika ägarformer.

Jag delar den uppfattning som Anna Corshammar-Bojerud har varit inne på, att det nästan alltid är stimulerande att det finns olika alternativ. Det leder till att nya tankar kommer fram och att man får fram nya verksamheter.

Svaret är mycket enkelt. De flesta barnfamiljer sitter säkert inte och var och varannan kväll längtar efter att en ny ägarform dyker upp på dagisområdet i grannskapet. Däremot kommer flera av dem att ha glädje av att det finns olika ägarformer.

Till sist, herr talman, till frågan om den rättsmedicinska avdelningen i Uppsala. Vi läser naturligtvis med största intresse vad utskottet kommer fram till på alla möjliga områden och tar med oss hem. Vad gäller besparingen inom rättsmedicinen delar, om jag har uppfattat det rätt, såväl utskottsmajoriteten som utskottsminoriteten regeringens uppfattning att det behöver sparas ca 4 miljoner inom den rättsmedicinska verksamheten.

Vi skall naturligtvis pröva om det finns något annat sätt att göra det än det sätt som vi har kommit fram till tidigare. Jag kan dock inte utlova att denna prövning leder till att vi med lätthet kan hitta något annat ställe inom rättsmedicinen där vi kan spara 4 miljoner. Det har tydligen inte heller utskottet kunnat komma fram till utan vänligt överlåtit åt regeringen att leta efter en sådan möjlighet. Vi skall naturligtvis göra det och se vad vi kan komma fram till. Det är möjligt att man kan hitta någonting som åtminstone uppfyller utskottsmajoritetens önskemål, som ju är att vi skall försöka säkerställa den forskning som bedrivs inom den rättsmedicinska avdelningen i Uppsala och säkerställa viss verksamhet. Vi skall aktivt pröva detta. Det är möjligen, herr talman, något svårare att hitta alternativa besparingar än att säga nej till sådana.

Anf. 63 INGRID ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Statsrådet uttryckte trots allt en viss välvilja att försöka göra ansträngningar i den riktning som jag och faktiskt hela utskottet enigt vill. Jag har också påpekat att en nedläggning faktiskt inte säkert innebär en besparing, eftersom lokalkostnaderna genom avtal är så speciella att vi inte riktigt vet i dag vilken besparing som skulle uppnås. Jag har pekat på transportkostnader som vi nu skjuter över på annan statlig myndighet. En besparing skall vara en besparing för staten som helhet.

Sist vill jag säga att rättsmedicinska avdelningen i Uppsala inte är en angelägenhet enbart för Uppsala, utan den forskning som där bedrivs är nog en riksangelägenhet. Det vill jag gärna också skicka med.

Anf. 64 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag markerade närmast med självklarhet att om utskottet och riksdagen tycker någonting, tar regeringen till sig detta. Det jag ville vara säker på att få framfört redan under riksdagsdebatten var att vi tycks vara överens om att det skall sparas 4 miljoner och att det skall sparas inom

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

den rättsmedicinska verksamheten. Jag har påpekat att det inte är alldeles självklart lätt att hitta några alternativa besparingar.

Anf. 65 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Jag instämmer självfallet i inledningen av Bo Könbergs inlägg som handlar om de grundläggande delarna i familjepolitiken. Där är vi uppenbarligen överens. Likaså är vi överens om att familjerna i Sverige i dag faktiskt ger den här familjepolitiken ett väldigt gott betyg.

Däremot blir det för mig helt obegripligt – jag har hävdat det i tidigare inlägg också – hur man tvärtemot den här familjepolitiken ändå vill lägga fram ett förslag till ett vårdnadsbidrag. Föräldraförsäkringen innebär ju att man kan vara hemma när barnen är små. Man kan använda sig av den väldigt flexibelt. Man kan korta sin arbetsdag på olika sätt och på det viset ha glädje av den under en betydligt längre tid än de tolv månaderna med full ersättning.

Därför blir det så ologiskt att man, samtidigt som man aviserar en sänkning och en försämring av föräldraförsäkringen, är beredd att i stället, som Bo Könberg uttryckte sig, försöka öka den ekonomiska standarden för dem som vill vara hemma. Det här får jag inte att hänga ihop. Det måste som sagt handla om att det egentligen finns en djup oenighet inom regeringen om vilken väg som man vill vandra framåt.

Sedan säger Bo Könberg, precis som Bengt Westerberg har sagt hur många gånger som helst, att det skall komma ett förslag till en lag som innebär en utökning av lagregleringen inom barnomsorgen. Detta har vi hört sedan regeringen tillträdde, men vi har ännu inte sett något förslag. Man börjar undra om det någonsin skall bli någonting. Det här hänskjuter jag också till oenigheten inom regeringen.

Bo Könberg säger att jag har en aggressiv attityd till vårdnadsbidrag. Jag tror att jag har många meningsfränder faktiskt inom Folkpartiet, inte minst inom Folkpartiets kvinnoförbund. Finansieringen av vårdnadsbidraget styr väldigt mycket hur orättvist det slår. Pengarna måste ju tas någonstans. De finansieringsförslag som vi har sett tidigare innebär helt enkelt en orättvisa för dem som arbetar och har sina barn i barnomsorg.

Anf. 66 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det kan vara klokt att vi ägnar diskussionen åt det som vi har skilda uppfattningar om i stället för det som vi är överens om. Jag skall därför koncentrera mig i det här inlägget till vårdnadsbidragsfrågan. Det är uppenbarligen där som vi skiljer oss åt.

Maj-Inger Klingvall återkommer gång på gång, med en onykter fågels envishet, till frågan om den djupa oenigheten i regeringen om familjepolitiken. Som jag har markerat flera gånger, bl.a. i den här debatten, är det fyra partier som har bildat regering. Det finns skillnader mellan partierna, annars skulle det bara vara ett parti. Dessa skillnader är mycket väl kända i den allmänna diskussionen.

När det gäller vårdnadsbidraget är vi överens. Folkpartiet liberalerna har tidigare gått till val på införandet av ett vårdnadsbidrag – det är ju det som Maj-Inger Klingvall polemiserar mot – som ett komplement till familjepoliti-

ken för att öka valfriheten för dem som vill ha något annat än vad andra tycks vilja ha. Även om Maj-Inger Klingvall har rätt i att det bara är 7 % som vill ha vårdnadsbidrag, är detta för oss folktoparter inget avgörande argument emot att försöka tillgodose ett sådant önskemål. Människor och familjer är olika.

Den oenighet som kan finnas om vissa delar inom familjepolitiken gäller alltså inte införandet av vårdnadsbidraget. Oenigheten kan däremot gälla storleken på bidraget eller olika bedömningar av när det ekonomiska läget medger ett införande av ett vårdnadsbidrag. Dessa diskussioner för vi med varandra.

Maj-Inger Klingvall anser att vårdnadsbidrag är helt på tvärs mot den förda familjepolitiken. Jag har svårt att se hur det kan vara på det viset. Enligt vår mening är vårdnadsbidraget ett komplement till familjepolitiken.

Vidare klagade Maj-Inger Klingvall över att utredningen av socialtjänstlagen inte är färdig lika snabbt som hon hade önskat. Det må väl Maj-Inger Klingvall göra. Jag kan bara konstatera att innan denna regering tillträdde fanns det i nio år en socialdemokratisk regering som tillsammans med Vänsterpartiet hade en hyfsad majoritet här i kammaren. Man hade då goda möjligheter att införa det hela. Jag tror att Maj-Inger Klingvall gör rätt i att sätta sina förhoppningar till den här regeringen.

Anf. 67 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Skillnaden mellan den förra socialdemokratiska regeringen och den nya regeringen är att vi aldrig deklarerade i någon regeringsförklaring att vi utlovade en lagstiftning om rätt till barnomsorg. Men det har den nuvarande regeringen gjort. Man har i flera olika omgångar kommit med utfästelser om att denna lagstiftning skall införas, men det har vi ännu inte sett. Det beklagar jag, eftersom en sådan lagstiftad rätt faktiskt i sig medger ett väldigt mått av valfrihet.

Jag fick inget svar på frågan hur man kan avisera en sänkt ersättningsnivå i föräldraförsäkringen, samtidigt som man talar om vårdnadsbidrag. Jag tycker nämligen att föräldraförsäkringen är en utmärkt förutsättning för att det skall vara möjligt att vara hemma när barnen är små. Föräldraförsäkringen är också ett komplement till en vidare utbyggd barnomsorg. Dessa två saker hänger väl samman.

Jag hann inte kommentera valfrihetsfrågan i min tidigare replik när det gäller daghem och ägarformer. Det är svårt att ange vilken verksamhet som är privat och vilken som är offentlig, eftersom all verksamhet bedrivs med offentlig finansiering. Det avgörande är egentligen att man ännu inte har löst en hel del av de frågor som självfallet är lösta inom offentlig barnomsorg, vilket vi också har motionerat om. Det gäller t.ex. frågorna om rättssäkerhet, sekretess, insyn och kvalitetskontroll av verksamheten. Dessa frågor återstår att lösa, och det var ett viktigt skäl till att vi yrkade avslag på "pysslingenpropositionen". Vi ansåg att det var oerhört väsentligt för den enskildes rättssäkerhet att klara ut dessa frågor innan man tillät den här typen av entreprenörsverksamhet.

Däremot vet Bo Könberg lika väl som jag att redan i mitten av 1980-talet infördes möjligheten att bedriva kooperativ barnomsorg och barnomsorg i

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Socialpolitik –
inriktning och
anslag*

ideella organisationers regi. Det blev även möjligt att tillämpa alternativ pedagogik. Det som är det intressanta med valfrihet och alternativ inom barnomsorgen är att man kan välja mellan olika innehåll i verksamhetsformerna. Det handlar varken om hus eller om vem som står som ägare, utan det handlar om hur verksamheten ser ut.

Anf. 68 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Maj-Inger Klingvall klagade över att hon inte hade fått svar på en av sina delfrågor. Det gällde frågan om att det har aviserats en sänkning i föräldraförsäkringen. Regeringen har inte aviserat någon sådan sänkning. När man diskuterar vad man måste göra under 90-talet för att avhjälpa det strukturella budgetunderskottet, måste man helt klart se till alla åtgärder som över huvud taget är tänkbara. En av dessa åtgärder – som också Barbro Westerholm tidigare var inne på – är att överväga om man skall ha samma ersättningsnivå i föräldraförsäkringen som vi har varit överens med Socialdemokraterna om att ha i sjukförsäkringen och som vi numera har i arbetslöshetsförsäkringen. Detta finns med i diskussionen.

Det låter sig ju sägas att det finns ett antal frågor som inte är tillräckligt bra lösta när det gäller alternativ till offentligt ägande. Jag kan inte låta bli att göra den reflexionen att om Socialdemokraterna hade ägnat den minsta tid åt detta i stället för att hitta på lagar som förbjöd alternativa ägarformer, skulle frågorna för länge sedan ha varit lösta. Men det fanns ju inget som helst intresse för detta. Man var fullt beredd att avsätta hur mycket utredningskapacitet som helst för att förbjuda andra verksamhetsformer. När lex Pysslingen infördes skedde det med en hastighet som sällan har utmärkt något socialdemokratiskt departement, men det berodde väl på att angelägenheten kändes så stor. Man ville uppfylla de egna ideologiska fördomarna i det här avseendet genom att gå emot alternativa former.

Maj-Inger Klingvall sade att skälet till att Socialdemokraterna yrkade avslag på den borgerliga regeringens förslag att ta bort lex Pysslingen var att man ansåg att det fanns så många frågor som var olösta. Det gällde bl.a. rättssäkerhet och insyn. Detta är frågor som vi naturligtvis måste ta itu med i ett skede, där vi går mot mer och mer verksamhet som bedrivs i andra former än genom offentligt ägande, men där offentlig finansiering ofta finns med. Jag har dock inte uppfattat det så, att Maj-Inger Klingvall har haft några större problem med rättssäkerheten när t.ex. idella organisationer bedriver barnomsorg, även om den principiella frågeställningen naturligtvis är densamma. Jag vill på intet sätt förringa betydelsen av dessa frågor. Jag konstaterar bara att det socialdemokratiska intresset av att lösa frågorna har varit mycket ringa, för att uttrycka det försiktigt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 april.)

Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande

1992/93:UbU11 Vissa skollagsfrågor (prop. 1992/93:100 delvis).

Vissa skolfrågor

Anf. 69 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! Detta betänkande, UbU11, innehåller litet smått och gott med anledning av budgetpropositionen. Jag skall dock bara ta upp en enda fråga, och det gäller det som berörs i reservationen, nämligen slopandet av förordningen om meritvärdering vid tillsättning av lärartjänster.

Först vill jag emellertid ge en eloge till Vänsterpartiet. Det var Vänsterpartiet som hittade passusen om upphävande av meritvärderingsförordningen i propositionen och tog upp frågan i sin partimotion. Vi förbisåg denna passus och hade följaktligen inte med frågan i vår motion.

Herr talman! Jag tror att vi alla har i gott minne den stora kalabalik som rådde i samband med riksdagens beslut att lärarna i grundskolan skulle få kommunerna som arbetsgivare.

De borgerliga partierna, som nu är i regeringsställning, höjtade i gälla tonlägen om att det nu skulle bli elände, osäkerhet, godtycke och allmän katastrof. Kommunerna kunde rakt inte duga som arbetsgivare åt lärarna. Skolan skulle gå mot sin undergång, eftersom kommunerna inte skulle kunna garantera kvalitet i undervisningen. Det var ingen ände på det elände som skulle drabba skolan, barnen och lärarna.

Vi som stod bakom beslutet ville naturligtvis garantera kvalitet i skolan. Och det gjorde vi på ett konstruktivt sätt genom att säga att vissa regler skulle gälla, bl.a. för behörighet till lärartjänst och vid meritvärdering i samband med tillsättande av tjänster. Vi ägnade oss alltså inte bara åt domedagsprofetior, utan vi vidtog en del åtgärder. Vi trodde dessutom på kommunerna som arbetsgivare.

Samma borgerliga partier som använde så högt tonläge för några år sedan föreslår nu att meritvärderingssystemet skall avskaffas. Och det gör man med hänvisning till att det inte låter sig förenas med ett EG-direktiv som har att göra med personers rörlighet.

Vi anser att regeringen med sitt förslag dels sviker tidigare krav på kvalitetssäkring, dels är övernitisk i förhållande till EG-reglerna.

Jag tillstår gärna att meritvärderingssystemet inte är den enda garanten för kvalitet i skolan, kanske inte ens den viktigaste komponenten. Men det är tillräckligt väsentligt för att behöva försvaras. Systemet bidrar dessutom till att förhindra en del godtycke vid tillsättningar, som främst ni i de borgerliga partierna hade ett sådant bekymmer med för några år sedan. Dessutom är det alldeles onödigt att skapa den oro bland lärare som det här tilltaget innebär.

Jag tillstår också gärna att det är viktigt att vi följer de EG-regler som inkluderas i EES-avtalet och de regler som kan följa av ett eventuellt framtida medlemskap i EG. Samtidigt menar jag att det får finnas någon gräns för nitet att ur alla skrymslen och vrår leta fram det som på något sätt kan vara

teveksamt. Det tycker jag är precis vad man har gjort i detta fall – letat i skrymslena.

Dessutom skulle det förvåna mig mycket om man inte också i EG anser det vara rimligt att medlemsländerna försöker göra vad de kan för att garantera kvaliteten i skolan. Skolan är för övrigt en nationell angelägenhet i EG. EG får inte lägga sig i hur medlemsländerna sköter sina skolväsenden. Men jag vet vad rörlighetsdirektivet handlar om.

För att undvika alla missförstånd vill jag tillägga att jag tycker att det är utomordentligt bra att lärare från EFTA- och EG-länder kan få tjänster i den svenska grundskolan, liksom att svenska lärare, när EES-avtalet träder i kraft, kan få arbeta i skolor i de berörda länderna. Men det innebär inte att jag tycker att det är nödvändigt att säga att man inte skall fästa avseende vid de kvalitetsaspekter som finns i samband med tjänstetillsättningar och meritvärderingsförfordningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 70 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Jag skall be att få inleda med att läsa upp några citat.

Det första citatet lyder: "Vi måste värdera kvaliteten i kunskaperna högre än vad vi gör i dag, och vi måste värdera lärarna högre än vad vi gör i dag."

Det andra citatet lyder: "Vad beträffar lärarfortbildningen vill jag betona att goda ämneskunskaper mer än något annat ger lärarna den säkerhet och den trygghet som gör att man både kan undervisa på ett bra sätt och stödja elevernas sociala trygghet och utveckling. Fortbildning och annan utbildning för ökad kunskap hos lärarna är därför synnerligen viktiga inslag i skolans personalutveckling. Fortbildning av grundskolans lärare bör i första hand avse ämnesfördjupning."

Det tredje och sista citatet lyder: "Vår uppgift som politiker är ju i stället att öka lärarnas arbetsglädje, att stärka deras yrkesroll och göra att de känner att de har kompetens som lärare."

Det första citatet var av Ulf Melins partiordförande Carl Bildt från den 8 december 1989 i denna kammare. De övriga två citaten var av ordföranden i utbildningsutskottet Ann-Cathrine Haglund. Jag kan skriva under dessa två citat som är hämtade ur samma protokoll.

Vad är det som gör att regeringen föreslår att meritvärderingsförfordningen skall tas bort? Man hänvisar till EES-avtalet – ett EES-avtal som man inte vet särskilt mycket om. Man vet inte om det kommer att ratificeras eller inte. Det är inte ens säkert att EES-avtalet har den betydelsen att denna meritvärderingsförfordning behöver tas bort.

Jag instämmer i Berit Löfstedts anförande i vilket hon beskrev varför denna förfordning infördes. Men jag undrar då också vad det är för lärare från andra länder som ni vill låta komma hit och undervisa i den svenska skolan, som har så dåliga meriter att de inte klarar av att denna förfordning får finnas kvar.

Det sägs ibland att en garanti för kvaliteten i utbildningen är att vi här ifrån riksdagen kan styra och ställa med utbildning. Lärarutbildningen är ju ett sådant exempel. Det kan hända att frågan om borttagande eller bibehåll-

lande av meritvärderingsförfordningen kanske inte är en särskilt stor fråga, men ställd i ett sammanhang utifrån den skolpolitik som den borgerliga regeringen bedriver blir den mer betydelsefull, därför att det nu ligger en proposition från regeringen där man kommer att tillåta ett ökat inslag av obehöriga lärare i gymnasieskolan. Det läggs i dag fram en utredning om försämringen inom arbetsrätten. Man har valt att otydliggöra finansieringssystemet för skolan. En av de första åtgärder som regeringen vidtog på skolans område var att ta bort stimulansbidraget till förbättring av arbetsmiljön i skolan. Nu måste man av arbetsmarknadsskäl återinföra detta bakvägen. Man var väldigt kvick med att ta bort det öronmärkta anslaget för utrustning till gymnasieskolan. Sedan har man av bl.a. arbetsmarknadsskäl fått lappa hit och dit med ytterligare tre år. Men i ett visst sammanhang är inte åtgärden att ta bort meritvärderingsförfordningen oviktig.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som Socialdemokraterna har fogat till detta betänkande, och som innebär ett bifall till vår motion i detta avseende.

Ytterligare en liten fråga som jag vill ta upp gäller skolplikt för barn som vårdas på sjukhus. Vänsterpartiet lade en motion om detta under allmänna motionstiden. I utskottet säger man att denna rättighet eller plikt ändå garanteras genom skollagen. Det må så vara. Men anledningen till att vi väckte denna motion, herr talman, var att vi hade fått information och påstötningar ifrån handikapporganisationer om att det fanns brister i detta avseende, att det fanns barn som vistades på sjukhus under längre tid och som av olika skäl inte tog del av den undervisning som de borde ha gjort. Vi menar då att en skyldighet bör föreskrivas elever att delta i en sådan undervisning om ansvarig läkare medger detta, vilket är en viktig förutsättning.

I denna fråga yrkar jag bifall till min meningsyttring i detta betänkande.

Anf. 71 ULF MELIN (m):

Herr talman! Jag skall inledningsvis kommentera en sak som vi har varit eniga om i utskottet, men som jag ändå tycker att det är viktigt att säga något om. Det gäller den interkommunala ersättningen för påbyggnadsutbildningar inom komvux.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen att kommunerna skall vara skyldiga att betala interkommunal ersättning till annan kommun som anordnar teknikerutbildning, som är en påbyggnadsutbildning inom komvux. Ett enigt utskott säger ja till detta. Det tycker jag är bra.

Vidare begärde regeringen av riksdagen att få bemyndigande att besluta om interkommunal ersättning även för vissa påbyggnadsutbildningar som är starkt specialiserade och av nationellt intresse. Anledningen till att regeringen har tvingats till att komma med förslaget är att det dess värre finns kommuner som nekar att betala för elever som vill gå en påbyggnadsutbildning som ges i en annan kommun.

Detta har skapat stora problem för dem som vill bygga på sin utbildning och bredda sin kompetens. I vissa kommuner säger man ja till att en elev får gå en påbyggnadsutbildning i en annan kommun om utbildningen inte finns i hemkommunen. I andra kommuner säger man nej till samma sak. Det har blivit som ett lotteri där det gäller att bo i rätt kommun. Detta är olyckligt.

Bakgrunden är riksdagsbeslutet från våren 1991, då riksdagen beslutade att kommunerna är skyldiga att erbjuda alla ungdomar möjlighet att skaffa sig gymnasiekompetens fram t.o.m. det kalenderhalvår de fyller 20 år, och att betala interkommunal ersättning om utbildningen ges i en annan kommun. Däremot har kommunerna inte den skyldigheten när det gäller gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning på komvux.

Det är bra att utskottet begär att regeringen skall återkomma till riksdagen med en redovisning dels av vilka utbildningar som kommer att omfattas av regeringens föreskrifter om interkommunal ersättning inom komvux, dels vilka av nuvarande påbyggnadsutbildningar som i framtiden bör anordnas inom komvux, och vilka av dessa som skall omfattas av interkommunal ersättning. Det är viktigt att regeringen snarast återkommer till riksdagen i detta ärende.

Jag skall nu kommentera reservationen och meningsyttringen om meritvärderingssystemet för lärare. I samband med att det fulla arbetsgivaransvaret för lärarna överfördes till kommunerna den 1 januari 1991 avskaffades de tidigare mycket omfattande och detaljerade behörighetsbestämmelserna för olika typer av lärtjänster. I stället skapade man en förordning om meritvärdering vid anställning av lärare, där det finns föreskrifter som skall tillämpas vid urval av sökande till en anställning som lärare. Den förordningen är, enligt min mening, otidsenlig ur två aspekter, dels när det gäller stelbentheten i systemet, dels när det gäller EES-avtalet.

I skollagens bestämmelser är lärarutbildning ett krav, inte för att få tjänstgöra som lärare men väl för anställning som lärare utan tidsbegränsning. Den som inte uppfyller detta krav får anställas som lärare för högst ett år i sänder. För alla lärare i den offentliga skolan krävs att de har en utbildning avsedd för den undervisning som de i huvudsak skall bedriva. Det sistnämnda kravet riktar sig till arbetsgivare.

Lagstiftningen innehåller möjligheter att i vissa fall göra avsteg från dessa krav. Eftersom en person inte kan få fast anställning som lärare inom det offentliga skolväsendet utan att ha lärarutbildning, måste läraryrket anses vara ett reglerat yrke.

Regeringen föreslår att skollagens regler om villkor för tillsvidareanställning som lärare skall ändras, så att de blir förenliga med Sveriges förpliktelser på grund av det väntade EES-avtalet.

I skollagen regleras dessa villkor i 2 kap. 4 §. Villkoren är definierade i termer av svensk eller nordisk lärarutbildning med huvudsaklig inriktning mot den undervisning anställningen avser. För sökande med annan utbildning krävs att denna av Statens skolverk förklaras i huvudsak motsvara sådan lärarutbildning.

Ändringsförslaget innebär att lärarutbildning inte bara från annat nordiskt land utan också från varje annat land som ingår i EG eller EFTA skall jämföras med svensk lärarutbildning. Vidare skall den sökande dels behärska det svenska språket, om det inte finns synnerliga skäl att medge annat, dels ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen.

Regeringen föreslår också att uppgiften att bedöma om annan utbildning

kan anses i huvudsak motsvara sådan lärarutbildning som avses skall överflyttas från Skolverket till Verket för högskoleservice.

Jag vill slutligen säga något om det som sägs i meningsyttringen om skolplikt för barn som vårdas på sjukhus. Bestämmelserna angående särskild undervisning på sjukhus m.m. finns både i skollagen och i grundskoleförordningen. Den särskilda undervisningen anordnas av skolhuvudmannen. Delegering får ske till huvudman för sjukhus, barnhem eller liknande institution. Undervisningen skall i den utsträckning det är möjligt motsvara den utbildning eleven inte kan delta i. Endast om läkare som ansvarar för elevens vård medger det får särskild undervisning ges.

Att eleverna skall delta i sådan särskild undervisning, följs av reglerna om skolplikt i skollagen. Av det skälet ser jag inte någon anledning till att en bestämmelse behövs som avser elevs skyldighet att delta i undervisning när han vårdas på sjukhus.

Med anledning av det anförda, yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationen och meningsyttringen.

Anf. 72 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! Jag vill bara kortfattat säga till Ulf Melin att vi inte har några invändningar mot behörighetsreglerna. Jag är helt på det klara med att det är alldeles riktigt att jämförbara lärarutbildningar för jämförbara nivåer mellan olika länder skall passa i vårt skolsystem om lärarna har den utbildning som passar för åldersgruppen. Jag är också helt på det klara med att det är ett reglerat yrke. Det som jag talade om var meritvärderingsförordningen. Det är den som jag tycker att vi inte behöver slopa.

Anf. 73 ULF MELIN (m):

Herr talman! Om Berit Löfstedt har läst igenom de förändringar som föreslås i skollagen, menar jag att de krav som vi skall ställa för att ha kvalitet i skolan, på lärare m.m. ställs genom att vi utvidgar skollagen. Det står klart och tydligt. Det försökte jag också förklara i mitt anförande. Den förordning om meritvärdering som ersatte de gamla statliga bestämmelserna var en eftergift som Socialdemokraterna och dåvarande Kommunistpartiet gjorde gentemot Lärarförbundet för att Lärarförbundet skulle säga ja till kommunaliseringen. Vad man gjorde var att skapa samma regler som fanns tidigare och kallade dem för något annat. Det var litet kosmetika. Enligt min mening behövs det inte både livrem och hängslen. Det räcker med livrem.

Jag träffar många lärare som är bekymrade av det skälet att just dessa regler gör att det är så stelbent. Man måste ha samma arbetsgivare, vara i samma kommun, osv., och man kan inte flytta till en annan kommun på grund av just dessa regler. Det gör att man inte får någon rotation. Det tycker jag är mycket negativt.

Jag blev något förvånad när Socialdemokraterna vid justeringssammanträdet gick på detta yrkande från Vänsterpartiet. Jag kan förstå att Vänsterpartiet har en annan uppfattning. Vänsterpartiet vill ju inte ha EES-avtalet över huvud taget, men det vill ju trots allt Socialdemokraterna.

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

Vissa skolfrågor

Anf. 74 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! För att det inte skall råda några tvivel på denna punkt vill jag till Ulf Melin säga att jag är den första tillskyndaren av ett EES-avtal. Jag hoppas verkligen vid Gud, höll jag på att säga, att EES-avtalet kommer att träda i kraft.

Men ett EES-avtal och möjligheten till fri rörlighet på arbetsmarknaden innebär inte att vi nödvändigtvis och i onödan behöver skapa oro bland lärare. Om det finns stelbenthet i meritvärderingsförordningen, kan man ju i så fall ändra på någon bokstav utan att slopa alltihop.

Anf. 75 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Det fanns två skäl till slopandet av meritvärderingsförordningen, sade Ulf Melin. Det första skälet var att det innebar en stelbenthet. I vilka avseenden då? Rörlighet mellan kommunerna förhindras väl inte av ett meritvärderingssystem? Det var väl inte särskilt relevant?

Det andra skälet var EES-avtalet. Vad är det i detta EES-avtal som denna meritvärderingsförordning strider mot? Vilka effekter skulle det ha om vi behöll denna meritvärderingsförordning? Om den skulle strida mot detta avtal, kan det väl provas rättsligt enligt EES-avtalet? Men Ulf Melin bör väl vara mer påläst på det som han vill ha än jag. Jag väntar därför med viss spänning på hans redogörelse när det gäller meritvärderingsförordningen och EES-avtalets olika villkor.

Anf. 76 ULF MELIN (m):

Herr talman! Meritvärderingsförordningen ersätter, som jag sade tidigare, i stort sett de statliga regler som gällde tidigare för tillsättandet av lärare. De är, med förlov sagt, ganska krångliga, detaljerade och, enligt mitt sätt att se, otidsenliga. Jag anser att om vi skall få denna rörlighet inom Europa via EES-avtalet, är det naturligtvis viktigt att vi också ser över de regler som vi har. Det är vår uppfattning att man, genom att dessa komplement har gjorts i skollagen, som jag redogjorde för i mitt inledningsanförande, gör den kvalitetssäkring som krävs. Man ställer de kraven både när det gäller kunskaper i svenska språket, om man inte skall undervisa i ett främmande språk, och när det gäller kunskaper om inriktningen i den svenska skolan och målen för den svenska skolan. Vi tydliggör en hel del som ändå måste uppfattas som ganska positivt.

Enligt min mening räcker detta. Vi skall ju inte krångla till det ännu mer än vi behöver. Men jag förstår att man i t.ex. Vänsterpartiet är negativ till detta, eftersom man antagligen känner en förpliktelse gentemot vissa fackliga organisationer på grund av att man var med om att kommunalisera den svenska lärarkåren.

Anf. 77 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Jag fick inte något svar på min fråga om på vilket sätt meritvärderingsförordningen skulle strida mot bestämmelser och villkor i EES-avtalet. Ulf Melin har nu chans att redogöra för detta.

Ulf Melins argumentation är märklig. Den slutsats som kan dras av förda

resonemang är ju att ni var anhängare av ett ännu mer detaljerat regelsystem när det gäller t.ex. lärartjänster.

Herr talman! Det handlar här enbart om att se till att det inte förekommer godtycke ute i kommunerna. Det gäller, som statsrådet Unckel talar om i sina preludier till budgetpropositionen, avkastning på en akademisk utbildning. Den som genomgår en lärarutbildning skall känna att det också innebär vissa rättigheter för vederbörande. Det är fråga om en viss trygghetsgaranti vid tillsättandet av tjänster och vid meriteringen för yrken.

Är det så att ni är på väg att sluta ett EES-avtal som strider mot de styrningsmekanismer som finns när det gäller möjligheten för lärare att känna trygghet i sin anställning så är det allvarligt.

Jag väntar på en kort och koncis redogörelse – rakt på sak – om på vilket sätt denna förordning, denna trygghet för lärare, strider mot er EES-eufori.

Anf. 78 ULF MELIN (m):

Herr talman! Tryggheten garanteras i skollagen, som jag tidigare citerat ur.

Jag ber att få citera vad som sägs på s. 24 i budgetpropositionen, där sådana här frågor tas upp. Om Björn Samuelson inte har läst vad som står där kan han lyssna nu:

”Jag föreslår att 2 kap. 4 § ändras så att det för anställning som lärare i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning skall krävas att den sökande har genomgått svensk eller därmed jämställd lärarutbildning i andra nordiska länder, EFTA-länder eller EG-länder som huvudsakligen är inriktad mot den undervisning anställningen avser.

Det kan självfallet vara så att lärare med utbildning i andra länder har en annan kombination av ämnen i sin examen än vad som är vanligt i Sverige.” Lyssna nu, Björn Samuelson! ”Direktivet 89/48/EEG kan inte innebära att lärare med utbildning i andra länder, lika litet som lärare med svensk utbildning, skall undervisa i ämnen de inte behärskar. Den övergripande regleringen i 2 kap. 3 § att kommunerna och landstingen är skyldiga att för undervisningen använda lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak skall bedriva, liksom regleringen i 4 § att det för tillsvidareanställning krävs lärarutbildning med huvudsaklig inriktning mot den undervisning anställningen avser, är enligt min mening en tillräcklig garanti i detta avseende.

Det system som jag nu föreslagit låter sig inte förenas med den nu gällande särskilda meritvärderingsförordningen. Denna framstår f.ö. redan under gällande förhållanden som en diskutabel reglering.”

Anf. 79 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Min följdfråga blir då: I vilka avseenden tillåter sig denna meritvärderingsförordning inte att förenas med ett EES-avtal?

Visst har jag läst vad som sägs här. Om jag inte hade gjort det skulle jag ju inte ha skrivit motionen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 april.)

6 § Vissa anslag för utveckling av skolväsendet, m.m.

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1992/93:UbU21 Vissa anslag för utveckling av skolväsendet, m.m. (prop.
1992/93:100 delvis och förs. 1992/93:RR4).

Anf. 80 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Till detta betänkande – där det tas upp frågor om stöd för utveckling av skolväsendet, fortbildning m.m., genomförande av skolreformer och Riksdagens revisorers förslag när det gäller gymnasieskolan – är en meningsyttring från oss fogad.

I meningsyttringen tar vi upp en väldigt viktig fråga. Vi säger att många elever i skolan har s.k. dolda handikapp. Vi har exemplifierat detta genom att tala om t.ex. allergier.

Det finns ju många olika dolda handikapp, och kunskapen därom är väldigt begränsad. Men de samlade erfarenheterna av hur elever med dolda handikapp – det handlar alltså om de här elevernas villkor i skolan – gör att det, om det här byggs om till en kompetens, blir lättare för nämnda elever att verka i skolan. Villkoren för de här eleverna och för övriga elever skall vara mer likvärdiga.

Vi menar att Skolverket tillsammans med Statens institut för handikappfrågor närmare skall undersöka behovet och möjligheten att anordna central fortbildning när det gäller dolda medicinska handikapp.

Det är alltså viktigt med likvärdiga villkor i skolan när det gäller barn med nämnda handikapp och andra barn. Vi vet att yttringar av en del sådana här handikapp tidigare har – tyvärr förekommer det även i dag – tagits till intäkt för att barnen med nämnda handikapp skulle vara mindre begåvade än andra barn. Rent ut sagt skulle de vara litet dumma i huvudet. Men så är det inte – det vet vi.

Mot den bakgrunden är det mycket viktigt att lärare och även elever och föräldrar till icke handikappade barn får information och kunskaper om de specifika villkor som gäller för nämnda barn och om de specifika reaktioner som kan framkallas av t.ex. skolmiljön eller den arbetsstruktur som skolan innebär för eleven. Jag vill framhålla att det här är en gammal fråga från vår sida.

Jag yrkar bifall till meningsyttringen i detta betänkande.

Anf. 81 ULF MELIN (m):

Herr talman! Jag skall helt kort kommentera Björn Samuelsons inlägg och även hans meningsyttring i betänkandet. Det föreslås att Skolverket tillsammans med Statens institut för handikappfrågor, SIH, närmare undersöker behovet och möjligheten att centralt anordna fortbildning för lärare om medicinska handikapp.

Det är majoritetens uppfattning att skolhälsovården på varje skola har, och skall förmedla, kunskap och information till lärarna om medicinska handikapp.

Det är min erfarenhet att det också har fungerat på det sättet ute på sko-

lorna. Det ger förutsättningar för att skolans verksamhet anpassas till de medicinskt handikappade elevernas behov.

Kommunerna har det fulla ansvaret för lärarnas fortbildning och för kompetensutvecklingen av skolans personal. Jag utgår från att man i samband med beslut om fortbildningsplaner lokalt uppmärksammat behovet av fortbildningsinsatser när det gäller lärarnas kunskaper om elever med medicinska handikapp.

Om det i Skolverkets uppföljnings- och utbildningsverksamhet skulle föreligga behov av fortbildning om medicinska handikapp, utgår utskottet från att Skolverket, i den plan för den centralt organiserade fortbildningen som kommer att presenteras i den fördjupade anslagsframställningen för budgetåren 1994/95–1996/97, tar upp en fortbildning med sådant innehåll. Det är naturligt att man i det fallet utnyttjar den kompetens som finns inom SIH när det gäller sådan fortbildning.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet och avslag på meningsyttringen.

Anf. 82 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Jag kan välja om jag vill följa ett manuskript eller om jag vill tala fritt. Hade jag varit dyslektiker hade jag inte kunnat göra det. Jag vill med de orden fästa uppmärksamhet på två av de motioner som behandlas i det här betänkandet. Det gäller motion Ub449 av Pontus Wiklund och Ub471 som jag har väckt.

Detta är ett problem som många människor har lidit av genom tiderna samtidigt som de inte har blivit rätt förstådda. Man misstolkar ofta elevernas problem. Man kan tolka dem som oinspirerade, ointresserade eller bråkiga. Under senare år har man kunnat konstatera att en hel del av de s.k. värstingarna är personer som lider av läs- och skrivsvårigheter. Detta är någonting som man faktiskt tycker att det tidigt borde ha kunnat göras en hel del åt.

Jag har haft anledning att följa ett sådant här fall på senaste tiden. Det var en yngling som efter grundskolan och gymnasiet, ja, ett par månader innan det var dags att sätta vita mössan på huvudet, fick det konstaterat att fastän han hade en läsförståelse som låg vida över genomsnittet hade han en läshastighet som knappt låg på nivån för årskurs 7 i grundskolan. Det måste naturligtvis ha varit ett elände för denne yngling att gå igenom skolan på detta sätt, utan att någon uppmärksammat problemet.

Det jag vill ha sagt med detta är att man i det betänkande som utskottet har avgett utgår från att man nu skall kunna utnyttja den specialpedagogiska kursen i grundskollärautbildningen för att utbilda lärare på det här området. Det är naturligtvis bra om vi så småningom kommer därhän. Men samtidigt kan man konstatera att vi har tiotusentals lärare i det allmänna skolväsendet som redan är där ute i dag och som inte alls har förstått sig på det här problemet. Vad gör vi med dem?

Nu pekar man på att vi skall ha ett offentligt utskottsförhör till hösten. Det tycker jag är bra. Det var ett seminarium kring de här frågorna i januari i Socialdepartementets regi. Det var också bra. Det hade inte varit så farligt om man i det sammanhanget hade gjort ett påpekande och ett tillkännagi-

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Vissa anslag för
utveckling av
skolväsendet, m.m.*

vande av att det finns anledning att skynda på och verkligen se till att det blir någonting gjort på det här området.

Det rör sig nämligen om 5–8 % av våra skolelever som har de här problemen. Översatt det till en årskurs i svenska! Det innebär att det varje år börjar 8 000–10 000 elever i den svenska skolan som har så grava läs- och skrivsvårigheter att de skulle vara berättigade till stöd.

Herr talman! Jag hoppas verkligen att de som nu har de här problemen inte hinner gå igenom hela vårt skolväsende, som den yngling jag nyss talade om, utan att kunna få hjälp. Det är inte bara ett allmänt handikapp, ett av de dolda som Björn Samuelson talade om, utan det är också ett socialt handikapp när man kommer ut och inte möts med förståelse därför att människor tror att det här är en person som är ointresserad, som inte vill. Vi kan bara peka på vad som händer när man har gått ut ungdomsskolan och skall gå vidare. Högskoleprovet är t.ex. på intet sätt anpassat till människor med dyslexi.

Herr talman! Jag vill bara sluta med att säga att jag utgår från att det efter utskottsförhöret i höst kommer att hända någonting. Annars kan jag lova både å mina och å Pontus Wiklunds vägnar att de motioner vi har lämnat in i år kommer som brev på posten vid nästa riksdag. För detta är en grupp som alltför länge har negligerats och det hade, som jag ser det, faktiskt inte skadat om man från utskottets sida hade gjort ett påpekande om att man borde ta itu med frågan på ett kraftfullare sätt än man har gjort hittills.
(Applåder)

Anf. 83 ULF MELIN (m):

Herr talman! Jag vill göra ett par kommentarer med anledning av det Lennart Fridén sade. En av de kanske både mest gripande och mest intressanta kvällar som jag har varit med om i utbildningsutskottet var när vi var på Skrivknuten, som är en förening där medlemmarna dels är dyslektiker, dels har barn som är dyslektiker. De gör ett fantastiskt bra jobb. Besöket resulterade i att alla partier var eniga om att anslå mer pengar, för att de skulle få bättre resurser att utveckla sin verksamhet.

Lennart Fridén säger att vi skall göra mer för dyslektiker. Ja, vi var med på seminariet som Socialdepartementet hade för någon månad sedan. Ett problem är att forskarna inte är riktigt överens om vari handikappet består. En del säger att det är ett pedagogiskt handikapp och en del säger att det är ett medicinskt handikapp. Det är bl.a. det som vi skall försöka utröna i den offentliga utskottsutfrågning som vi skall ha till hösten.

Det är naturligtvis också oerhört viktigt att vi ser till att man tar upp den här aspekten i lärarutbildningen. Det är viktigt att man mycket tidigt ser om ett barn har läs- och skrivsvårigheter. Detta betyder ju helt riktigt inte, som Lennart Fridén sade tidigare, att det är fråga om någon form av intellektuellt handikapp, utan det är ett annat handikapp.

Jag är ganska övertygad om att vi i utbildningsutskottet är på det klara med problemet och dess vidd. Det gäller bara att hitta rätt metod för att sedan klara av problemet. Jag tror att det kommer att bli en process som tar tid framöver. Man skall förankra detta ute i skolor och på daghem. Men jag är nästan övertygad om att vi är på det klara med problemet.

Lennart Fridén säger att han skall motionera även nästa år. Gärna det. Det finns många som har gjort det tidigare också. Det som gav pengar till Skrivknuten var en motion med Lars Leijonborg, om jag inte minns helt fel, som första namn.

Anf. 84 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Skrivknuten i all ära, jag tycker att det är ett jättebra initiativ, men den ligger här i Stockholm. Som så mycket annat hjälper det varken den i Karesuando eller dem i Ystad som har dysteri.

Faktum är att de här problemen har varit kända mycket länge. Det finns tillräckligt många goda läspedagoger i det här landet som är helt överens om hur man skall gå till väga för att bryta de problem som dyslektikerna har, oavsett vilket det bakomliggande problemet är.

Man kan naturligtvis diskutera om det är en perinatal hjärnskada, vilket många utgår ifrån att det är. Jag blev upprindad häromdagen av en person som har sysslat med de här frågorna länge och som ville hävda att det rör sig om hjärnskada i kanske 4–5 % av fallen. I de övriga av de 8–9 % fall som man räknar med finns kan det röra sig om pedagogiska problem av annan karaktär. Oavsett detta rör det sig om tusentals elever varje år.

Jag hoppas, Ulf Melin, att jag inte skall behöva motionera nästa år, utan att det offentliga utskottsförhör som vi skall ha till hösten verkligen kommer att ge sådana signaler att det leder till verkliga åtgärder som hjälper de här eleverna, inte minst dem som genom åren har gått i skolan redan och alla de lärare som finns ute på våra skolor och inte har fått någon som helst utbildning på det här området. Det är dessa jag i första hand vill skall kunna få hjälp nu.

Jag utgår också ifrån att vi kan vara helt överens om att vi efter höstens diskussioner, med erfarenheter av det seminarium som var i januari och med de fakta som faktiskt finns, skall kunna åtgärda detta på ett vettigt sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 april.)

7 § Köp av interregional persontrafik på järnväg (prop. 1992/93:100 delvis).

Föredrogs
trafikutskottets betänkande

1992/93:TU25 Köp av interregional persontrafik på järnväg (prop. 1992/93:100 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 april.)

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Vissa anslag för
utveckling av
skolväsendet, m.m.*

8 § Åtgärder rörande taxitrafiken

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1992/93:TU26 Åtgärder rörande taxitrafiken (prop. 1992/93:106) delvis.

Anf. 85 JARL LANDER (s):

Herr talman! För andra gånger under detta riksmöte har riksdagen att ta ställning till frågor som rör taxiverksamheten. Trafikutskottet inledde detta riksmöte med att i sitt betänkande föreslå riksdagen att ge regeringen till känna behovet av vissa skärpningar av sådan lagstiftning som är av betydelse för taxitrafiken. Regeringen skulle därefter återkomma till riksdagen med erforderliga förslag. Riksdagens majoritet ställde sig bakom trafikutskottets förslag.

Det var därför som vi med spänning såg fram emot vad regeringen skulle återkomma med. Men jag måste säga att det som Kommunikationsdepartementet till riksdagen kom tillbaka med inte var mycket – precis som så mycket annat som kommer från Kommunikationsdepartementet nu för tiden. Man hade ju förväntat sig att riksdagsmajoritetens förslag åtminstone till en del varit tillgodosedda. Så var nu inte fallet.

I stort sett var det bara frågorna om taxametern och dess funktion och prisinformationen som motsvarade vad riksdagen tidigare uttalat sig om.

Förra gången som taxifrågorna debatterades bestod riksdagsmajoriteten av socialdemokrater, vänsterpartister och Ny demokrati. Det var kanske anledningen till att regeringen inte levde upp till det då fattade riksdagsbeslutet.

Nu presenterar trafikutskottet ett nytt betänkande rörande taxifrågorna. Den här gången är det i stort sett ett enigt utskott som ställer sig bakom de förslag på åtgärder som utskottet anser behövs för att få någon ordning inom taxiverksamheten – i synnerhet i storstadsområdena.

Jag vill också påpeka att även Riksdagens revisorer sympatiserar med de förslag som utskottet nu är enigt om. Så denna gång skall väl inte regeringen gå förbi de synpunkter som trafikutskottet och förhoppningsvis denna kammar har.

I stället för att säga regeringen skulle jag kanske säga Statskontoret, därför att det är Statskontoret som har fått regeringens uppdrag att till den 1 juni i år komma med förslag om åtgärder. Det är därför som jag kallar utskottets förslag i det här betänkandet för synpunkter. Vi har utgått från att samtliga frågor som nu framförs och som tidigare framförts till regeringen, både från riksdagen och från andra myndigheter och organisationer inom branschen, verkligen blir seriöst prövade av Statskontoret och kommer att bilda underlag för regeringsbeslut. På så sätt löses de problem som växt fram efter avregleringen inom taxibranschen.

De synpunkter som i huvudsak gäller denna gång är frågor om bl.a. ett trafiktillstånd per bil, nödvändiga yrkestrafiktillstånd för att utrusta taxibilar, länsstyrelsernas möjlighet till tillsyn och övervakning, utökad möjlighet till skattekontroll och lämplighetsprövning av förarna.

Det här är nödvändiga åtgärder för att åstadkomma ett likvärdigt konkur-

rensförhållande bland taxiföretagen och en möjlighet för i synnerhet resenärerna att själva välja vilken bil de skall åka med och veta vad som gäller, dvs. att man till ett skäligt pris och på ett tryggt sätt kommer fram till den plats som man beställt resan till.

Herr talman! Såsom jag tidigare sade är man i utskottet i stort sett överens om vilka synpunkter som bör ligga till grund för ytterligare regeringsförslag. Vad jag däremot inte riktigt förstår är att inte utskottsmajoriteten anser att också Statskontoret kan få pröva frågorna om obligatorium av tillhörighet till en beställningscentral och om trafikeringsplikt, så som vi uttryckt det i en reservation till detta betänkande.

Med tanke på hur taxiverksamheten fungerar vid våra större flyg-, båt- och tågterminaler är nog frågan om befordringsplikt verkligen motiverad att prövas. Vad gäller beställningscentraler och obligatorisk tillhörighet till en sådan är visserligen branschen något delad när det gäller nödvändigheten att tillhöra en sådan central. Men just därför finns det kanske all anledning att verkligen pröva den här frågan på djupet.

Jag tycker nämligen att man inte kan resonera som kommunikationsministern gör. Han menar att vi inte skall ha ett obligatorium med beställningscentraler, eftersom det kan leda till beskuren konkurrens och höjda priser. Jag undrar vilka inom taxibranschen som i dag tillämpar de höga priserna mellan exempelvis Arlanda och Stockholm. Inte är det de med taxibilar som tillhör en beställningscentral.

Det handlar ju om att göra en fullständig belysning av problembilden inom taxiverksamheten och att pröva alla framkomstvägar, detta för att vi skall slippa ifrån ytterligare rubriker i massmedia om mordhot, svarttaxi, taximaffia, taxikrig, beväpnade taxiförare, lurade kunder, m.m. Låt oss få en fullständig belysning gjord av Statskontoret.

Herr talman! Med anledning av detta yrkar jag bifall till vår reservation, i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 86 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! Det är inte så länge sedan vi debatterade frågan om taxinärningen, som Jarl Lander sade. Lustigt nog var det samma debattörer den gången också, så någon större skillnad i debatt blir det väl inte.

Något märkligt är det att det blev ett tillkännagivande till regeringen och att regeringen därefter skulle återkomma. Jag tycker faktiskt att det inte är så mycket som förändrats när man återkom till trafikutskottet och nu till riksdagen.

På s. 7 i utskottsbetänkandet står det: "Utskottet konstaterar att villkoren för taxitrafiken har förändrats på ett genomgripande sätt under de senaste åren." Man kan väl säga att så har skett?

Många har talat med mig om detta och berättat att de blivit vägrade att åka taxi, med motiveringen att körsträckan inte är nog lång. En del människor har berättat att de inte kommit dit de önskat och att en del taxiförare kört fel trots att de fått vägbeskrivning.

Före denna avreglering kunde man ta en taxi i förvisningen att man kom dit man ville. Taxiförarna kände till staden. Ett av kraven för att få tillstånd att köra inne i staden var kunskap om den.

Längre ned på samma sida i betänkandet konstateras också att man inte kunnat utvärdera reformen därför att den gällt under så kort tid. Allting är ju relativt. Det som man i dag kan utläsa av vad som hänt är att det inte har blivit bättre. För resenärerna har det blivit sämre.

Det skryts också något med att taxifordonen i storstadsregionerna har ökat. Det är lätt att konstatera. Gå bara ned en dag till centralstationen och titta! Det finns knappt plats för alla taxibilar. Det man däremot kan uppmärksamma är kvaliteten på dessa taxibilar. Det finns i dag bilar som man undrar hur de över huvud taget kunnat gå igenom en bilbesiktning. Det har i vissa fall kunnat konstateras att det när det gäller taxi verkar som att man kommit tillbaka till den tid då man lagade bilar med hönsnät och plastic padding. Det var väl inte meningen med denna avreglering?

Mycket av det som sägs i utskottets motivering vad gäller att man inte försöker göra en skärpning är motsägelsefullt. På s. 8 konstateras det: "Utskottet anser att den marknadsmässiga frihet som taxi åtnjuter måste kombineras med kraftfulla åtgärder för att trygga en sund konkurrens som främjar att resenärerna erbjuds en fullgod service." Då frågar man sig vilken kontrollant som skall göra den kontrollen. Att man, som Jarl Lander påpekade, skall ha upprepade kontroller motsägs ju av att taxiförarna inte skall tillhöra en taxicentral. Det sägs inget konkret om detta, utan man hoppas att det skall bli så.

Sedan talar man om kraftfulla åtgärder och att regeringen ånyo skall komma tillbaka. Men regeringen fick ju tidigare uppdraget att komma tillbaka i ärendet. Också Riksdagens revisorer har visat missnöje med att kriminalitet och annat råder inom taxinäringen. Det kan vi här fortsättningsvis inte stödja utan måste göra någonting åt.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till Vänsterpartiets meningsyttring i trafikutskottets betänkande TU26.

Anf. 87 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Förra gången taxinäringen diskuterades här i kammaren var i november 1992, och utskottet begärde då ytterligare åtgärder. Nu har regeringen föreslagit de åtgärderna, och de behandlas i denna kammare bara cirka fem månader efter beställningen. Det är ovanligt snabbt i riksdagssammanhang. Det berodde också på att kommunikationsministern redan då hade aviserat att han skulle komma med ytterligare förslag.

Orsaken till dessa förslag är – det är inte någon nyhet – att man anser att den avreglerade taxinäringen har medfört nackdelar på vissa områden. Det är vi överens om. Det förekommer fusk och oegentligheter i branschen. Det skall givetvis åtgärdas och ställas till rätta. En förutsättning för sund konkurrens är att alla parter får konkurrera på lika villkor.

Vi får dock inte glömma bort att det framför allt är i storstäderna som de negativa effekterna har visat sig mest.

Sammanfattningsvis har avregleringen av taxitrafiken slagit väl ut. Det konstaterar majoriteten i utskottet. Det är marknaden, aktörerna, som har tvingats anpassa sig till kundens önskemål. Förmodligen har vi ännu inte sett hela vidden av de positiva effekterna av avregleringen.

Det var inte helt oväntat att taxinäringens avreglering inledningsvis skulle

medföra vissa problem. Så blir det alltid när man skall avreglera något som har varit reglerat under en lång tid. Konkurrensverket har helt riktigt framhållit att det kan ta relativt lång tid från det att en sedan länge reglerad marknad släpps fri till dess att konkurrensen fungerar fullt ut.

Vad har då hänt efter avregleringen, som genomfördes sommaren 1990? Till en början steg naturligtvis priserna innan marknaden hade stabiliserat sig och nyetableringen tagit fart. Antalet taxibilar steg därefter ganska ordentligt, varför man snart kunde konstatera att en klar höjning av servicenivån hade skett. Glöm inte, mina vänner, hur det fungerade före avregleringen! Då fanns begreppet "Taxi, var god dröj", som jag såg som en effekt av regleringen, som inte skall komma tillbaka.

Hur som helst har det utvecklats en del nya idéer, tankar och specialerbjudanden på marknaden. Det finns en ganska stor uppfinningsrikedom, och jag tror att vi inte har sett slutet än.

Vad vi nu ser – trots att det finns problem på marknaden – är att det kontinuerligt sker en självsanering av taxibranschen. Många taxiföretag har börjat samarbeta för att få en speciell, kundorienterad profil. Man har för avsikt att bilda eller har redan bildat s.k. kvalitetstaxiföretag. Man kommer att erbjuda speciella, helt frivilliga, beställningscentraler, där de som ansluts har en speciell legitimation och har genomgått en speciell utbildning, där kunderna skall kunna vända sig till en reklamationsnämnd och där varje bil skall vara utrustad med en symbol, företrädesvis i framrutan.

Jag tror att alla partier i denna kammare och i utskottet är överens om att man måste komma ifrån oegentligheterna inom taxinäringen. Vad vi inte är helt överens om är hur vi formellt skall hantera det.

En hel del har dock gjorts. Informationsutbytet mellan skattemyndigheter och länsstyrelser har förbättrats och kommer att förbättras. Informationen från taxis sida om gällande taxa har förbättrats och skall förbättras ytterligare.

Jag skulle kunna gå igenom alla de förslag som finns i den proposition som vi behandlar i dag, men jag har inte tid att göra det. Det är ganska många förslag som vi nu skall fatta beslut om.

Regeringen har också nyligen lämnat ytterligare förslag på området. Det gäller ökade möjligheter att dra in förartillstånd för dem som har blivit fällda för vissa brott.

I propositionen redovisas också att man fortsätter att undersöka vilka brister som finns och hur de skall lösas. Vi har hört att Statskontoret har fått i uppdrag att göra en grundlig genomgång. Det arbetet pågår just nu.

Det är kanske svårt att tro det, när man hör det som har sagts här tidigare, nämligen att vi i betänkandet förutsätter att regeringen överväger ytterligare insatser på området vad gäller lagstiftning och tillsyn.

När man lyssnar på dem som talade före mig kan man få den föreställningen att det inte händer någonting på det här området. Men enbart propositionen innehåller 17 konkreta förslag till åtgärder för att motverka missförhållandena inom taxinäringen. Vi har också tidigare beslutat om andra åtgärder, som redan har börjat gälla. Låt dem få verka fullt ut, så skall vi se att problemen inte alls blir så stora!

Jag vill kommentera ytterligare en sak, och det är kravet på ett tillstånd

per bil. Utskottsmajoriteten säger nu att vi är beredda att låta regeringen överväga det. Det är en av de frågor som Statskontoret skall se på.

Jag vill också framhålla att man brukar hänvisa till exempelvis Länsstyrelsen i Stockholm om förslag till åtgärder som behöver vidtas. Man har också hänvisat till Riksdagens revisorers förslag. Jag vill citera en bit från det förslaget. Revisorerna har haft kontakt med Länsstyrelsen i Stockholm och säger följande:

Beträffande möjligheten att komma till rätta med missförhållandena inom taxinäringen finns det en hel del att göra, anser man, men att införa en regel om ett tillstånd per fordon är inte rätt väg.

Därmed inte sagt att jag menar att vi inte skall göra det, men det är inte solklart att det är någon garanti för att vi kommer till rätta med problemen inom området.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Socialdemokraterna har reserverat sig, och jag ställer mig frågande till de förslag som de för fram. De vill ha ett krav på att man skall tillhöra en beställningscentral – igen; så var det förut. De vill införa befordringsplikt – igen; så var det förut.

Om man godkänner de här förslagen är risken överhängande att de medför en återgång till den ursprungligen mycket hårt reglerade taxiverksamheten. Då missar vi samtidigt många av de fördelar som avregleringen har medfört.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Socialdemokraternas talesman: De regleringar som ni föreslår var ju huvudingredienserna i den tidigare mycket tröga och byråkratiska taxiverksamheten. Är inte ni, som jag, rädda för att dessa förslag, om de genomförs, innebär en återgång till den tidigare epoken? Jag tror inte att någon vill ha tillbaka den. Det var alltså "Taxi, var god dröj"-epoken.

Anf. 88 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Jan Sandberg säger att regeringen återkom snabbt efter den förra behandlingen av taxifrågorna i kammaren i november 1992. Ja, regeringen återkom ganska snabbt. Men som jag sade i mitt anförande anser vi att det var ett tunt förslag. Det innehåller visserligen 17 konkreta punkter, men hur många av de punkterna är inte koncentrerade till hur en taxameter skall vara konstruerad och vilka uppgifter som skall finnas med anledning av taxametern? Sedan är det några frågor om prisinformationen. Det finns i stort sett inte mer i propositionen, fastän riksdagsmajoriteten hade bett regeringen att återkomma med konkreta förslag på ett antal andra punkter.

De förslagen har vi i vår tur lagt fram i en motion med anledning av propositionen. Efter de diskussioner som vi har haft i utskottet har vi kommit överens om att det är av värde att Statskontoret ser ytterligare på de här punkterna, för att skapa möjligheter att införa en regel om ett trafikillstånd per bil m.m.

Det är utifrån den diskussionen, Jan Sandberg, som vi säger att vi också skulle kunna överväga förslagen om obligatorisk beställningscentral och befordringsplikt. Vi säger inte att det skall vara ett krav på en återgång till en gammal, reglerad marknad. Vi har ju ställt oss bakom det som står i betän-

kandet, dvs. att avregleringen av taxi ligger fast. Taxiutbudet bestäms alltså av andra principer än en reglerad marknad.

Jan Sandberg skall inte försöka säga samma sak i dag som han sade i november 1992. Vi dementerade det då, och jag dementerar det än en gång. Vi har inget krav på att det skall vara en reglerad taximarknad, men vi anser att Statskontoret också skall se över detta med beställningscentraler och befordringsplikt, när det nu skall se över allt som hör till taxibranschen.

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Åtgärder rörande
taxitrafiken*

Anf. 89 JAN SANDBERG (m) replik:

Herr talman! När det gäller den socialdemokratiska reservationen är Socialdemokraterna i alla fall helt klart beredda att pröva ett införande av ytterligare två regleringar. Om dessa regleringar införs är det inte så hiskeligt mycket kvar av den fria taximarknad som trots allt innebär en mängd fördelar för konsumenterna.

Visst finns det oegentligheter. Vi skall se till att de försvinner, men jag frågar Jarl Lander: Vad finns kvar av avregleringen, om vi nu skulle få för oss att pröva även dessa två regleringar? Då är vi ju nästan tillbaka där vi började. I reservationen skriver ni att ni minsann inte är beredda till det. Finns det så mycket kvar att reglera, om de här två förslagen går igenom?

Jag vill inte säga att man inte skall pröva detta med ett tillstånd per bil. Utskottet anser att detta skall provas. Jag vill påstå att Länsstyrelsen i Stockholm är den kontrollinstans i det här landet som har mest att göra med oegentligheterna. Bör man då inte lyssna litet på dem som jobbar med detta när de säger att de inte tror att detta är en åtgärd som ger någon effekt, i stället för att vara så solklar i sitt krav på att detta skall genomföras? Jag tycker att vi skall låta Statskontoret redovisa den ganska djuplodande undersökning som man där håller på med. Efter det kan vi föra en förnyad diskussion. Jag tror också att vi behöver låta det gå litet mer tid innan vi kan avläsa de positiva effekterna av de åtgärder som trots allt har genomförts. Vi får inte glömma att det har genomförts en hel del åtgärder.

Jarl Lander! Ni vill i varje fall pröva ett återinförande av två av de tyngsta regleringsdelarna som fanns tidigare. Risken är att man, om dessa införs, får tillbaka samma system som vi hade förut. Är ni beredda att se en taxinäring som i framtiden fungerar som den gjorde innan vi avreglerade den? Är ni beredda att göra det? Detta blir ju nästan effekten, om dessa förslag kommer att genomföras.

Ju mer regleringar, kontrollinstanser, ansöknings- och tillståndshandlingar som införs, desto mer tid måste de kontrollerande myndigheterna – framför allt länsstyrelserna – lägga ner på att hantera allt detta. Vi bör komma överens om att man, om vi skall komma till rätta med de problem som finns, måste lägga ned mycket mer tid på att kontrollera verksamheten – taxiföretagen och förarna – och inte lägga ner för mycket resurser på att hantera olika ansökningar och papper. Jag tror inte att taxinäringens framtid gynnas av en sådan utveckling.

Anf. 90 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Det låter på Jan Sandberg som att den gamla regleringen inom taxibranschen innebar att det var ett obligatorium att tillhöra en be-

ställningscentral. Han säger nu att vi återinför all reglering i taxibranschen i och med att vi föreslår att denna möjlighet skall ses över.

Jag måste nästan påminna Jan Sandberg om att det egentligen var en socialdemokratisk regering som första gången lade fram förslaget om en avreglering av taxibranschen. Samtidigt är det vi Socialdemokrater som försöker säga att detta inte till hundra procent blev bra. Därför kanske det finns anledning att se vad vi kan göra för att komma till rätta med de avarter som finns inom branschen. Därför skriver vi den här gången i vår reservation att förslagen om att det skall vara obligatoriskt för alla taxiföretag att tillhöra en beställningscentral bör provas i den översyn som Statskontoret gör. Likaså bör införandet av befordringsplikt provas.

Jan Sandberg! Läs reservationen och säg inte att vi är på väg att reglera taxibranschen igen.

Anf. 91 JAN SANDBERG (m) replik:

Herr talman! Om man är beredd att pröva ett införande av två ytterligare regleringar, måste man väl kunna tänka sig möjligheten att också införa dem. Jag påstår att det, om de införs, innebär att vi kommer mycket nära den reglering vi hade före avregleringen av taxinäringen. Frågan är mer än berättigad att ställa.

Om man från Socialdemokraternas sida efter det att man har prövat detta kommer fram till att det här skall införas, riskerar vi ju att hamna i det "Taxi, var god dröj"-samhälle som vi ville komma ifrån. Detta kan ju inte vara någon utopi, eftersom ni nämner det som förslag. Vi får heller inte glömma att det inte bara rör sig om förslag i den här propositionen och i detta betänkande utan att vi redan tidigare har genomfört en mängd åtgärder för att komma till rätta med dessa oegentligheter. Jag tycker inte att Jarl Lander skall försöka komma ifrån det faktum att man trots allt är beredd att eventuellt införa två ytterligare regleringar som, om de införs, innebär att vi hamnar väldigt nära "Taxi, var god dröj"-samhället.

Jag fick heller ingen kommentar på det jag sade om att det visst finns en uppenbar risk för att de människor på länsstyrelsen som hanterar taxifrågor, om man inför nya kontrollrutiner m.m., får tillbringa alltför mycket tid med att hantera dessa olika ansökningarna och får alltför litet tid för att genomföra det som egentligen borde vara det viktiga: kontrollera att de lagar och regler som finns i dag verkligen efterlevs.

Jag tror att Jarl Lander lika väl som jag vet att huvuddelen, den absoluta majoriteten, av Sveriges taxiförare försöker följa de regler som finns. Om alla gjorde det skulle vi inte ha de problem som vi har i dag. Låt oss i varje fall komma överens om att länsstyrelserna skall försöka använda sina resurser till att sätta åt dem som inte följer de regler som vi de facto har i Sverige. Om vi följer Socialdemokraternas linje och har allt för mycket byråkrati kring taxiverksamheten finns risk för att länsstyrelsernas möjligheter att verkligen fullgöra detta viktiga uppdrag får stryka på foten, till förmån för vanlig byråkratisk hantering av en mängd papper. Normalt sett kommer dessa ifrån den överväldigande majoritet som består av kunniga, dugliga och bra taxiförare som gör sitt yttersta för att ge kunderna bra tjänster. Vi behö-

ver ett visst mått av regleringar, men det får inte bli för mycket. Då blir det ingen tid över till det viktiga kontrollarbetet.

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Åtgärder rörande
taxitrafiken*

Anf. 92 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tror faktiskt att det kom bort en sak när det gäller detta med taxameter. Jag tror t.o.m. att det i propositionen står var den skulle ha varit placerad. Det är ju litet märkligt. Det borde man inte skriva en proposition om.

Enligt Jan Sandberg innebär fri konkurrens problem för människorna. Det är ju trots allt människor som åker taxi, och det är ju de som har varit mest kritiska till detta. Vi måste ta ställning till om man skall låta människor få uppleva dessa situationer som framför allt beskrivs i massmedierna. Det är otäckt att det alltid så att säga skall innebära ett slag mot vanligt folk.

Jan Sandberg kommer tillbaka från förra debatten med "Taxi, var god dröj". Jag tror faktiskt att de människor som har blivit utsatta för oegentligheter väljer "Taxi, var god dröj" i stället för att utsätta sig för risker. Vissa människor säger i dag att de inte vill åka taxi, eftersom de är rädda. Människor får också höra att de inte får åka med i taxin därför att sträckan är för kort.

Jag vet inte om det har gått så väldigt snabbt som det har sagts. Man ger ju Statskontoret ett utredningsuppdrag och skall återkomma. Längst ned på s. 8 i betänkandet står det faktiskt:

"Utskottet förutsätter att resultatet av detta utredningsuppdrag kan ge underlag för överväganden om utformning av ytterligare åtgärder för att förbättra situationen inom taxinäringen."

Den här snabbheten är ju tillintetgjord om man är tvungen att ge ett utredningsuppdrag och sedan skall återkomma till riksdagen med, vad jag förstår, förslag om åtgärder mot den här taxinäringen, som både jag och Jarl Lander kritiserar. Jag tycker att det är litet knepigt att man inte kunde ta in de förslag som fanns och utifrån dem gjort ett nytt betänkande.

Anf. 93 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Låt mig inledningsvis tala om att jag helt och fullt står bakom betänkandet och de synpunkter som Jan Sandberg har framfört här. Jag har för avsikt att ta upp en del andra aspekter på detta problem, men jag måste ändå få lov att kommentera något av det som har sagts här i dag.

Jag vet inte var Karl-Erik Persson åker taxi. Han försöker belysa den svenska taxirörelsen och taxitillstånden med plastic padding och hönsnät. Jag åker mycket taxi i Malmö. Malmö är en av de tre städer där det finns problem. Varken hönsnät eller plastic padding är utmärkande för svensk taxiverksamhet. Det är i och för sig tillåtet ibland och mycket effektivt.

Jarl Lander talade om en obligatorisk beställningscentral, men sade att det inte skulle vara något krav. Jag tycker att det var lustig svenska. Om något är obligatoriskt trots att det inte finns något krav, måste det vara fråga om ett tankefel.

Sedan några ord om befordringsplikten: Om jag vill åka taxi från Arlanda till Upplands Väsby och taxichauffören tar ett pris som jag som kund inte vill acceptera, kan jag inte åka. Detta kan få rubriker i media. Vi kan emellertid

jämföra med Konsum eller ICA-butiken. Jag skall köpa en liter mjölk. Handlaren säger att han vill ha 6 kr litern. Jag säger att jag bara vill betala 3 kr. Kan jag då få någon form av förståelse för att han skall tvingas att sälja mjölken till mig för 3 kr om han anser att 3 kr inte räcker till för att täcka hans kostnader? Problemet är litet för stort för att man skall ta så lätt på det som man ibland gör i media och tyvärr även här i denna kammare.

Herr talman! Jag hade egentligen för avsikt att tala om avregleringen. Vi vill alla ha en avreglering, och den skall vara kvar. Sverige ser dock ut som det gör geografiskt. Vissa delar av landet är tätbefolkade. Där finns stora städer, och där finns problemen inom taxinäringen. I andra delar av landet som är glest befolkade har man icke de problem som vi i dag har hört radas upp här. När man skall försöka åtgärda ett problem som förekommer i tätorterna – framför allt i Stockholm, Göteborg och Malmö – är risken stor att man slår undan benen för taxinäringen på landsbygden. Jag hoppas att man i departementet, när man skall skriva framtida bestämmelser och lagar, tar hänsyn till detta. Vi har inte råd att skapa regler som fungerar i tätorter men som samtidigt medför att taxinäringen inte kommer att kunna fungera som det serviceorgan som den skall utgöra i de mindre tätbefolkade områdena.

Jag vill säga ytterligare något om beställningscentraler. Jag kan tänka mig att varje taxiägare om han är ärlig – och det skall han vara – vill att det skall finnas beställningscentraler. Varje egen företagare hyllar fri konkurrens så länge det inte drabbar den egna branschen. Då vill man gärna ha någon form av monopol. Om man skulle bli tvingad att ansluta sig till en beställningscentral, innebär det att vi skulle få tillbaka det gamla systemet. En beställningscentral kostar pengar och får ytterst betalas av kunden. Det kan vi inte komma ifrån. Man kan tänka sig en frivillig central där vissa taxiföretag t.ex. genom en skylt på rutan markerar att de tillhör en beställningscentral. Det är okej. En taxiägare som uppfyller alla krav som samhället ställer på företagare men som föredrar att inte vara ansluten till en central skall enligt min uppfattning ha den möjligheten.

Det har talats om taxametrar. Jag har fått en demonstration som innebär att jag inte är helt imponerad av de nya taxametrarna, som man i dag är tvingad att ha. Om jag inte har blivit helt felinformerad kan man utan någon större intelligens eller fingerfärdighet manipulera med nuvarande moderna kvittoskrivande taxametrar. Jag är rädd för att vi skall hamna i en situation där vi får ett antal företag i Sverige som får lov att bedriva "taxameterverksamhet". Man skapar då ett monopol som till syvende och sist går ut över konsumenten och kunden som taxiverksamheten lever av.

Herr talman! Till sist skall jag ta ett exempel, som också har åskådliggjorts för mig. Jag trodde tidigare att det var en skattefråga, men det faller nog in under det här området i stället. Exemplet gäller en droskägare någonstans utanför Borås med två fordon i sin rörelse. Det ena fordonet är en Volkswagenbuss, som kan ta 16 personer, och som i huvudsak används till skolskjutsar. Hade den använts till skolskjutsar till 100 % hade det inte varit något problem. Men nu används den bara till 95 % till skolskjutsar. Det finns bara en taxameter i rörelsen. Man behöver nämligen inte ha taxameter när man kör s.k. kontrakterade körningar. Ägaren till fordonen får plötsligt en beställning på en bil för åtta personer. Då måste han plocka in den taxameter

som han har i sin ordinarie taxibil i Volkswagenbussen. Om jag har förstått rätt – jag hoppas att jag har fel – inträffar då en komplikation.

Ägaren har alltså satt in taxametern i Volkswagenbussen och kör med den. Hans fru skulle vilja köra privat med den andra taxibilen. Det är då körförbud på taxibilen. Den får inte köras utan taxameter. Jag hoppas att detta är fel. Är det fel ber jag om ursäkt, men är det rätt hoppas jag att sådan här kvalificerad idioti snarast möjligt försvinner. Ingen, vare sig taxiägare eller någon annan i Sverige, kan begripa att en sådan regel skall få fortsätta att gälla.

Anf. 94 JARL LANDER (s) replik:

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig kort. Jag tycker inte att det är nödvändigt att vi är många från utskottet som säger samma saker om och om igen. Jag är litet bekymrad över att Moderaterna uppträder på det sättet och har med två talesmän från utskottsgruppen.

Sten Andersson i Malmö talar om tankefel. Jag undrar var någonstans tanken är fel, Sten Andersson. Jag har icke sagt något om att det skall vara krav på obligatorisk beställningscentral. Jag läste tidigare ur vår motion för Sten Anderssons partikollega, Jan Sandberg. Vi säger i motionen att möjligheten till ett obligatorium när det gäller beställningscentraler skall prövas. Det skall ske inom ramen för den avreglerade verksamhet som taxin skall fortsätta att vara.

Jag vill också ge Sten Andersson ett tips. Han pratar om taxametrar. Ta del av vad trafikpolisen i Stockholm har kommit fram till vad gäller taxametrar och taxiverksamhet i övrigt. Det är de förslagen som jag också förutsätter att Statskontoret ser över i samband med utredningen. Det är därför jag i mitt anförande tidigare talade om "andra myndigheter". Det finns nämligen många bra förslag från branschen och från andra myndigheter om hur man skall komma till rätta med allt fusk inom taxinäringen – bara Statskontoret och regeringen vill göra det.

Anf. 95 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte läsa upp Svensk ordlista för vännen Jarl Lande, men om jag i Svensk ordlista skulle slå upp ordet "obligatorium", skulle där säkert som förklaring stå "krav". Det var det jag reagerade emot. Vi kan däremot vara överens om att vi skall ha taxametrar som är så tillförlitliga som möjligt, så att den som kör taxin inte skall kunna fuska och den som åker taxin skall veta att det är ett korrekt pris han betalar. Men att obligatorium och krav har exakt samma innebörd, kommer jag aldrig att gå ifrån.

Anf. 96 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Om jag åker taxi eller inte är helt ointressant för riksdagens ledamöter och för dem som läser det här snabbprotokollet.

Effekterna av hönsnät och plastic padding tycks Sten Andersson i Malmö ha större erfarenheter av än jag.

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Åtgärder rörande
taxitrafiken*

Anf. 97 STEN ANDERSSON i Malmö (m) replik:

Herr talman! Jag befinner mig i en sådan ekonomisk situation att jag inte har råd att lämna in min bil till s.k. etablerade verkstäder. Karl-Erik Persson kanske har råd med det, och jag gratulerar honom i så fall till det.

Jag fick av vad Karl-Erik Persson sade här tidigare i dag uppfattningen att svensk taxi var av samma låga klass som taxi i Sovjet. Så är definitivt inte fallet. Jag var i Sovjet för tre–fyra månader sedan och fick då uppleva hur taxi fungerar där. Så är definitivt inte fallet.

Anf. 98 CARIN LUNDBERG (s):

Herr talman! För ett par veckor sedan hade Aftonbladet en serie om taxi, där man berättade om allt fusk som förekommer inom taxibranschen. Journalisten sällade sig därmed till raden av dem som vittnat om den ekonomiska brottslighet som förekommer inom taxi, och nu gör också jag det.

Problemen inom taxinäringen beskrivs ofta som storstadsproblem. Det gör man i utskottsbetänkandet, och det har man gjort i debatten i dag. Men jag anser att det är en myt. Missförhållandena inom taxi är utbredda över hela landet.

Utskottet är i stort sett enigt i sitt betänkande, men jag tycker att man skulle ha kunnat gå längre. En stor del av fusket berör nämligen samhällsbetalda kreditresor. Alla har vi säkert hört historier om färdtjänst, där färdtjänstbiljetter har bytts ut mot kvartingar och allt möjligt annat. Men med ny teknik i taxibilarna har en förändring skett. Nu behöver inte taxichaufförerna och färdtjänstresenärerna samarbeta längre. Nu räcker det med att programmera taxametern.

Hur mycket fuskets kostar är omöjligt att säga. Låt oss säga att 60–70 % av taxis inkomster kommer från samhällsbetalda kreditresor sammanlagt och omkring 40 % är från färdtjänsten och att färdtjänsten kostar kommunerna 2 miljarder per år. Om de s.k. feldebiteringarna skulle vara 5 %, innebär det att kommunerna betalar i alla fall 100 miljoner för mycket för sin färdtjänst.

I propositionen beskrivs krav som ställs på taxameterna, men jag anser att de åtgärderna inte är tillräckliga. Jag tänker därför fortsätta på samma tema, liksom jag har gjort i min motion T28.

När avregleringsbeslutet följdes av beslutet om typgodkända kvittoskrivande och registrerande taxametrar var vi många som trodde att det var slut på fuskets. Nu skulle vi få säkra debiteringsunderlag bl.a. för våra färdtjänsträkningar och taxi skulle konkurrera på lika villkor. Men vi visste inte då att den nya utrustningen inte var färdigutvecklad eller att föreskrifterna inte kunde förutse vilka problem som fanns.

Föreskrifterna blev trots allt rätt bra. Problemet är att de inte efterlevs och att utrustningen inte kontrolleras. Statens provningsanstalts analys har också visat att ingen taxameter uppfyller alla krav. Jag tycker att utskottet på den punkten hade kunnat ställa högre krav. De förordningar som finns skall följas.

Enligt propositionen skall prisinformationen förbättras. Utskottet skriver också i sitt betänkande att det är viktigt att informationen fungerar väl och instämmer i propositionens förslag. Men det skulle räcka långt om dagens föreskrifter om prisinformation följdes.

Som taxiresenär kan jag inte kontrollera att den prisuppgift som finns på taxins ruta stämmer överens med det belopp som jag betalar. Hur mycket har chauffören kört på tidstaxa? Hur mycket har han kört på vägsträckstaxa? Det framgår inte av kvittot, men det skall det enligt föreskrifterna göra. Avsikten med den nya taxametern är alltså inte uppnådd.

Färdtjänsten kostar, som jag nyss sade, rätt mycket pengar. Det är därför viktigt att alla pengar används på ett riktigt sätt. Uppgifter som registreras i taxametern och som sedan faktureras kommunerna, skall inte kunna förändras med mindre än att det framgår vilka uppgifter som förändras. Av den anledningen måste det ställas högre krav på taxametertillverkarna om att den utrustning de säljer inte som dagens skall vara manipuleringsbar.

I propositionen talas rätt mycket om plombering, men det är programmeringen av taxametrarna som är det viktiga. Hur skall den som i dag utför en flygande kontroll vara säker på att det inte är en besiktningstaxa som hon eller han får se, en taxa som aldrig används? Det måste framgå av uppgiften som skall skrivas ut från taxametern vilka taxor som finns programmerade och vilken programversion som används. Det här skall man sedan kunna kontrollera mot den laddningsdator som används för att ladda taxametern. Något måste göras för att åtgärda de missförhållanden som råder.

Utskottet anser att erfarenheterna av taxireformen är begränsade, men varför inte använda sig av de erfarenheter som finns? Det finns säkert många seriösa taxiägare som kan berätta om den snedvridna konkurrensen. Det finns många handläggare inom landsting och kommun som har erfarenheter som de gärna delar med sig. Varför inte se till att de lagar och förordningar som finns följs?

Jag ser fram emot Statskontorets rapport.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 april.)

9 § Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss kollektivtrafik

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1992/93:TU33 Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss kollektivtrafik (prop. 1992/93:100 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 16 april.)

10 § Djurskydd m.m.

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1992/93:JoU16 Djurskydd m.m.

11 § Vissa anslag till bostadsförsörjningen m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1992/93:BoU11 Vissa anslag till bostadsförsörjningen m.m. (prop.
1992/93:100 delvis).

Anf. 99 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Vi skall nu diskutera bostadsutskottets betänkande nr 11, om anslag till bostadsförsörjningen m.m. Utskottets utlåtande vilar på en majoritet i utskottet, och det skildrar på ett utmärkt sätt den splittring som i dag råder i fråga om den svenska bostadspolitik. Socialdemokraterna har tio reservationer och ett särskilt yttrande, och det finns också invändningar från Ny demokrati och Centern.

Jag sade att bilden av bostadsmarknaden nu är mer splittrad än någonsin, och många ställer sig frågan: Vart är Sveriges bostadspolitik på väg? För knappt två år sedan, i valet 1991, gavs löften om lägre hyror, lägre räntor ställdes i utsikt, inga marknadshyror skulle införas, konkurrensen skulle se till att man fick fördelaktiga boendekostnader, och en sund konkurrens på bostadsmarknaden utlovades.

Det som nu har skett visar att det som vi varnade för från socialdemokratiskt håll stämde. Det har gått snett någonstans i bostadspolitik, och det har visat sig att förväntningarna om att det skulle ske förbättringar när man började operera bort regler och andra restriktioner på bostadsområdet var helt felaktiga. Frågan är: Hur kunde det gå så snett i fråga om bostaden, som har en så utomordentligt stor betydelse för väldigt många människor i det här landet?

Låt oss se vad som kan komma att ske 1993. Boverket räknar med att det kan få så låg produktion av nya lägenheter som kanske 15 000–20 000. Hade ROT-programmet inte genomförts så hade praktiskt taget hela den svenska bostadsmarknaden legat för fäfat.

1993 har regeringen med hjälp av sina partier i riksdagen lagt ut 3,4 miljarder på boendekostnader. 1994 skall överenskommelsen mellan Socialdemokraterna och regeringen när det gäller bostadsmarknaden leda till att det skall läggas ut ytterligare 3 miljarder kronor. Den stora frågan är om det skall läggas ut på räntegaranterade hus eller på alla bostäder, som vi Socialdemokrater i bostadsutskottet tycker och som vi också gett uttryck för i den socialdemokratiska partimotionen.

Det finns i dag tiotusentals s.k. Danellgropar i Sverige. Det är platser där man sökt bygglov enligt 1992 års finansieringsregler. Vad är det då för skillnad på 1992 och 1993? Jo, de nya låneförsättningarna har kraftigt försämrats. Denna tendens kommer att förstärkas framöver. Det kommer att kosta mer och mer. Så tycker regeringen och regeringspartierna. Det är vad vi också har varnat för från socialdemokratiskt håll.

Vi har alltså en låg bostadsproduktion och en hög arbetslöshet. Inte sedan 1930-talet har arbetslösheten varit så stor som just nu, och vi riskerar att den ständigt ökar.

Det finns inga byggjobb. Många har inkomst från arbetslöshetskassorna, många är utförsäkrade. Förtroendet för bostadspolitiken hos byggföretagen och materialindustrin är i kraftigt avtagande.

Jag nämnde i vår förra debatt om 160 företag som har uttalat sig om 1993 och 1994. De har prognosen för 1993 att det är illa, och för 1994 att det kommer att bli ett uselt byggår.

Det är det perspektiv som är bedömbart från det utgångsläge de har för närvarande.

Problemet är att regeringen betraktar bostadsområdet som vilket annat näringsområde som helst. Det är väl ingenting märkvärdigt med bostaden – så tycks regeringen resonera.

Det har man satt i system. Först försvann Bostadsdepartementet sedan försvann bostadsministern. De har visserligen förökat sig genom delning. Jag hörde i slutet på den stora debatten om de sociala frågorna att en av deltagarna tackade statsrådet för att han deltagit i hela debatten. Men sedan vi fått denna splittring i regeringen har jag inte sett något statsråd närvarande när vi diskuterar bostadsfrågorna. För att över huvud taget få tala med ett statsråd i bostadsfrågor måste man ställa en enkel fråga eller en interpellation och försöka pricka rätt vem det är som har hand om just den delen av bostadsfrågorna i regeringen.

Jag trodde faktiskt ett tag i morse när jag tittade på talarlistan att det inte bara var Bostadsdepartementet och bostadsministern som hade försvunnit, utan att också de mycket entusiastiska bostadsdebattörerna i regeringspartierna försvunnit. De fanns i alla fall på morgonkvisten inte på talarlistan. Förhoppningsvis kommer de att finnas här litet senare.

Den stora frågan nu är: Hur skall det bli framöver? Jag sade 1993 kanske 20 000 nya lägenheter. 1994 vet vi ingenting om, det är en dålig planering. Vi vet inte heller någonting om 1995 och 1996 därför att det inte finns några riktlinjer som har någon bärkraft inför detta decennium i slutet av det här århundradet.

Man kan alltså konstatera att det inte är någon kraft i bostadspolitiken. Den går enligt en mall som man snabbt fick fram genom sin enmansutredning.

Jag tycker att man i varje fall av väljarundersökningarna borde kunna konstatera att åtminstone någon del av väljarnas ställningstagande måste ha sin anknytning till missnöje med regeringens bostadspolitik.

Jag upprepar nu att Socialdemokraterna står för den sociala bostadspolitiken. Det kommer till uttryck i våra reservationer om de bostadspolitiska målen. Vi säger att till välfärden hör en bra bostad som en grundläggande social rättighet som är att jämföra med rätten till arbete, utbildning och sjukvård.

Vi talar då om den generella välfärden. Skillnaden är kanske att vi talar om den generella välfärden, medan regeringen talar om den individuella välfärden.

Vi försvarar med kraft denna sociala bostadspolitik mot alla åtgärder som sätts in för att rycka undan grundvalen för en sådan politik.

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Vissa anslag till
bostadsförsörjningen
m.m.*

Vi ser värdena i de allmännyttiga bostadsföretagen och i de kooperativa bostadsföretagen. Vi markerar vår avsikt att kämpa mot den fortsatta övergången till marknadshyror.

I våra reservationer kan det läsas in även andra uttryck för en social bostadspolitik. Alla skall i princip bli delaktiga i den: Ungdomarna, som ser framför sig bostäder som de behöver men inte ekonomiskt kan efterfråga; de utvecklingsstördas boende, liksom stödet för äldreboendet. Vi ställer kravet att kommunerna skall ta fram program för utbyggnad av servicebostäder, ålderdomshem och gruppboende. Detta är mer motiverat nu än någonsin, om man nu tar chansen att satsa på det ROT-program som riksdagen nyligen har haft att besluta om.

Vi vill på den punkten ställa större krav på kommunerna i stället för att, som regeringen och regeringspartierna vill, ta bort det huvudansvar för bostadsförsörjningen som i dag ligger på kommunerna.

Vi vill, kort sagt, herr talman, inte överge de riktlinjer som gett Sverige en särställning när det gäller bra bostäder.

Det kan hända att det kommer att finnas anledning att se över regler och andra bestämmelser. Det tycker jag vi skall vara öppna för. Men jag vill gärna betona att det i dag är en mycket stor oro på bostadsmarknaden. Det förekommer ett stort antal vräkningar. Allt fler fastigheter tvångsförvaltas. Många omflyttningar sker – folk flyttar till bostäder som de helst skulle vilja undvika. De gör det av det skälet att de inte har kapacitet att betala de lägenheter som de för närvarande sitter i.

Det här ger mig anledning att säga att de reservationer som vi har lagt är en återspeglning av socialdemokratisk bostadspolitik. Jag kommer inte att yrka bifall till alla, utan jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 4, 7 och 9.

Anf. 100 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det är förvisso inte första gången som vi diskuterar den borgerliga bostadspolitik i denna kammare. Det börjar kännas som ett tråkigt ämne, tycker jag, därför att den politiken hittills inte förts särskilt mycket framåt. Jag skall därför bara kort tala om att Vänsterpartiets kritik på alla väsentliga punkter blivit besannad i detta betänkande och i den bostadspolitik för övrigt som förs av den borgerliga regeringen.

Bristen på Bostadsdepartement visar att samordning inte finns. Den delegation som regeringen har tillsatt består av statssekreterare, dessutom bara män. Jag och jag tror många med mig saknar totalt förtroende för att den gruppen skall kunna visa hur bostadspolitik skall föras framåt.

Vi i Vänsterpartiet upprepar vårt förslag om att en parlamentarisk kommitté skall se över bostadspolitik, hur den skall bedrivas i fortsättningen, vilket tyvärr inte har fått gehör. Vi vet att våra förslag skulle vara klart gynnsamma. Jag instämmer i huvudsak i allt det som Oskar Lindkvist tog upp. Det är stora problem med höga hyror i dag, människor vräks från sina hem, det står tomma hus. Dessutom finns det inte någon större nyproduktion, vilken faktiskt skulle behövas.

Jag undrar över en av Socialdemokraternas reservationer. Vid utskottsbehandlingen av denna blev jag för egen del inte klar över, uppenbarligen inte heller de borgerliga ledamöterna, vad som egentligen ligger bakom den. Det

gäller bostäder för utvecklingsstörda. Jag hade trott att de borgerliga ledamöterna skulle kolla upp hur det var på det området. Jag vet inte om så har skett. Jag har fått väldigt tydliga signaler om att det bl.a. i Stockholms län, men också på annat håll, faktiskt sker en försämring på just det området. Utvecklingsstörda får i dag sämre bostäder, därför att man inte anser sig behöva ställa samma krav på dessa. Har inte de borgerliga partierna fått dessa signaler, eller har man inte själv velat ta reda på hur det förhåller sig?

Jag vill till slut, herr talman, bara hänvisa till de motioner som handlar om ekologiskt byggande och boende. Det är bara att konstatera att man från regeringens och utskottsmajoritetens sida inte vill satsa särskilt mycket på det.

Avslutningsvis hänvisar jag till Vänsterpartiets meningsyttring och instämmer i de socialdemokratiska reservationerna och i det särskilda yttrandet.

Anf. 101 MIKAEL ODENBERG (m):

God afton, herr talman! Anledningen till att det inte fanns någon företrädare för utskottsmajoriteten förhandsanmäld till dagens debatt är närmast att bostadsutskottets betänkande 11 innehåller idel kända ståndpunkter både från utskottsmajoritetens och från utskottsminoritetens sida. Det befanns inte nödvändigt att sätta upp en talare för ett tolv minuters inledningsanförande.

Det är inte bara utskottsbetänkandet som innebär en upprepning av kända ståndpunkter. De hittills hållna anförandena har också inneburit en upprepning av kända ståndpunkter. Oskar Lindkvists inledningsanförande innehöll faktiskt inget nytt alls.

Jag lyssnade på den socialpolitiska debatten tidigare i dag. Där efterlyste Socialdemokraternas Bo Holmberg ödmjukhet från regeringens och regeringspartiernas sida. Han sade att den borgerliga politiken har präglats av kaxighet och brist på vilja att ta till sig andras åsikter och argument.

Jag vet inte om Oskar Lindkvists inledningsanförande här är ett exempel på den ödmjukhet som Socialdemokraterna vill skall prägla den politiska debatten. I så fall tycker jag att det är märkligt. Vad vi fick höra var den sedvanliga liturgin, för att inte säga de väl inövade besvärjelserna, kring begreppet social bostadspolitik.

Jag har, herr talman, i ett antal bostadspolitiska debatter efterlyst en socialdemokratisk definition av begreppet social bostadspolitik. Jag har aldrig fått något riktigt svar, främst beroende på att den sociala bostadspolitiken vid varje given tidpunkt har definierats som socialdemokratisk bostadspolitik. Nu fortsätter man i det här spåret.

Man nöjer sig alltså inte med att i reservationerna ta en strid om de skiljaktiga meningar som finns om bostadspolitikens medel, utan man envisas med att även i denna debatt till varje pris ifrågasätta också de politiska borgerliga motståndarnas ärliga uppsåt, ärliga vilja och goda avsikter. Det gör man i termer som "att låta plånboken styra", "rasera den sociala bostadspolitiken", "riva ner" osv. Jag får nog, herr talman, säga att det är ett tragiskt uttryck för den ödmjukhet som Socialdemokraterna säger skall prägla debatten.

Sanningen är att det inte finns några delade meningar om bostadspoli-

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Vissa anslag till
bostadsförsörjningen
m.m.*

kens mål. Alla människor som lever i Sverige skall ha tillgång till sunda, rymliga och välplanerade bostäder till rimliga priser. Det är målet. Om det är det målet som är definitionen på social bostadspolitik, är vi alla 349 ledamöter i denna kammare anhängare av just en social bostadspolitik. Däremot har vi olika uppfattningar om medlen.

Socialdemokraterna har haft ansvaret för bostadspolitiken under i stort sett hela efterkrigstiden. Ni har åstadkommit mycket gott. Vi har en hög bostadsstandard i Sverige. Vi har en god utrymmesstandard, den högsta i världen, tror jag. Vi har mindre av kategoriboende i Sverige än i många andra länder. Det är bra. Grattis, Oskar Lindkvist.

Det innebär, herr talman, dock inte att vi saknar problem som ett resultat av samma socialdemokratiska bostadspolitik. Jag skall peka på några brister.

Vi har ett dåligt genomslag för bostadskonsumenternas önskemål. Vi har bristande valfrihet på bostadsmarknaden, framför allt beroende på att den socialdemokratiska bostadspolitiken, alltså Socialdemokraternas uttolkning av "social", har inneburit ett missgynnande av enskilt bostadsägande och ett gynnande av allmännyttigt hyresboende. Vi har segregation i det svenska boendet. Det är framför allt pengar eller kontakter som gör att många människor bor i attraktiva bostadsområden. Människor med låga inkomster är ofta hänvisade till mindre attraktiva bostadsområden i storstädernas ytterområden, där hyrorna paradoxalt nog är högre än någon annanstans. Vi har en inte helt lyckad fördelningspolitik. 85 % av räntesubventionerna, 25 miljarder, går till 7 % av hushållen, inte med nödvändighet till de 7 % som har det största behovet.

Det kanske största problemet är den kostnadsexplosion som vi haft under de senaste 20 åren. Orsak: Det finansieringssystem som infördes 1974 – det är i varje fall en starkt bidragande orsak. Det har lett till höga hyror. Hade vi haft samma kostnadsutveckling på byggsektorn som vi har haft på andra samhällsområden, skulle hyrorna i nyproduktion i dag vara 60 % av vad de de facto är. Kostnadsexplosionen har också lett till en statlig utgiftsexplosion, som vi inte har kontroll över. Vi har också haft ett dåligt inflytande för den enskilde hyresgästen.

Med den bostadspolitik som vi nu bedriver, med vår uttolkning av medlen för att nå sociala bostadspolitiska mål, försöker vi att rätta till en del av dessa brister. Vi försöker att långsiktigt minska bostadskostnaderna. Vi försöker att minska statens utgifter, därför att vi tycker att det är fel att vi övervältrar dagens kostnader för bostäder och bostadsproduktion på morgondagens generation.

Vi försöker att öka bostadskonsumenternas inflytande. Det handlar inte om att låta plånboken styra eller om att införa något slags ohämmad bostadskapitalism. Men om man vill öka bostadskonsumenternas inflytande, måste det ske på någons bekostnad, och då blir det på politikernas och bostadsproducenternas bekostnad. Den plats där bostadskonsumenter och bostadsproducenter möts brukar bildligt talat kallas för marknad. I den meningen innebär den nya bostadspolitiken ett ökat utrymme för marknaden, men detta borde inte var kontroversiellt. Även Socialdemokraterna brukar ju bekänna sig till marknaden i detta hänseende. Det gör Oskar Lindkvist på alla andra

samhällsområden. Det är därför som han är socialdemokrat och inte kommunist.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan i betänkande 11.

Anf. 102 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Mikael Odenberg påstod att jag ifrågasatte det ärliga uppsåtet och den ärliga viljan. Det gjorde jag faktiskt inte. Jag ifrågasätter resultatet. Det är det som är det primära. Om man har som mål att genomföra en social bostadspolitik, borde man akta sig för att lägga upp politiken så, att man fjärrar sig från det primära ansvar som ligger på kommunerna när det gäller bostadspolitik. Man tar bort väsentligt ansvar från kommunerna och lägger det på de fria marknadskrafterna, och man tar bort inslagen i en social bostadspolitik av ett starkt statligt och kommunalt stöd som ger alla människor möjligheter att bli delaktiga i den sociala bostadspolitik och kunna efterfråga just den bostad som de behöver för sig och sin familjs välbefinnande. Man vill ha en bostadspolitik som innebär att man satsar på marknaden och på enskilda intressenter till nackdel för i första hand det kommunala ansvaret och de kommunala möjligheterna.

Vi kan ha den gemensamma målsättningen att det skall vara en social bostadspolitik. Men då skall man också driva en politik som kan förverkliga målet en social bostadspolitik. Det som nu är på gång är precis det som Mikael Odenberg avslutade med, nämligen att man är på väg mot marknadshyror. Trots att vi i valrörelsen 1991 och i debatterna här långt innan Mikael Odenberg kom hit till riksdagen och deltog i bostadsdebatterna fick beskedet från framför allt Moderaterna att de inte var intresserade av att övergå till marknadshyror, har hela bostadspolitik nu lagts om till att bli marknadsbetingad. Det är ingen social bostadspolitik. Det målet har nu blivit bara en symbol och ingenting annat. Det är det som vi kritiserar.

Jag vill verkligen be Mikael Odenberg att komma ihåg att folk nu vill veta vad ni som regeringspartier tänker göra under den del som är kvar av 1990-talet. Vad skall ske på bostadsmarknaden, på lånemarknaden? Var skall man få låna pengar för att kunna bygga? Hur skall ni få i gång verksamheten bland byggnadsarbetarna? Hur skall de som efterfrågar bostäder någon gång i mitten eller i slutet av 1990-talet få veta om regeringen är kapabel att få i gång bostadsbyggandet? Det är de stora frågorna som också är sociala frågor.

Anf. 103 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Sanningen är att både de socialdemokratiska motionerna och reservationerna mycket tydligt andas ett ifrågasättande av regeringens och de borgerliga partiernas ambitioner att försöka tillhandahålla goda bostäder till människorna i vårt land. Väldigt mycket av diskussionen hängs upp kring detta i stället för kring medlen.

När socialdemokraterna däremot diskuterar bostadspolitik i sin egen bostadsarbetsgrupp, andas man en viss insikt i de problem som de gångna årens bostadspolitik har ställt till med. Man bekänner sig också till dessa mål, samtidigt som man skriver att vissa medel och metoder omprövades för sent. Man borde ha varit mer självkritisk och lyhörd. Man talar om bristerna, höga

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Vissa anslag till
bostadsförsörjningen
m.m.*

kostnader, anpassning till produktionens krav snarare än konsumenternas behov, onödiga regleringar m.m.

Omprövningen kom för sent. För Oskar Lindkvist har ju omprövningen inte ens börjat, åtminstone inte enligt de anföranden som han har hållit i den här kammaren efter vad jag har hört.

Vi har försökt ta fasta på dessa mål. Vi försöker skapa instrument för att rätta till bristerna t.ex. genom avregleringar, genom att ändra bostadsfinansieringssystemet, genom att ändra subventionssystemet, genom att öka konkurrensen, genom att likställa olika bostadsproducenter och hyresvärdar.

Jag har respekt för om Oskar Lindkvist och Socialdemokraterna inte tycker att dessa metoder är bra. Jag bara ber om att få se litet av den Bo Holmbergiska ödmjukheten, att man åtminstone kan erkänna att vi försöker skapa goda bostäder åt svenska folket och inte någon sorts motsats. Jag förstår inte vad Socialdemokraterna lever i för föreställningsvärld, vad de tror att våra ambitioner med vårt riksdagsuppdrag är.

Det största hotet mot möjligheterna för människor i Sverige att skaffa sig en god bostad eller efterfråga den bostad som de vill ha är givetvis den alarmerande kostnadsutvecklingen, som Oskar Lindkvist faktiskt bär en ganska stor del av ansvaret för. Han har varit en ansvarig bostadspolitiker under hela den tid som man har haft det kostnadsdrivande bostadssubventionssystem som vi nu har avskaffat.

Också Socialdemokraterna insåg bristerna i detta system och ville införa ett nytt system. Genom att slopa även det systemet har vi räddat Oskar Lindkvist en gång till. Som Oskar Lindkvist vet skulle detta system ha havererat med dagens realräntor.

Jag vill betona att det enda sättet för oss att ge människor rimliga möjligheter att efterfråga de bostäder som de vill ha är lägre boendekostnader. Det hade vi aldrig kunnat få med socialdemokratisk bostadspolitik.

Anf. 104 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Det är ganska bra att Mikael Odenberg har hunnit med att titta litet grand i det utkast till bostadspolitiskt program som har tagits fram av en grupp inom det socialdemokratiska partiet. Socialdemokraterna har under årens lopp själva rättat till flera delar i sin bostadspolitik. När bostadspolitiken på vissa områden inte har varit acceptabel, har vi lagt om kursen för att uppnå bättre effektivitet.

Jag ifrågasätter inte de borgerliga partiernas ambition att tillhandahålla bostäder, Mikael Odenberg. Jag tror att ni har den ambitionen, men jag ifrågasätter de medel som ni använder för att uppfylla den målsättningen.

Vi kritiserar er därför att ni för en bostadspolitik som är helt annorlunda än den socialdemokratiska bostadspolitiken. Ni tar bort bostadssubventionerna efter hand. Ni vill införa marknadshyror i stället för att tillämpa en rimlig hyressättning. Ni tar bort kommunernas primära ansvar för bostadsförsörjningen. Ni har föreslagit att hyresgästerna helst inte skall vara med i någon organisation. Var och en skall förhandla om sin hyra. Regeringen föreslår nu en ny hyressättning när det gäller bruksvärderingen, som enligt gårdagens Dagens Nyheter innebär flexiblare och spänstigare hyror, dvs. över-satt till vanligt hyresspråk skall en del bostäder bli dyrare. Därmed tror ni

att andra bostäder skall bli billigare. Men detta har ännu aldrig inträffat. Det har ju inte skett någon förändring av hyrorna, utan de har ökat och kommer också att öka i fortsättningen. Det är det som är skillnaden. Ni har inget intresse av att hålla nere hyrorna. Ni är mer intresserade av att den fria marknaden tar över rollen som den som dominerar när det gäller svensk bostadspolitik. Detta är den avgörande skillnaden framför allt mellan Moderaterna och Socialdemokraterna.

Prot. 1992/93:92

15 april 1993

*Vissa anslag till
bostadsförsörjningen
m.m.*

Anf. 105 MIKAEL ODENBERG (m) replik:

Herr talman! Med all respekt för min kollega Oskar Lindkvist är det sistnämnda nonsens. Vi vill inte överlåta något inflytande på någon diffus marknad. Däremot vill vi överlåta inflytandet på bostadskonsumenter. Några förslag om att införa marknadshyror existerar över huvud taget inte. Det finns ju ingen anledning för Oskar Lindkvist att fullständigt grundlöst förfalla till att bli som en ombudsman i hyresgäströrelsen under värsta valrörelse. Det existerar inget förslag om att införa marknadshyror.

Låt mig säga att bröstonerna här är anmärkningsvärda. Oskar Lindkvist är ju ingen socialdemokrat vem som helst. Han är en erfaren politiker med 30 år bakom sig här i riksdagen. Man hör ju i korridorerna kolleger berätta vilken hedersknyffel han är. Men samtidigt är det så att medan regeringar och bostadsministrar har kommit och gått har Oskar Lindkvist bestått. I 22 år har han suttit i bostadsutskottet.

Han har infört det gamla bostadsfinansieringssystemet, han har infört och höjt fastighetsskatten, han har infört ROT-bidragssystem och allt vad det nu är. Oskar Lindkvist är ju en symbol för socialdemokratisk bostadspolitik och för den politiska ingenjörskonstens misslyckande på bostadssektorn. Han är inte bara en symbol när det gäller de höga bostadskostnaderna, utan faktiskt en av de huvudansvariga.

Jag skall illustrera detta med ett enkelt och begripligt exempel. När Oskar Lindkvist tog säte här i kammaren var jag en liten parvel i grundskolans mellanstadium. Då kostade ett kylskåp 4 000 kronor. Om prisutvecklingen på kylskåp hade varit densamma som prisutvecklingen var inom byggsektorn med det bostadsfinansieringssystem som Oskar Lindkvist var med om att införa skulle det kylskåpet i dag kosta mellan 40 000 och 50 000 kronor. Jag tycker att detta är en ganska bra illustration av vad Oskar Lindkvist och hans parti har måktat med att åstadkomma med sin bostadspolitik. Det är förvisso en socialdemokratisk bostadspolitik, men den är sannerligen inte social, herr talman.

Anf. 106 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! I vår reservation vill vi få till stånd en utredning av fastighetskrisen. Den senaste tiden har lärt oss vilka stora värden som det samlade fastighetsbeståndet utgör och hur känslig fastighetsmarknaden är.

Oskar Lindkvist förfasar sig över bostadspolitik. Då måste jag fråga hur ni socialdemokrater kunde gå med på ytterligare reduktion av bostadssubventionerna, som kommer att bli fallet fr.o.m. 1994. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att man godkände det som tidigare har varit och att man

anser sig kunna spå på detta ytterligare. Vi tycker att gränsen var nådd. Jag får inte ihop det här resonemanget när jag lyssnar på Oskar Lindkvist.

Tillbaka till den utredning som vi vill ha. Regeringen handlar, det vet jag. Men utan att bli långgrandig vill jag påpeka att det är rimligt att göra en del känslighetsanalyser – medvetna såväl som omedvetna – över de förändringar som kan inträffa på fastighetsmarknaden. Med anledning av detta yrkar jag bifall till reservation 10.

Anf. 107 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag har ett par ord till Dan Eriksson i Stockholm. Han ställde frågan hur vi kunde gå med på att spara 3 miljarder 1994. Då vill jag bara påminna om det som är viktigt i sammanhanget: svensk ekonomi. I ett läge när det behövdes krafttag för att om möjligt förhindra en devalvering av den svenska kronan valde Socialdemokraterna att tillsammans med regeringen diskutera ett ekonomiskt program. I det programmet ingick vissa besparingar, och en av dessa besparingar på 3 miljarder var avsedd att tas ut på bostadsmarknaden 1994.

Frågan är nu inte om de skall tas ut eller ej, utan det är fråga om att försöka finna ett rättvist system för hur dessa pengar skall tas ut, och under vilka år dessa 3 miljarder skall plockas ut. Som bekant har vi i vårt betänkande skrivit att de skall tas ut rättvist mellan äldre och yngre årgångar samt i alla upplåtelseformer. Det är inte så märkligt att man ibland kan tvingas att vidta exceptionella åtgärder för att stärka den svenska ekonomin. Jag tycker också att det är bra gjort av socialdemokraterna att man över huvud taget har ställt upp. För mig är nuläget det mest intressanta.

Min fråga till Dan Eriksson är om han är beredd att medverka till att de 3 miljarderna läggs ut rättvist bland äldre och yngre årgångar och i alla olika upplåtelseformer. Jag väntar på svaret med stort intresse.

Anf. 108 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Den uppgörelse som ni socialdemokrater gjorde med regeringen var hedervärd, vilket vi har påtalat ett antal gånger.

Jag håller med om att bostadspolitikerna är behjärtansvärd. Vi befinner oss i ett ganska besvärligt läge med höga hyror. Fanns det inget annat område som man kunde spara de tre miljarderna på? Det är ju fråga om en prioritering när det gäller var man kan skära. Det är intressant att man valde just bostadsfinansieringen.

I Ny demokrati hade vi förslag på hur man skulle kunna spara dessa 3 miljarder. Jag har faktiskt inte hört någon i utskottet uttrycka förtjusning över indragningen av de 3 miljarderna. Många med mig tror att det kostar mycket mer i en annan ände. Möjligen kan det finnas några folkpartister som tycker att man kan skära ner subventionerna ännu mer.

Vi har lagt vårt förslag. Den här situationen har ni själva ställt till med, och den får ni också ta ansvar för. Vi kommer inte att blanda oss i detta, eftersom vi inte tycker om att man har valt att göra besparingen på tre miljarder på bostadssubventionerna.

Anf. 109 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Vad Ny demokrati har föreslagit är att de 3 miljarderna skall tas av biståndet. Såvitt jag vet är det inte någon i bostadsutskottet eller någon annanstans som har tyckt att förslaget har varit bra. Däremot tycker alla som har varit inblandade i uppgörelsen att det nu gäller att hitta en rättvis lösning på utlägget av de 3 miljarderna. Det var intressant att höra att man i Ny demokrati inte är intresserad av att medverka i ett sådant resonemang. Detta svar var ungefär det jag förväntade mig. Jag tror också att de andra partierna som är inblandade i detta säkert kommer att hitta en lösning. Vad jag är intresserad av är att den lösningen blir rättvis. Då är det intressant att veta att man från Ny demokratis sida inte är intresserad av att medverka till en sådan lösning.

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Allmänna
samlingslokaler*

Anf. 110 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Har man en uppgörelse får man stå för den och lösa den. Man kan inte gå till andra partier, som inte har varit med om en uppgörelse, för att be dem medverka till något annat än det som man har kommit överens om. Det vore för mig främmande. Sätt er antingen ner med regeringen och lös detta eller också – om båda parter är överens – kan ni riva upp överenskommelsen och välja ett annat område att göra besparingen på. Det vore det bästa. Jag tror att besparingen på 3 miljarder är en ren förlustaffär.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 april.)

12 § Allmänna samlingslokaler

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1992/93:BoU15 Allmänna samlingslokaler (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 111 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! I denna sena timme nöjer jag mig med att yrka bifall till vår reservation, enligt vilken vi vill minska ramen för allmänna samlingslokaler med 20 miljoner kronor till förmån för stöd till icke-statliga kulturlokaler med samma belopp.

Anf. 112 ULF BJÖRKLUND (kds):

Herr talman! Sverige är unikt när det gäller olika former av samlingslokaler. Genom denna tillgång på samlingslokaler har vi också ett ganska viktigt instrument för samhällslivet, ett instrument som hjälper till att ge innehåll åt våra lika unika demokratiska fri- och rättigheter.

Efter den stora landsbygdskampanjen Hela Sverige skall leva bildades 1989 Folkrorelserådet för att följa upp utvecklingsarbetet på landsbygden. Med stora ideella insatser arbetar nu fler och fler för sin bygds utveckling och framtid. En mängd lokala grupper har nybildats, och i dag har vi inom Folkrorelserådet räknat in ca 1 600 registrerade grupper.

Tillgången på samlingslokaler är en förutsättning för dessa gruppers fortsatta utvecklingsarbete.

Dessutom tror jag starkt på en renässans för bystugor och bygdegårdar, särskilt på landsbygden och i glesbygd. Här finns säkert framtida möjligheter till sysselsättning. Det handlar utöver ansvar och skötsel av lokalerna om verksamhetsinnehållet, nya djärva omsorgsformer och samordning av olika samhälls- och servicefunktioner. Här är det bara vår fantasi som sätter gränser. De lokala utvecklingsgrupperna är pionjärer i det arbetet.

I dag finns det nästan 3 500 föreningsägda allmänna samlingslokaler. Ca 1 600 av lokalerna är belägna i landsbygdsmiljö och har en genomsnittlig storlek på 250 kvadratmeter. 1 350 av lokalerna är belägna i mindre tätorter och förortsmiljöer. Övriga 450 är belägna i stadsmiljö.

Trots den goda tillgången på samlingslokaler finns det fortfarande nybyggnadsbehov ute i bygderna. I den rapport som Boverket på regeringens uppdrag presenterat redovisas den s.k. samlingslokalsköen som omfattar ca 180 ansökningar. Huvudparten av dessa ansökningar omfattar byggnadsytor upp till 500 kvadratmeter. En tredjedel av det befintliga lokalbeståndet är i mindre gott skick och i behov av renovering. 60 % av lokalerna behöver handikappanpassas.

Det här betänkandet, BoU15, handlar just om stödet till byggade, inköp och renovering av allmänna samlingslokaler. Förslagen i propositionen innebär att bidrag lämnas med 50 % av godkänd kostnad för ytor upp till 1 000 kvadratmeter. För att bidrag skall utgå krävs också att kommunen bidrar med minst 30 % av godkänd kostnad. För handikappanpassning lämnas ett bidrag på 165 000 kr. Likaledes föreslås att bidrag för handikappanpassning av folkparksteatrar lämnas med lika mycket, dvs. 165 000 kr.

Det råder i utskottet en bred enighet om stödets värde. De motioner som väckts och behandlats i ärendet handlar i huvudsak om olika nivåer på beslutsram resp. förslagsanslag. Regeringen föreslår för budgetåret 1993/94 att beslut om bidrag får anvisas inom en ram om 45 miljoner kronor och ett förslagsanslag på 85 miljoner kronor.

I flertalet motioner, väckta av socialdemokrater och vänsterpartister, anför sysselsättningsskäl för utökning av anslagen, medan Ny demokrati förordar ett minskat anslag.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det som ett led i att skapa sysselsättning vore fördelaktigt att öka beslutsramen. Men man säger också att de redan beslutade åtgärderna inom ROT-programmet för bostäder i första hand bör genomföras. Utskottet förutsätter också att regeringen noga överväger behovet av ytterligare stöd till allmänna samlingslokaler och, om det bedöms lämpligt, återkommer till riksdagen med ett sådant förslag.

I en kds-motion tas frågan upp om huruvida statligt stöd till allmänna samlingslokaler skall kunna medges även om kommunen inte ger bidrag. Beträffande svaret på den frågan och det kommunala ansvaret hänvisar utskottet till den utredare som civilministern i propositionen föreslår skall tillkallas. Syftet med den föreslagna utredningen är bl.a. att inom ramen för ett fortsatt stöd undersöka om det finns behov av viss prioritering med hänsyn till det enskilda projektet. Utredningsarbetet skall påskyndas för att nya regler skall kunna gälla fr.o.m. den 1 juli 1994.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 april.)

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Kulturstöd vid
ombyggnad m.m.*

*Länsstyrelserna
m.m.*

13 § Kulturstöd vid ombyggnad m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1992/93:BoU16 Kulturstöd vid ombyggnad m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 113 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation till förmån för en utvidgad ram för icke-statliga kulturlokaler.

Anf. 114 MIKAEL ODENBERG (m):

Herr talman! Nydemokraternas reservation i ärendet är villkorad av att deras reservation i föregående ärende vinner gehör. Vi kan väl på goda grunder anta att den inte kommer att göra det. Då faller reservationen. Men jag vill ändå för formens skull yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 april.)

14 § Länsstyrelserna m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1992/93:BoU17 Länsstyrelserna m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 115 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Vi har från socialdemokratiskt håll velat inrätta ett kunskapscentrum inom varje länsstyrelse för att försöka främja sysselsättningen bland framför allt kvinnliga företagare. Vi beklagar att de borgerliga partierna inte har velat ställa sig bakom detta. Därför yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen.

I övrigt kan jag bara notera att det kommer att bli en intressant debatt framöver om länsstyrelserna och de kostnader som ligger i detta. Vi får då diskutera hur regionerna skall se ut i framtiden.

Anf. 116 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! När det gäller betänkandet om länsstyrelserna vill jag hänvisa till min meningsyttring och yrka bifall till den.

Jag vill också instämma i den socialdemokratiska reservationen om stöd till kvinnligt företagande.

Eftersom nästa talare så påpassligt och lämpligt är just Erling Bager från Folkpartiet, vill jag ställa en fråga till honom. Eftersom Vänsterpartiet liksom flera företrädare för andra partier har drivit frågan om regionparlament under många år, undrar jag litet varför man i just detta betänkande och i en rad andra där man talar om länsstyrelserna över huvud taget inte vill ta ställning i frågan, trots att man i alla andra sammanhang gör det och talar om hur man skall utveckla regionala parlament i stället för länsstyrelserna.

Häromdagen var det en mycket intressant artikel i Aftonbladet av en bekant till alla här i salen, nämligen Olle Schmidt från Folkpartiet, som talade sig varm för de lokala parlamenten. Jag vill därför skicka med en fråga till Folkpartiet och Centern: Varför kan man inte låta denna förkärlek för tanken på regionala parlament återspeglas i någon mån när vi diskuterar frågan om länsstyrelserna?

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till meningsyttringen från Vänsterpartiet.

Anf. 117 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Bostadsutskottet har när det gäller detta betänkande i huvudsak varit överens i de flesta delar. Det finns dock, som framgår av betänkandet, en reservation från Socialdemokraterna om stöd till kvinnligt företagande. Vidare finns det i samma fråga en meningsyttring från Vänsterpartiet.

Vänsterpartiet vill göra besparingar om 15 miljoner kronor vid varje länsstyrelse. Socialdemokraterna vill vid varje länsstyrelse inrätta ett kunskapscenter för att stödja olika former av sysselsättningsskapande aktiviteter bland kvinnor. Beträffande finansieringen säger man att man vill återkomma i ett betänkande från arbetsmarknadsutskottet, AU13, som kommer upp senare.

Som företrädare för majoriteten vill jag anföra att regeringen tidigare har gett NUTEK i uppdrag att tillsammans med berörda myndigheter och organ sammanställa ett informationsmaterial riktat till kvinnliga företagare. NUTEK:s uppdrag resulterade i november 1992 i en rapport till regeringen. I rapporten finns förslag till program för kvinnligt företagande. Det programmet berör rådgivning, ekonomiskt stöd, utbildning, nätverk och forskning.

Bl.a. sägs det att en viss del av länsstyrelsernas projektmedel kan användas till att anställa en kvinnlig affärsrådgivare för kvinnliga forskare och nystartare i varje kommun. En sådan rådgivare skulle också kunna ta ansvar för och hjälpa till med utbildning i varje län. Det bör dessutom skapas någon typ av mentorpool, där kvinnliga företagare kan finna ett bollplank och få idéer och olika problem testade.

Den 11 februari 1993 beslutade regeringen att ge NUTEK i uppdrag att genomföra ett handlingsprogram som främjar kvinnligt företagande. Grunden för detta program är dels den analys som NUTEK tidigare har gjort och som gäller olika möjligheter, dels den rapport som jag nyss nämnde.

I uppdraget till NUTEK ingår också att man skall verka för att rådgivning lämnas av kommunerna och av regionala utvecklingsfonder till kvinnor som vill starta företag. Beträffande detta uppdrag är det tänkt att arbetet skall pågå i tre år.

Bostadsutskottets majoritet gör, i likhet med arbetsmarknadsutskottet, bedömningen att resultatet av den nu pågående programverksamheten bör komma fram litet mer innan man tar ställning till de exakta formerna för hur rådgivningen kan göras så effektiv som möjligt.

Dessutom pekar vi i bostadsutskottet, som framgår av betänkandet, på att det i första hand bör ankomma på de enskilda länsstyrelserna att finna lämpliga former för hur det kvinnliga företagandet bäst kan stödjas.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på den socialdemokratiska reservationen och på Vänsterpartiets meningsyttring. I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i bostadsutskottets betänkande nr 17.

Eva Zetterberg ställde en fråga till mig om detta med regionala parlament. Det är klart att det som framförts är en intressant idé. Men en regionutredning har tillsatts som har att titta på den framtida förvaltningen av länsstyrelserna. Det har faktiskt skett väldigt många förändringar, Eva Zetterberg, under tiden från 1989 och fram till nu. Dessutom finns det utredningar om hur vi möjligen en gång kan ändra på Axel Oxenstiernas indelning av Sverige. Vidare gäller det formerna för förvaltningen. Här föreslås olika steg.

Det var kanske lämpligt att i detta betänkande inte låsa fast några inriktningar och att i stället avvakta resultatet av den regionutredning som pågår. Sedan får vi se vilka mått och steg som skall tas.

Anf. 118 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det är klart att man i vanlig ordning kan avvakta utredningar. Men samtidigt kan man skicka med något på vägen.

Den artikel som jag hänvisade till var införd i Aftonbladet häromdagen, inte 1989. Det handlar alltså om ett mycket sent ställningstagande gjort av en betydande folkpartist. Eftersom Olle Schmidt också är ledamot av bostadsutskottet tyckte jag att det kunde vara av visst intresse att nämna artikeln. Men det är inte bara folkpartister som uttalar sig, utan det gör även ledande centerpartister m.fl. Man kunde alltså ha fört frågan framåt i någon mån i stället för att bara hänvisa till den utredning om regionala parlament som pågår.

Anf. 119 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Det är litet tidspress i debatten nu, så jag skall kanske inte anföra alla argument för att man bör invänta de utredningar som riksdag och regering tillsätter då det gäller olika former för det fortsatta arbetet.

I första hand tycker jag nog att vi i kväll skall debattera det betänkande som bostadsutskottet har tagit fram med anledning av den proposition som regeringen lade fram i januari månad och de motioner som har väckts. Aftonbladets artikel kan vi kanske debattera vid ett annat tillfälle.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 16 april.)

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

Länsstyrelserna
m.m.

15 § Plan- och bygglagen m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1992/93:BoU18 Plan- och bygglagen m.m.

Anf. 120 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Detta betänkande handlar om plan- och bygglagen, PBL, och egenskapskrav på byggnader. PBL har nu varit i kraft i knappt sex år och har fungerat väl. Alla farhågor som målats upp av Moderaterna, av Näringslivets byggnadsdelegation och allt vad det nu är har kommit på skam.

Regeringen har nu tillkallat en utredare som skall se över lagen. Det kan vara lämpligt att göra det.

Jag vill bara påminna om att det var Socialdemokraterna och Centern som röstade igenom denna lagstiftning här i riksdagen. Det är min förhoppning att samma samarbetsanda skall präglade de ändringar som kanske blir följden av utredningen.

Sedan vill jag ställa en fråga till Dan Eriksson i Stockholm. Ny demokratis Ian Wachtmeister och Dan Eriksson har ju väckt en motion, där de säger att de vill att beslut om byggreglerna skall fattas i riksdagen i stället för i Boverkets styrelse. Ny demokrati hade möjlighet att påverka och vara med om att fatta detta beslut. Men när vi skulle fatta beslut i utskottet hoppade Dan Eriksson av och frångick sin motion. Jag hoppas att Dan Eriksson i sitt inlägg senare i debatten här ger en bra förklaring till varför så skedde.

Vi har fyra reservationer fogade till detta betänkande. Naturligtvis stöder vi dessa, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

Anf. 121 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Beträffande detta betänkande vill jag bara hänvisa till Vänsterpartiets motioner.

Jag yrkar bifall till min meningsyttring avseende mom. 12. Vidare instämmer jag i vad som sägs i de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 122 INGA BERGGREN (m):

Herr talman! Jag nöjer mig med att kommentera reservation 3 från Socialdemokraterna genom att säga följande.

Det är viktigt att de reviderade byggreglerna träder i kraft så fort som möjligt. Detta är viktigt för att bostadskonsumenter, planerarna, byggarna och andra skall veta vad de har att rätta sig efter. Det är beskedet, besluten och tydligheten *nu*, inte senare, som gäller!

Syftet är uppenbart: Enklare regler uppammar kreativitet – en absolut förutsättning för okonventionella lösningar i fråga om byggandet. Det i sin tur innebär kortare planerings- och hanteringstider samt lägre byggkostnader. Därmed kan bostäderna bli billigare och således också flexiblare.

Härmed yrkar jag bifall till hemställan i bostadsutskottets betänkande nr 18 samt avslag på de reservationer och den meningsyttring som finns fogade till betänkandet.

Anf. 123 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Boverket har utarbetat nya och förenklade byggregler. De är ute på remiss. Men vid den allmänna motionstiden var det osäkert hur de nya byggreglerna skulle se ut. Nu vet vi att det blir förenklingar och att man går över mer till funktionskrav, vilket vi tycker är mycket bra.

Efter vad vi har hört kan de nya reglerna eventuellt – det är långt ifrån säkert – börja gälla redan den 1 juli i år. Det är viktigt att nya och enklare regler kommer till stånd så fort som möjligt. Motionskravet har därmed till stor del fallit. En riksdagsbehandling skulle försena ikraftträdandet.

Vi ville självfallet se vad en riksdagsbehandling innebar. Vi trodde då att byggreglerna skulle träda i kraft den 1 januari 1994. Vi ville dessutom se vad det var fråga om.

I nuvarande läge tror vi inte att Socialdemokraterna är på samma linje som vi. Att vi skulle hitta gemensamma punkter och förbättringar håller vi för ytterst osannolikt med ledning av det vi har hört. Det är inte speciellt troligt. Och att regeringen skulle släppa till något tror vi inte heller.

Men det är angeläget att de nya byggreglerna träder i kraft så fort som möjligt och att osäkerheten ute på marknaden om vad som kommer att gälla i framtiden försvinner. Därför hade vi tänkt foga ett särskilt yttrande till betänkandet. Tyvärr gick inte det, eftersom vi avstod vid voteringen i utskottet. Det var litet olyckligt, men jag hoppas att Rune Evensson i alla fall har fått en förklarling till varför vi anser att vår motion till stor del har fallit.

Anf. 124 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Jag ställde frågan till Dan Eriksson i Stockholm bara därför att det är svårt för oss andra ledamöter i riksdagen att veta när man skall ta Ny demokratis motioner på allvar. I vilket sammanhang är nydemokraterna seriösa och i vilket sammanhang är de inte seriösa? När det inte ens räcker att Ian Wachtmeister, som är partiledare, och Dan Eriksson skriver under en motion – den har ändå inget värde – måste det vara berättigat att ställa den frågan.

Anf. 125 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Gäller en socialdemokratisk motion i tid och evighet? En motion skrivs med utgångspunkt i det läge som gäller i den stund man skriver motionen. Sedan kan det hända saker på vägen.

Det är inget ovanligt att man avstyrker sina egna motioner. Det gör Socialdemokraterna ofta. I och för sig var det här en partimotion. Det väger tungt. Men vårt uppsåt var absolut ärligt. I skrivande stund visste vi ingenting om hur de eventuella förenklade byggreglerna skulle se ut. Sedan fick vi facit, när motionen redan var skriven. I valet mellan att försena en behandling, som troligtvis inte leder till några förbättringar för oss, och att skapa en större säkerhet på marknaden om vad som kommer att gälla väljer vi naturligtvis det senare.

Vi tycker att reglerna är bra. Jag har faktiskt med mig gamla och nya regler. Tittar man på de gamla nybyggnadsreglerna finner man att de närmast hör hemma i en dokumentförstörare. De nya är mycket bättre och enklare. De ger möjligheter för innovationer och nytänkande, eftersom man går över

Prot. 1992/93:92
15 april 1993

*Plan- och bygg-
lagen m.m.*

till funktionskrav. Det var det som var syftet med motionen. Vi är inte beredda att medverka till att sparka in öppna dörrar i det här läget. Det skulle bara medföra en försämring, en försening helt i onödan. Det kan jag inte se någon anledning till.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 april.)

16 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Motionerna

med anledning av prop. 1992/93:161 Trafiksäkerheten på vägarna inför 2000-talet

1992/93:T85 av Björn Samuelson och Karl-Erik Persson (v)

1992/93:T86 av Karl-Erik Persson m.fl. (v)

1992/93:T87 av Karl-Erik Persson m.fl. (v)

1992/93:T88 av Sven-Gösta Signell m.fl. (s)

1992/93:T89 av Kenneth Attefors m.fl. (nyd)

1992/93:T90 av Harry Staaf (kds)

1992/93:T91 av Alwa Wennerlund (kds)

1992/93:T92 av Jan Erik Ågren (kds)

1992/93:T93 av Ulf Björklund (kds)

1992/93:T94 av Max Montalvo och Kenneth Attefors (nyd)

med anledning av prop. 1992/93:200 Telelag och en förändrad verksamhetsform för Televerket, m.m.

1992/93:T95 av Jan Andersson och Bengt Silfverstrand (s)

1992/93:T96 av Sven-Gösta Signell m.fl. (s)

1992/93:T97 av Karl-Erik Persson m.fl. (v)

1992/93:T98 av Barbro Westerholm (fp)

med anledning av prop. 1992/93:210 Ny ordningslag m.m.

1992/93:Ju21 av Sten Svensson (m)

17 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 14 april

1992/93:140 av *Karl Gustaf Sjödin* (nyd) till justitieministern om översyn av narkotikastrafflagen:

I 3 § narkotikastrafflagen (SFS 1968:64) nämns som försvårande omständighet att verksamheten varit av särskilt farlig art. I förarbetena lämnas

mycket få upplysningar om vilka kriterier som skall gälla vid bedömningen av farligheten hos ett enskilt narkotikapreparat.

Då det finns stora mängder narkotika i vår närhet och ett ständigt inflöde av narkotiska preparat till Sverige, bör frågan om farligheten hos olika narkotika få en samlad lösning.

Det vore därför lämpligt att riksdagen genom komplettering av narkotikastrafflagen uttryckligen angav vilka kriterier som skall gälla vid bedömningen av farligheten hos ett enskilt narkotikapreparat.

De viktigaste kriterierna bör vara följande:

- verkan i små doser

Risk för:

- snabb beroendutveckling
- hastiga dödsfall
- psykiska skador
- oberäknliga eller svårbestämbara effekter och
- social insufficiens.

Rättssystematiska skäl samt närmandet till den europeiska rättsordningen talar för att kriterierna skrivs in som ett särskilt tillägg till 3 § narkotikastrafflagen.

Dessutom bör i 3 § narkotikastrafflagen orden "särskilt stor mängd narkotika" bytas ut mot "särskilt många missbruksdoser narkotika". Den nuvarande lydelsen är mindre lämplig, eftersom exempelvis ett kilogram LSD kan ge cirka fyrtio tusen missbruksdoser, medan ett kilogram kat kan ge endast fyra doser.

Vilka åtgärder avser justitieministern vidta vad gäller dessa brister i lagstiftningen?

1992/93:141 av *Karl Gustaf Sjödin* (nyd) till socialministern om Socialstyrelsens narkotikaförteckning:

Genom uppförande av ett preparat på Socialstyrelsens narkotikaförteckning anger samhället att ett narkotiskt preparat inte får användas för medicinskt bruk.

Grund för detta kan vara att medlet visat sig ge upphov till svåra biverkningar eller att det medför särskilt stor risk för att framkalla narkotikaberoende. Medlets medicinska fördelar kan så att säga inte längre anses stå i rimlig proportion till dess risker.

Kokain regleras i narkotikaförteckning II. Medlet har fortfarande viss användning som lokalbedövningsmedel vid ögonoperationer men kan ersättas med moderna syntetiska lokalbedövningsmedel.

Den vetenskapliga forskningen och dokumentationen om kokainets skadeverkningar har under de senaste åren blivit mycket omfattande.

Bl.a. har det framkommit att kokain är minst lika snabbt beroendeframkallande som heroin, att det är ett av de få medel som människor och djur fortsätter att tillföra sig till döds, att det framkallar allvarliga psykosreaktioner och depressioner samt att kokainpåverkan kan utlösa mycket våldsamma

beteenden med stor fara för omgivningen. Kokain är med andra ord ett mycket farligt medel.

De nya rönen om kokainets farlighet har inte slagit igenom vid den rättsliga bedömningen av straffvärdet för narkotikabrott avseende kokain.

Ett annat ämne som finns i narkotikaförteckning II är fencyklidin (PCP). Medlet har sedan länge slutat användas medicinskt, efter att det visat sig kunna ge upphov till allvarliga skadeverkningar, t.ex. svårbehandlade sjukdomar och störningar, allvarliga depressioner med självmordstankar, förvirring med förföljelsemani samt hastiga dödsfall.

För att från samhällets sida markera en strängare syn på dessa båda farliga medel och göra det lättare för domstolarna att etablera en ny, strängare praxis beträffande kokain, skulle man kunna överföra kokain och fencyklidin till narkotikaförteckning I.

Är socialministern beredd att medverka till att en sådan förändring kommer till stånd?

1992/93:142 av *Karl Gustaf Sjödin* (nyd) till statsrådet Reidunn Laurén om barnpornografi och sexuella våldsskildringar:

Många av dem som begår sexuella övergrepp och våldsbrott konsumerar grov våldspornografi på video och i tidningar. I produktionen av de här filmerna används "riktiga offer". Man kan med andra ord köpa filmer med i verkligheten mördade kvinnor! Det finns ett samband mellan det sexualiserade våldet och den grova våldspornografin.

Det kan starkt ifrågasättas om den nuvarande lagstiftningen ger tillräckliga möjligheter att förhindra spridning av den här typen av grov våldspornografi.

När riksdagen nyligen behandlade dessa frågor var det bara Ny demokrati och Vänsterpartiet som ställde sig bakom att införa ett lagförbud mot grov våldspornografi.

Det är ytterst förvånansvärt att inte samtliga riksdagsledamöter i alla partier ställer sig bakom ett sådant förbud. I stället valde ett flertal ledamöter att gömma sig bakom den pågående beredningen av JK:s rapport, en rapport där JK drar slutsatsen att han inte har någon grund för att föreslå några författningsförändringar.

Som ett exempel på sådan här pornografi kan nämnas s.k. fistfucking som aktualiserats i form av frågor i riksdagen. Justitieministern har i det sammanhanget inte förklarat sig beredd att medverka till en skärpning av lagstiftningen så att fistfucking och liknande perversiteter omfattas av förbudet mot olaga våldsskildring.

Är statsrådet Reidunn Laurén beredd att medverka till att ett lagförbud mot grov våldspornografi på nytt presenteras för riksdagen?

Anmäldes att följande frågor framställts

den 14 april

1992/93:552 av *Lennart Fridén* (m) till arbetsmarknadsministern om ytbehandling mot klotter m.m. som en sysselsättningsskapande åtgärd:

I dessa tider av stor arbetslöshet finns skäl att tillgripa olika sysselsättningsåtgärder, som är av annorlunda slag. Inte minst skulle de kunna vara av betydelse för äldre arbetare med kännedom om äldre material och tekniker. Jag syftar på återställandet av genom klotter, illegal affischering och på andra sätt svårt skadade kulturhistoriska byggnader och miljöer. Ett sådant återställande skulle också kunna kombineras med olika former av ytbehandlingar som verksamt försvårar en upprepade vandalisering. T.ex. är Gamla stan i Stockholm i stort behov av åtgärder. Jag är övertygad om att få om ens någon av berörda fastighetsägare skulle vara annat än positiva till sådana åtgärder.

Vilka åtgärder kan statsrådet tänka sig att vidta för att förverkliga de ovan framförda idéerna?

1992/93:553 av *Lennart Fridén* (m) till kulturministern om uppgifter om invandrades nationalitet:

Enligt i vårt land boende invandrare förekommer det ganska ofta att flyktingar t.ex. från det f.d. Jugoslavien i olika rapporter får nationalitetsbeteckningar som inte stämmer med verkligheten. Även personal hos Invandrarverket uppger att nationalitetsbeteckningarna inte alltid stämmer. Ett ofta återkommande påstående är att en stor del av dem som kommer från Kosovo inte är albaner. Jag har själv ingen uppfattning om hur det förhåller sig med detta, men anser att det skulle vara av stor fördel för diskussionen om oklarheterna kring flyktingarna vore så få som möjligt.

Vad avser statsrådet göra för att säkerställa att uppgifter om invandrades nationalitet är korrekta?

1992/93:554 av *Per-Richard Molén* (m) till statsrådet Bo Lundgren om förmån av privat användning av taxibil:

Tidigare i år frågade jag skatteministern om vilka åtgärder han var beredd att vidta för att lindra effekterna av förmånsbeskattningen av användning av taxibil för privat bruk.

I Ådalen har taxiägare drabbats hårt genom att det i detta län tillämpas en helt annan tolkning av skattereglerna än vad man gjort i andra län.

Trots ett i huvudsak positivt svar har ännu inget hänt. Taxiägarna i Ådalen svävar fortfarande mellan hopp och förtvivlan. Själv har jag haft kontakt med Riksskatteverket, men där talade man bara om en lång rad formella svårigheter, som inte var särskilt uppmuntrande.

Taxiägarna vill ha klarhet för att veta om de kan driva sin taxirörelse framöver.

Vilka åtgärder avser skatteministern vidta för att få en enhetlig tillämpning av reglerna för förmånsbeskattning vid privat användning av taxibil?

1992/93:555 av *Jan Jennehag* (v) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om export av ubåtar till Pakistan:

Bland de stater som tävlar om en stor order på ubåtar till Pakistan har Sverige – genom Kockums – nämnts.

Pakistan är ett land som uppfyller alla de förutsättningar som gäller för att inte bevilja dispens från förbudet mot export av krigsmateriel. Det vore därför uppseendeväckande om Krigsmaterielinspektören skulle bevilja tillstånd för ubåtsexport till Pakistan.

Jag vill därför fråga utrikeshandelsministern:

Har Krigsmaterielinspektören lämnat Kockums besked om att ubåtsexport till Pakistan skulle kunna tillåtas?

1992/93:556 av *Jan Jennehag* (v) till miljöministern om Panguedammen:

Enligt Agenda 21 "bör nationella och internationella insatser för att genomföra en miljöanpassad och hållbar utveckling beakta, anpassas till, främja och stärka ursprungsbefolkningars och deras samhällens roll". Den biologiska mångfalden skall bevaras.

Nu erfar jag emellertid att biståndsorganet BITS fått en framställning från norska Kvaerner och svenska ABB Generation om finansiering av ett dammbygge i Chile, som hotar omkring 9 500 Pehuenceindianers kultur och livsmiljö. Panguedammen ingår i en utbyggnad av Bio Bio-floden, Chiles viktigaste flod med unik biologi och många sällsynta djur- och växtarter. Naturskyddsföreningen har krävt en fullständig miljökonsekvensanalys av projektet.

Med anledning av detta vill jag fråga miljöministern:

Kommer miljöåtagandena enligt Agenda 21 att respekteras vid behandlingen av framställningen om finansiering av Panguedammen?

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. ajourneringen
kl. 13.48,

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 4 § anf. 20 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 83 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Torsdagen den 15 april

1 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
2 § Förnyad bordläggning	1
3 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 14 april	1
Utrikesutskottets betänkande UU16	
Utrikesutskottets betänkande UU21	
Skatteutskottets betänkande SkU25	
Skatteutskottets betänkande SKU33	
Finansutskottets betänkande FiU15	
Finansutskottets betänkande FiU16	
Finansutskottets betänkande FiU17	
Finansutskottets betänkande FiU18	
Finansutskottets betänkande FiU19	
Trafikutskottets betänkande TU24	
4 § Socialpolitik – inriktning och anslag	6
Socialutskottets betänkande SoU15	
Debatt	
Bo Holmberg (s)	
Leif Bergdahl (nyd)	
Eva Zetterberg (v)	
(forts.)	
Ajournering	22
Återupptagna förhandlingar	22
4 § (forts.) Socialpolitik – inriktning och anslag (forts. SoU15) ...	22
Sten Svensson (m)	
Ulla Orring (fp)	
Rosa Östh (c)	
Chatrine Pålsson (kds)	
(forts.)	
Beslut om uppskjuten votering	45
4 § (forts.) Socialpolitik – inriktning och anslag (forts. SoU15) ...	46
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
Maj-Inger Klingvall (s)	
Jan Jennehag (v)	
Andre vice talmannen (om sammanträdet fortsättning under kvällen)	
Ingrid Hemmingsson (m)	
(forts.)	
Ajournering	68
Återupptagna förhandlingar	68

4 § (forts.) Socialpolitik – inriktning och anslag (forts. SoU15) . . .	69	Prot. 1992/93:92 15 april 1993
Barbro Westerholm (fp)		
Anna Corshammar-Bojerud (c)		
Jerzy Einhorn (kds)		
Ingrid Andersson (s)		
<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>		
5 § Vissa skollagsfrågor	87	
Utbildningsutskottets betänkande UbU11		
Debatt		
Berit Löfstedt (s)		
Björn Samuelson (v)		
Ulf Melin (m)		
<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>		
6 § Vissa anslag för utveckling av skolväsendet, m.m.	94	
Utbildningsutskottets betänkande UbU21		
Debatt		
Björn Samuelson (v)		
Ulf Melin (m)		
Lennart Fridén (m)		
<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>		
7 § Köp av interregional persontrafik på järnväg	97	
Trafikutskottets betänkande TU25		
<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>		
8 § Åtgärder rörande taxitrafiken	98	
Trafikutskottets betänkande TU26		
Debatt		
Jarl Lander (s)		
Karl-Erik Persson (v)		
Jan Sandberg (m)		
Sten Andersson i Malmö (m)		
Carin Lundberg (s)		
<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>		
9 § Ersättning till trafikhuvudmännen för köp av viss kollektivtrafik	109	
Trafikutskottets betänkande TU33		
<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>		
10 § Djurskydd m.m.	109	
Jordbruksutskottets betänkande JoU16		
<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>		
11 § Vissa anslag till bostadsförsörjningen m.m.	110	
Bostadsutskottets betänkande BoU11		
Debatt		
Oskar Lindkvist (s)		
Eva Zetterberg (v)		
Mikael Odenberg (m)		
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)		
<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>		

12 §	Allmänna samlingslokaler	119
	Bostadsutskottets betänkande BoU15	
	Debatt	
	Dan Eriksson i Stockholm (nyd)	
	Ulf Björklund (kds)	
	<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>	
13 §	Kulturstöd vid ombyggnad m.m.	121
	Bostadsutskottets betänkande BoU16	
	Debatt	
	Dan Eriksson i Stockholm (nyd)	
	Mikael Odenberg (m)	
	<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>	
14 §	Länsstyrelserna m.m.	121
	Bostadsutskottets betänkande BoU17	
	Debatt	
	Lennart Nilsson (s)	
	Eva Zetterberg (v)	
	Erling Bager (fp)	
	<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>	
15 §	Plan- och bygglagen m.m.	124
	Bostadsutskottets betänkande BoU18	
	Debatt	
	Rune Evensson (s)	
	Eva Zetterberg (v)	
	Inga Berggren (m)	
	Dan Eriksson i Stockholm (nyd)	
	<i>Beslut skulle fattas den 16 april</i>	
16 §	Bordläggning	126
17 §	Anmälan om interpellationer	
	1992/93:140 av Karl Gustaf Sjödin (nyd) om översyn av narkotikastrafflagen	126
	1992/93:141 av Karl Gustaf Sjödin (nyd) om Socialstyrelsens narkotikaförteckning	127
	1992/93:142 av Karl Gustaf Sjödin (nyd) om barnpornografi och sexuella våldsskildringar	128
18 §	Anmälan om frågor	
	1992/93:552 av Lennart Fridén (m) om ytbehandling mot klotter m.m. som en sysselsättningsskapande åtgärd.	129
	1992/93:553 av Lennart Fridén (m) om uppgifter om invandrarers nationalitet.	129
	1992/93:554 av Per-Richard Molén (m) om förmån av privat användning av taxibil	129
	1992/93:555 av Jan Jennehag (v) om export av ubåtar till Pakistan	130
	1992/93:556 av Jan Jennehag (v) om Panguedammen.	130

